การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

DEVELOPING A SUITABLE MODEL FOR KNOWLEDGE TRANSFER OF THE KING'S PHILOSOPHY TO COMMUNITY IN SOP MOEI SUBDISTRICT, SOP MOEI DISTRICT, MAE HONG SON PROVINCE

ประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2568

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัย ประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

สาขาวิชา ศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก อาจารย์ ดร.ถนัด บุญชัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญฑวรรณ วิงวอน)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ถนัด บุญชัย)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ โชติกเดชาณรงค์)
วันที่ 26 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2568

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัย : ประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

สาขาวิชา : ศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

: อาจารย์ ดร.ถนัด บุญชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

: รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) พัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณภายใต้กรอบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครู บุคลากรภาครัฐ โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมิน

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 1) ด้านการพึ่งพาตนเอง 2) ด้านวัฒนธรรมชุมชน 3) ด้านภูมิศาสตร์ 4) ด้านการรับรู้ และ 5) ด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ และปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ 2) ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ 3) ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 4) ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก และ 5) ด้านสภาพเศรษฐกิจ

2. รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล 2) ด้านกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน 3) ด้านผลผลิต ได้แก่ การน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) ด้านข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ การนำผลการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการของรูปแบบมาเป็นข้อมูลประกอบเพื่อพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบ วิธีการดำเนินการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ แยกตามรายองค์ประกอบของรูปแบบพบว่า องค์ประกอบที่ 1-5 คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ บทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้ และบทบาทผู้รับการถ่ายทอด มีคุณภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบที่ 6 สื่อและแหล่งเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 7 การประเมินผล มีคุณภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การถ่ายทอดองค์ความรู้, ศาสตร์พระราชา, ปัจจัยในการพัฒนา, การประเมินความเหมาะสม

The Title : Developing a Suitable Model for Knowledge Transfer of the King's Philosophy to Community in Sop Moei Subdistrict, Sop Moei District, Mae Hong Son Province

The Author : Prasit Chimboonma

Program : Science for Sustainable Local Development

Thesis Advisors

: Dr. Thanat Boonchai Advisor

: Associate Professor Dr. Chatree Maneekosol Co – advisor

: Emeritus Professor Dr. Manat Suwan Co – advisor

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the internal and external developmental factors based on the King's Philosophy in Sob Moei Sub-district, Sob Moei District, Mae Hong Son Province, 2) develop a suitable model for transferring knowledge of the King's Philosophy to the local community in Sob Moei Sub-district, Sob Moei District, Mae Hong Son Province, and 3) evaluate the appropriateness and feasibility of the knowledge transfer model for the local community in Sob Moei Sub-district, Sob Moei District, Mae Hong Son Province. The research employed both qualitative and quantitative research methodologies under a participatory research framework. The process consisted of three phases. Phase 1: study of internal and external developmental factors based on King's Philosophy in the Sob Moei Subdistrict. Key informants included local residents, community leaders, and local wisdom scholars, selected through purposive sampling. Data collection tools included structured interviews with in-depth techniques and focus group discussions. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed using content analysis. Phase 2: design of the Knowledge Transfer Model Key informants included teachers and government personnel, selected via purposive sampling. Data were collected through focus group discussions and analyzed using content analysis. Phase 3: evaluation of the suitability and feasibility of the knowledge transfer model. The target group

consisted of five experts selected through purposive sampling. The evaluation tools included an assessment form for appropriateness and feasibility, with data analyzed using mean and standard deviation.

The findings were as follows:

1. Developmental factors based on the King's Philosophy in Sob Moei Sub-district, Sob Moei District, Mae Hong Son Province included Internal factors: 1) self-reliance, 2) community culture, 3) geography, 4) awareness, and 5) application of knowledge into practice, and external factors: 1) promotion of knowledge by the government, 2) continuity of government policies, 3) promotion of appropriate technology use, 4) building networks with external communities, and 5) economic conditions.

2. The Suitable model for transferring the knowledge of King's Philosophy to the local community in Sob Moei Subdistrict included 1) input factors: knowledge transferors, knowledge recipients, media and learning resources, and evaluation, 2) process factors: knowledge transfer processes for the general public and students, 3) output factors: application of the King's Philosophy to enhance the quality of life in the community, based on the Sufficiency Economy Philosophy, and 4) feedback factors: using results from activities within the process as information to further develop and improve the model and its implementation methods.

3. The evaluation of the suitability and feasibility of the model, categorized by each component, revealed that components 1-5 (principles of the model, objectives of the model, knowledge transfer process, roles of the knowledge transferor, and roles of the knowledge recipient) were rated at the highest level of suitability and feasibility. Components 6 (media and learning resources) and 7 (evaluation) were rated at a high level of suitability and feasibility. The overall average for all components was at the highest level.

Keywords: Model Development, Knowledge Transfer, King's Philosophy, Developmental Factors, Suitability Assessment

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ อาจารย์ ดร.ฉนัด บุญชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี มณีโกศล และศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มนัส สุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งเสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจ และแก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านทั้งสามและขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.บุญฑวรรณ วิงวอน กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ที่ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำเครื่องมือสำหรับงานวิจัย และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ที่ประเมินและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง

ขอขอบคุณประชาชนตำบลสบเมย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 หน่วยงานราชการในพื้นที่ตำบลสบเมย ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล

คุณค่าและความดีงามอันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ครอบครัว ตลอดจนกัลยาณมิตรที่มีส่วนสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา

ประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ ..... **ข**

ABSTRACT ..... **ง**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ฉ**

สารบัญ ..... **ช**

สารบัญตาราง ..... **ญ**

สารบัญภาพ ..... **ฎ**

บทที่

1 บทนำ **1**

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย 5

ขอบเขตของการวิจัย 5

นิยามศัพท์เฉพาะ 8

กรอบแนวคิดการวิจัย 9

2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง **10**

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ 11

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย 15

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการให้ความรู้ 27

แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 32

แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา 37

บริบทชุมชน ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 54

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 55

3 วิธีดำเนินการวิจัย **61**

รูปแบบการวิจัย 61

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่

ตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา....61
ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้....64
ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ....73
สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย....75
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล....76
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ส่งผลต่อการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาและการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของประชาชนในท้องถิ่น....76
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน....82
ตอนที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน....102
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ....106
สรุปผลการวิจัย....106
อภิปรายผล....107
ข้อเสนอแนะ....112
บรรณานุกรม....114
ภาคผนวก....122
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย....123
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ....145
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบ....146

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก ง คู่มือการใช้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู่สู่ท้องถิ่น 147
ภาคผนวก จ ภาพการเก็บข้อมูลในพื้นที่ 166
ภาคผนวก ฉ หนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย 172
ประวัติผู้วิจัย.....173



สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ความเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ และทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้	68
3.2	ความเชื่อมโยงของรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบ แนวคิดทฤษฎีระบบ และทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้	70
4.1	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (n=40)	77
4.2	ปัจจัยภายในเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา (n=16)	81
4.3	ปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา (n=16)	82
4.4	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ “กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning)	94
4.5	บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ “กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning)	96
4.6	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ “กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่นักเรียน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)	99
4.7	บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ “กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่นักเรียน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)	100
4.8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นแยกตามองค์ประกอบ (n=5)	103
4.9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นโดยภาพรวม (n=5)	104

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านในตำบลสบเมย	7
1.2	กรอบแนวคิดการวิจัย	9
2.1	วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb	20
2.2	วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Mark Tittly	22
2.3	กรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน	47
2.4	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	49
3.1	สรุปสาระสำคัญของกรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบ	65
3.2	สรุปสาระสำคัญของกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ	66
3.3	สรุปกรอบแนวคิดและทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้	67
3.4	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	75
4.1	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	80
4.2	(ร่าง) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นจากการสังเคราะห์	86
4.3	(ร่าง) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นผ่านข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม	88
4.4	รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น	105

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศได้ยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง ยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่ดีสำหรับคนไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 และต่อเนื่องมายัง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2565 – 2570 ที่ยึดหลักการสำคัญ 4 ประการ เพื่อให้การพัฒนาประเทศมีความยั่งยืนและตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงระดับโลก คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาแบบองค์รวมและยั่งยืน การใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการปรับตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง พัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบต่อสังคม ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม มุ่งเน้นให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ในการพัฒนาตามนโยบายรัฐสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือการมุ่งเน้นให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยเริ่มพัฒนาจากหน่วยเล็กที่สุดของสังคม คือ คนในท้องถิ่น เมื่อคนในท้องถิ่นเกิดการพัฒนา จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ก็จะเป็นฐานในการพัฒนาสังคมและประเทศต่อไป ในการพัฒนาโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนน้อมนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง ให้ความสำคัญกับการใช้กลไกประชารัฐที่เป็นการรวมพลังขับเคลื่อนจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีความลุ่มลึก รอบด้าน มองการณ์ไกล เน้นความยั่งยืน เป็นความรู้ที่เป็นระบบ ประกอบด้วยองค์ความรู้หลายด้าน เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นในการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนโดยคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิสังคม ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพ การเพิ่มผลิตภาพการผลิต ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญยิ่งต่อยุคสมัยที่ประเทศไทยยังอยู่ในภาวะของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

เพื่อบริหารประเทศให้ก้าวไปสู่ความทัดเทียมกับนานาประเทศ และเป็นนวัตกรรม ศาสตร์แห่งการบูรณาการสมัยใหม่เพื่อสังคมไทยทุกระดับ (พระครูสุนทรเขมาภินันท์ และคณะ, 2562) ภายใต้พลวัตของโลก สังคมอยู่ในยุคเปลี่ยนผ่านจากสังคมฐานสารสนเทศ (Information-based Society) มาเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) ที่มีความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิต ความรู้กลายเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนา การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนจนเกิดการส่งต่อและรับความรู้ที่สามารถนำไปผสมผสานกับความรู้ที่มีอยู่เดิมก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และถ่ายทอดหมุนเวียนกันต่อไปอย่างเป็นระบบ (กนกกร จีนา และอลงกรณ์ คูตระกูล, 2561) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทยทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ซึ่งเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตการปฏิบัติตนของประชาชน โดยมีบทบาทและความสำคัญอย่างมากในการน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดตามบริบทภูมิสังคมและชุมชน การน้อมนำสู่การปฏิบัติที่จะเกิดผลได้นั้นต้องบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับศาสตร์สากลจนเกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ดีสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้เพื่อน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองและเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 -2564 อันจะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่องค์การสหประชาชาติกำหนดขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในทุกมิติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560; สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2560; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีบริบททางภูมิสังคมที่มีอัตลักษณ์สูง แบ่งการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ มีเนื้อที่ประมาณ 12,700 ตารางกิโลเมตร ประชากรประมาณ 284,000 คน โดยทุกอำเภอของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีเขตแดนติดต่อกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเพียงประมาณร้อยละ 3.90 ของพื้นที่ทั้งหมด เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ภูมิประเทศ ภูมิสังคม ประชากรส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาความยากจน ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจมีขนาดเล็กที่สุดในประเทศ พึ่งพาภาคการเกษตรและการท่องเที่ยว รายได้เฉลี่ยต่ำสุดในภาคเหนือ มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 56,862 บาทต่อปี เป้าหมายสำคัญในการพัฒนา

จังหวัดแม่ฮ่องสอนตามแผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พ.ศ. 2561 – 2565) คือ เน้นการแก้ปัญหาความยากจนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งความพอเพียง ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากอย่างแท้จริง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีความห่วงใยราษฎรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้ทรงวางแนวทางการพัฒนาความเป็นอยู่ให้ชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนผ่านโครงการตามพระราชดำริหลากหลายโครงการในพื้นที่ให้เป็นที่พึ่งที่มั่นคงและยั่งยืน นำมาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขแก่ปวงประชาจนถึงปัจจุบัน เป็นต้นแบบในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย ตั้งอยู่ตอนใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนยังประสบปัญหาความยากจน มีพื้นที่ประมาณ 174,812 ไร่ หรือประมาณ 253 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 98 เป็นภูเขาสูงชัน มีพื้นที่ราบประมาณร้อยละ 2 หมู่บ้านส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนภูเขาสูงและบริเวณหุบเขาจำนวน 10 หมู่บ้าน อีก 2 หมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมแม่น้ำยวม มีแม่น้ำสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำยวม มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 6,000 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและยังพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกเป็นหลัก

ในปี พ.ศ. 2514 ราษฎรบ้านสบเมยได้ร่วมกันทำการขุดคูส่งน้ำเป็นระยะทางยาว 2 กิโลเมตร เพื่อส่งน้ำจากห้วยโก่เดะจากเขาลงมาริมแม่น้ำเมย ต่อมา ปี พ.ศ. 2515 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านสบเมย ตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง ปัจจุบัน คือ บ้านสบเมย ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย และพระราชทานเงินยืมจำนวนหนึ่งหมื่นบาทให้คณะกรรมการหมู่บ้านสบเมยเป็นทุนในการขุดคูส่งน้ำต่อจากระยะทางเดิม ด้วยเงินพระราชทาน และหลังจากดำเนินการขุดคูส่งน้ำจนแล้วเสร็จจึงถากถางพื้นที่แล้วเริ่มลงมือทำนา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 ราษฎรบ้านสบเมยเริ่มมีรายได้จึงสามารถเริ่มถวายข้าวคืน หลังจากนั้นพระองค์ทรงพระราชทานข้าวจำนวนนั้นไปตั้งเป็นธนาคารข้าวเพื่อช่วยเหลือหมู่บ้านที่ขัดสนอื่น ๆ ต่อไป (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2565) นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณและจุดเริ่มต้นของศาสตร์พระราชาในพื้นที่ตำบลสบเมย ในปัจจุบันประชาชนในพื้นที่ตำบลสบเมยได้มีการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประชาชนบางส่วนได้น้อมนำมาสู่การปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จสามารถพึ่งพาตนเองได้ ประชาชนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จอาจเนื่องจากมีความแตกต่างทางด้านภูมิกายภาพ พื้นฐานการรับรู้และความต้องการรับรู้ที่แตกต่างกัน ประกอบกับการเข้ามาส่งเสริมถ่ายทอดความรู้จากหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน ทำให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชามีความหลากหลาย ไม่สอดคล้องกับความต้องการในการน้อมนำสู่

การปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ รูปแบบของการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชนเกิดการรับรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยส่งผ่านรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย สาธิต ร่วมปฏิบัติงานโดยกระทำได้ทั้งใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษา เมื่อความรู้ได้รับการยอมรับจะนำไปสู่การปฏิบัติ (Gunasekaran, Mostafa, & Ahmad, 2015)

จากปัญหาและแนวทางข้างต้น พื้นที่ตำบลสบเมยจึงควรมีการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น เพื่อให้หน่วยงานราชการ สถานศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างสอดคล้องต่อความต้องการของท้องถิ่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน และยังเป็นนวัตกรรมทางความคิดที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบในการน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤต รองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นำไปสู่การอยู่ดี กินดี มีความสุขเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงยั่งยืนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอะไรบ้าง

2. รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนควรมีรูปแบบอย่างไร

3. รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาที่พัฒนาขึ้นจะมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สถานศึกษาในพื้นที่ตำบลสบเมย สามารถนำกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับนักเรียน ไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในสถานศึกษาตามความเหมาะสมกับ

2. หน่วยงานราชการ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาในพื้นตำบลสบเมย ที่สามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนได้ตรงความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับบริบทชุมชน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานระดับอำเภอ จังหวัด สามารถนำข้อมูลและรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่

1. ประชาชนตำบลสบเมย
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 12 หมู่บ้าน
3. ปราชญ์ชาวบ้านด้านศาสตร์พระราชา
4. ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
5. บุคลากรสังกัดหน่วยงานภาครัฐ ที่รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่ตำบลสบเมย จำนวน 10 หน่วยงาน
6. ครูสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลสบเมย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

1. ประชาชนตำบลสบเมยจำนวน 40 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้น้อมนำศาสตร์พระราชาด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอพียง หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

2. ผู้นำชุมชน 12 หมู่บ้าน จำนวน 12 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้นำทางการปกครอง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือประธานชุมชน

3. ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้มีความรู้ปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่ประจักษ์ได้รับการยอมรับสามารถสร้างสรรค์และพัฒนาเป็นต้นแบบในท้องถิ่น

4. บุคลากรภาครัฐที่รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่ตำบลสบเมย หน่วยงานละ 1 คน รวม 10 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน หรือถ่ายทอดความรู้ด้านศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนในพื้นที่ตำบลสบเมย

5. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ในเขตตำบลสบเมย จำนวน 14 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวม 14 คนโดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ หรือรับผิดชอบกิจกรรมฐานการเรียนรู้ด้านศาสตร์พระราชาในโรงเรียน

6. ครูสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลสบเมย จำนวน 6 คน

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 3 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 1 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. บริบทชุมชนด้านภูมิกายภาพ ภูมิสังคม ปัจจัยเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประกอบด้วยปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลในด้านความคิดการปฏิบัติรวมถึงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนของตัวบุคคล ได้แก่ ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านภูมิศาสตร์ ด้านการรับรู้ และด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ ปัจจัยภายนอกคือปัจจัยที่บุคคลในชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ และมีผลต่อการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก ด้านสภาพเศรษฐกิจ

2. กระบวนการสร้างรูปแบบ โครงสร้าง องค์ประกอบของรูปแบบ กระบวนการ และขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบของรูปแบบ

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 12 หมู่บ้าน



ภาพที่ 1.1 แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านในตำบลสบเมย

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบที่เหมาะสม หมายถึง โครงสร้าง กระบวนการ วิธีการ ที่ออกแบบมาอย่างเป็นระบบ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา ตอบสนองต่อความต้องการและสอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของบริบทของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การถ่ายทอดองค์ความรู้ หมายถึง การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสตร์พระราชาด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถน้อมนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่อ่องสอน

ศาสตร์พระราชา หมายถึง องค์ความรู้ แนวปฏิบัติอันเกิดจากพระราชดำริ พระราชดำรัส พระราชกรณียกิจ ที่ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า ทดสอบ ที่ได้ผลสำเร็จ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร แล้วนำไปเผยแพร่ให้กับประชาชนได้นำไปใช้เพื่อการดำรงชีวิตในด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภูมิกายภาพ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพ การตั้งบ้านเรือน การทำการเกษตร ในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

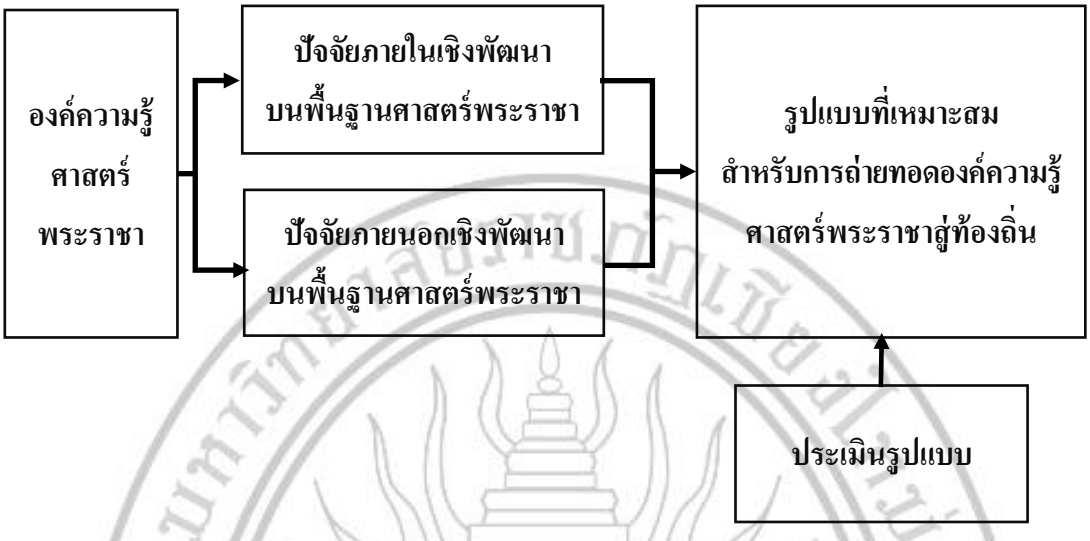
ภูมิสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต แนวคิด ทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

บริบทชุมชน หมายถึง ลักษณะทางสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นโยบายรัฐ หมายถึง แนวทางที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ในการน้อมนำศาสตร์พระราชามาสู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ท้องถิ่น หมายถึง พื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานของศาสตร์พระราชาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยมีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ คือ องค์ความรู้ศาสตร์พระราชาเป็นหลักการสำคัญที่ใช้ในการออกแบบและพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลลัพธ์ คือ รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้สำหรับท้องถิ่นที่ผ่านการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น กระบวนการทั้งหมดมีลักษณะเป็นวงจรที่สอดคล้องกัน โดยข้อมูลและปัจจัยต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงและส่งผลต่อกัน ทำให้สามารถพัฒนารูปแบบและปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งประเด็นเนื้อหาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ
   - 1.1 ความหมายของรูปแบบ
   - 1.2 ประเภทของรูปแบบ
   - 1.3 การพัฒนารูปแบบ
   - 1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี
   - 1.5 การทดสอบรูปแบบ
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
   - 2.1 ทฤษฎีระบบ
     - 2.1.1 ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีระบบ
     - 2.1.2 ประเภทของระบบ
     - 2.1.3 องค์ประกอบของระบบ
   - 2.2. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
     - 2.2.1 ความหมายของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
     - 2.2.2 แนวคิด หลักการ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์
   - 2.3 การเรียนรู้แบบนำตนเอง
     - 2.3.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบนำตนเอง
     - 2.3.2 แนวคิด หลักการ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์
3. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการให้ความรู้
   - 3.1 รูปแบบการจัดการศึกษา
   - 3.2 รูปแบบการสอน

3.3 ทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้

4.1 ความหมายของความรู้

4.2 การถ่ายทอดองค์ความรู้

4.3 ลักษณะของกระบวนการถ่ายทอดความรู้

4.4 องค์ประกอบของกระบวนการถ่ายทอดความรู้

5. แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา

5.1 ความเป็นมาของศาสตร์พระราชา

5.2 ความหมายของศาสตร์พระราชา

5.3 ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

5.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5.5 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้

6. บริบทชุมชนตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1. ความหมายของรูปแบบ

คำว่า รูปแบบ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Model มีคำที่ใช้อย่างหลากหลายในภาษาไทย เช่น แบบจำลอง ตัวแบบ หุ่นจำลอง รูปหุ่น แบบตุ๊กตา โมเดล เป็นต้น โดยที่มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบไว้ ดังนี้

Bardo & Hartman (1982) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ คือ ชุดข้อความเชิงนามธรรมในปรากฏการณ์ที่เราสนใจ ใช้นิยามหรือบรรยายคุณลักษณะชุดแนวคิดที่ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน เพื่อเป็นแนวทางการกำหนด กลยุทธ์พื้นฐาน เงื่อนไข และข้อจำกัดในการนำรูปแบบไปใช้

Keeves (1998) กล่าวว่า รูปแบบ คือ การแสดงโครงสร้างเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร

บุญชม ศรีสะอาด (2560) อธิบายว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ที่แสดงขั้นตอนการทำงาน (Flow Chart) สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ปรากฏในธรรมชาติหรือระบบต่าง ๆ ที่อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ

พิรดา มาลาม (2560) ให้ความหมายว่า รูปแบบ คือ โครงสร้างทางความคิด โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบจำลองสภาพความเป็นจริงที่มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยจะต้องพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษา เพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ตามองค์ประกอบที่ศึกษาจากรูปแบบนั้น ๆ

2. ประเภทของรูปแบบ

Keeves (1988) ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) คือ รูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อยสองสิ่งขึ้นไปในลักษณะรูปธรรม เพื่อใช้อธิบายสร้างความเขาใจสิ่งที่เป็นนามธรรม รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

2) รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) คือ รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3) รูปแบบจำลอง (Schematic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แผนภูมิหรือแผนที่ตลอดจนความเชื่อมโยงกันเป็นหลัก

4) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) คือ รูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังชันทางคณิตศาสตร์ นิยมใช้ในด้านจิตวิทยาและทางด้านการศึกษา

5) รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Model) เป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ ช่วยให้เข้าใจและสามารถศึกษารูปแบบเชิงภาษาที่มีตัวแปร สลับซับซ้อนได้ดีรูปแบบลักษณะนี้นิยมใช้ในด้านการศึกษา

Smith, Come, & Charles (1980) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

1.1) รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา

1.2) รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลองเครื่องบินจำลองลองที่บินได้จึงมีความใกล้เคียงความจริงมากกว่ารูปแบบคล้ายจริง

2) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

2.1) รูปแบบข้อความ (Verbal Model) เป็นเป็นรูปแบบเชิงคุณภาพ โดยการใช้ข้อความในการอธิบายความ เช่น คำอธิบายรายวิชา คำอธิบายลักษณะงาน

2.2) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น

3. การพัฒนารูปแบบ

Keeves (1988) ระบุว่าในการพัฒนาหรือการสร้างรูปแบบ มีหลักการเพื่อกำกับการสร้าง 4 ประการ คือ

1) รูปแบบจะประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา ซึ่งความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปมีประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2) รูปแบบต้องใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้ด้วยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาและใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่

Willer (1985) กล่าวว่า ในการการพัฒนารูปแบบโดยทั่วไป สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1) การสร้างรูปแบบ (Construct)

2) การหาความเที่ยงตรงของรูปแบบ (Validity)

บุญชม ศรีสะอาด (2560) ได้อธิบายว่า กระบวนการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ โดยจะมีการสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น ๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพการณ์

ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ

2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้สร้างหรือพัฒนารูปแบบในขั้นต้น จำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา หรือผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน จึงจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองโดยนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งในบางครั้งใช้คำว่าการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ

4. คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

Keeves (1988) ได้อธิบายว่า รูปแบบที่ดีสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยมีข้อกำหนด 4 ประการ ดังนี้

1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบหลวม ๆ (Associative Relationship)

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. การทดสอบรูปแบบ

สุวิมล ว่องวานิช (2557) ได้นำเสนอการทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งเป็นการประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation โดยนำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ดังนี้

1) มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

2) มาตรฐานความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสม ทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง ครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ สรุปได้ว่า รูปแบบ คือ โครงสร้าง กระบวนการ วิธีการ ความคิดรวบยอด ที่ออกแบบมาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยนิยาม บรรยาย วิเคราะห์ หรืออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้นในปรากฏการณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน การศึกษาหรือการแก้ปัญหาในบริบทต่าง ๆ ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ รูปแบบที่ดีควรมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง สามารถตรวจสอบได้ด้วยการสังเกต ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล ทำให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ องค์ประกอบของรูปแบบและคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบในลำดับต่อไป เมื่อสร้างรูปแบบแล้วควรตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพ โดยศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ สร้างรูปแบบและตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. ทฤษฎีระบบ

1.1 ความหมายของทฤษฎีระบบ

วันซาวีลา เบ็ญลาเตะ (2565) กล่าวว่า แนวคิดทฤษฎีระบบ เกิดขึ้นเมื่อประมาณ ค.ศ. 1920 โดย Boulding and Bertalunfly เริ่มเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายเมื่อปี ค.ศ. 1950 และเริ่มมีการพัฒนาแนวคิดไปสู่สาขาวิชาอื่น เช่น ฟิสิกส์ Cybernetic มีลักษณะเป็นสหวิทยากรเนื่องจากสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลากหลายสาขาวิชา ซึ่งทฤษฎีระบบจะมองแบบไม่แยกส่วนและมีความสัมพันธ์กัน โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของทฤษฎีระบบไว้ดังนี้

Boulding & Bertalanfly (1920) มองว่าองค์การเป็นสิ่งมีชีวิตโดยมองในรูประบบเปิดเหมือนระบบกายวิภาคของสิ่งมีชีวิต (Anatomy) ทฤษฎีระบบ คือ แนวคิดที่เชื่อว่าเอกภพ (Universe) เป็นหนึ่งหน่วยระบบซึ่งมีคุณสมบัติประการต่าง ๆ เอกภพเป็นหน่วยระบบที่ใหญ่โตเกินกว่าที่เราสังเกตและพิสูจน์ได้ครบถ้วนและแม้ส่วนประกอบที่เล็กที่สุดของเอกภพซึ่งนักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันเรียกว่า “ควาร์ก” (Quaek) ซึ่งสังเกตหรือพิสูจน์ได้ยากก็เป็นหน่วยระบบเช่นเดียวกัน แต่อาจมีคุณสมบัติอย่างไม่ครบถ้วนส่วนสิ่งอื่น ๆ ทั้งหลายที่มีขนาดระหว่างกลางของ

สิ่งทั้งสองนี้ล้วนมีคุณสมบัติของความเป็นหน่วยระบบครบถ้วนซึ่งแนวคิดและทฤษฎีนี้ได้พัฒนาไปสู่สาขาวิชาอื่น ๆ

Midgley (2003) ระบุว่า การประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบเพื่อแก้ปัญหาใด ต้องนิยามปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนว่าประกอบด้วยปัจจัยอะไรบ้าง โดยมีความสัมพันธ์กัน ทั้งตัวบุคคล การรับรู้ การติดต่อสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีและทรัพยากร

Sehgal, & Bharucha-Reid (1972) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีระบบ (System Theory) หมายถึง การรวมตัวกันของหลาย ๆ สิ่ง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความเป็นจุดศูนย์กลางเดียวกัน โดยในแต่ละสิ่งที่นำมารวมกันจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือขึ้นต่อกันและกัน หรือจะต้องมีผลกระทบซึ่งกันและกัน นำมาผ่านซึ่งผลของกระบวนการและเพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งก็คือผลลัพธ์นั่นเอง

Schoderbek, Schoderbek, & Kefalas (1990) ระบุว่า ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) เป็นการแก้ปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งองค์กรจำเป็นอย่างมากที่จะต้องพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัญหาอย่างลึกซึ้ง การมองปัญหาโดยรวม (Systems View or Systems Approach) และได้มีการขยายความว่า วิธีการเชิงระบบ มีความแตกต่างกับวิธีการเชิงวิเคราะห์ (Analytical Approach) ให้ตรงกับวิธีการเชิงระบบ ซึ่งเป็นกระบวนการในการแยกแยะจากส่วนรวมทั้งหมดออกเป็นส่วน ๆ ที่เล็กกว่า เพื่อให้เข้าใจการทำหน้าที่ของส่วนรวม วิธีการเชิงระบบอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีระบบทั่วไป ซึ่งความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการรวมเอาแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ มารวมกันเข้า เพื่อเป็นการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

ทิศนา แขมมณี (2562) ให้ความหมายวิธีการเชิงระบบ (Systems Approach) ว่าเป็นแนวคิดที่ใช้ในการจัดการสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งนั้น และการจัดการความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้นให้ส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบโดยที่มองว่า ระบบประกอบไปด้วยส่วนสำคัญอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

1) ตัวป้อน (Input) คือ องค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบนั้น โดยจะมีความสำคัญมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้จัดระบบ

2) กระบวนการ (Process) คือ การจัดการความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบให้มีลักษณะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุเป้าหมาย โดยระบบอาจจะมีองค์ประกอบเหมือนกันแต่อาจมีการจัดลักษณะความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันได้

3) ผลผลิต (Output) คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน หากเป็นไปตามเป้าหมายแสดงว่าระบบมีประสิทธิภาพ หากผลที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามเป้าหมายแสดงว่าระบบยังมีความบกพร่อง ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกระบวนการหรือตัวป้อนที่เป็นสาเหตุนั้น

ทั้ง 3 ส่วนถือเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของระบบ ระบบที่สมบูรณ์อาจมีส่วนสำคัญเพิ่มขึ้นอีกได้ คือ

4) กลไกควบคุม (Control) คือ กลไกหรือวิธีการควบคุมหรือตรวจสอบกระบวนการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) คือ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตกับจุดมุ่งหมายซึ่งเป็นข้อมูลป้อนกลับไปสู่การปรับปรุงกระบวนการและตัวป้อนซึ่งสัมพันธ์กับผลผลิตและเป้าหมายนั้น

1.2 ประเภทของระบบ

โดยทั่วไประบบ จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ระบบปิด และระบบเปิด ในองค์การแบบปิด (Closed System) จะไม่เกี่ยวข้องและไม่ได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ส่วนในองค์การแบบเปิด (Open System) จะได้รับอิทธิพลอย่างมากจากสิ่งแวดล้อม หากพิจารณาโดยรายละเอียด พบว่า

ระบบปิด (Closed System) คือ ระบบที่มีความสมบูรณ์ภายในตัวเอง ไม่พยายามผูกพันกับระบบอื่นใด และแยกตนเองออกจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม

ระบบเปิด (Open System) คือ ระบบที่ต้องอาศัยการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล องค์การหรือหน่วยงานอื่น ๆ ในลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นมีความสมดุล รวมทั้งสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปก็มีผลหรืออิทธิพลต่อการทำงานขององค์การเช่นกัน

1.3 องค์ประกอบของระบบ

1.3.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ ทรัพยากรที่เป็น บุคคล วัสดุ อุปกรณ์ เงินหรือข้อมูลที่ใช้ในการผลิตหรือการบริการ โดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อันเป็นที่ต้องการของระบบนั้นด้วย

1.3.2 กระบวนการ (Process) การนำเอาสิ่งที่ป้อนเข้าไป มาจัดกระทำให้เกิดผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

1.3.3 ผลผลิต (Output) เป็นผลผลิตที่ได้ออกมาภายหลังจากการดำเนินงานในขั้นของกระบวนการสิ้นสุดลงรวมถึงการประเมินด้วย

1.3.4 ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ การนำเอาผลลัพธ์ที่ประเมินนั้นมาพิจารณาว่ามีข้อบกพร่องอะไรบ้าง เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในส่วนต่าง ๆ นั้นให้สามารถใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีระบบ พบว่า ทฤษฎีระบบ คือ แนวคิดที่มององค์ประกอบและความสัมพันธ์ในลักษณะองค์รวม แต่ละองค์ประกอบมีปฏิสัมพันธ์และส่งผลต่อกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) กลไกควบคุม (Control) และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นแนวคิดที่มุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ในลักษณะองค์รวม สามารถนำไปปรับใช้ในหลายสาขาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาระบบต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบสามารถช่วยแก้ปัญหาซับซ้อน โดยการประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การคิดเชิงระบบ (System Thinking) และวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลการพัฒนารูปแบบ การประเมินผลรูปแบบ และนำองค์ประกอบสำคัญมาออกแบบรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

2.1 ความหมายของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) คือ กระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ อาจมีการเรียกในชื่ออื่น เช่น การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หรือ การเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ตามความหมายทางปรัชญาของกลุ่มประสบการณ์นิยม ประสบการณ์นั้นหมายถึงทุกอย่างที่มนุษย์กระทำ ความคิด ความรู้สึก รวมถึงการทบทวน ลงมือกระทำ และเกิดผลการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้กระทำอย่างถ่องแท้ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายและคำจำกัดความของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไว้ดังนี้

Dewey (1897) ได้นำเสนอแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่า เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำจริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่โดยการปรับเปลี่ยนตนเองตามบทบาทเริ่มจากการรับรู้ปัญหา แล้วเริ่มหาทางแก้ปัญหา จากนั้นลองทำจนเกิดประสบการณ์ นำไปสู่การสร้างความรู้ได้ด้วยตนเองบนพื้นฐานความรู้เดิมและความรู้ใหม่ เป็นการเรียนรู้แบบมีความหมาย

Kolb (1984) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงประสบการณ์ในห้องเรียน และการเรียนการสอนภายนอกห้องเรียนเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์เชิงรูปธรรม โดยผ่านการสะท้อนประสบการณ์

แล้วปรับมาสู่การทดลองปฏิบัติกับปัญหาจริง เน้นที่การแก้ปัญหา การสะท้อนความคิด และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Evan (1994) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้รับจากประสบการณ์ การทำงาน การปฏิบัติ โดยผ่านการศึกษาทุกประเภท จากหนังสือ การบรรยาย การทดลอง และเป็นวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

Luckman (1996) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ทักษะ และคุณค่าจากประสบการณ์โดยตรง

Kolb (2005) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เชิงสร้างสรรค์ รูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการตามบริบทจากประสบการณ์ตรง

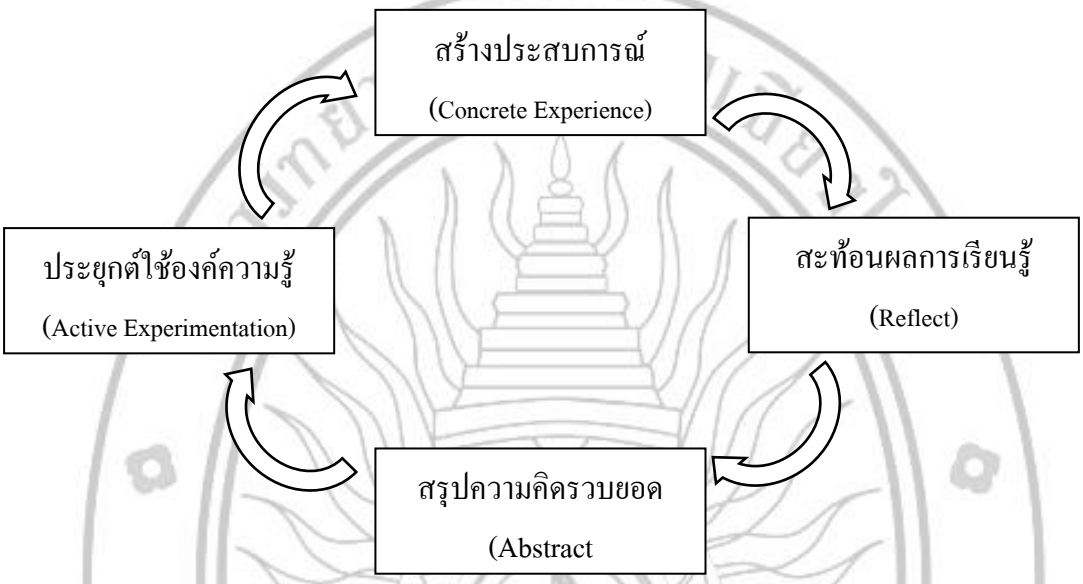
บุญเลี้ยง ทุมทอง (2556) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความสามารถ ทักษะ ความคิด ทัศนคติ ค่านิยมของตนเองขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดคำถาม และแสวงหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ที่จริง หรือสถานการณ์จำลอง วิพากษ์วิจารณ์ อภิปราย ไตร่ตรอง ทบทวน และการสะท้อนความคิดของตนออกมา ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนหรือในสถานที่จริงในการทำงานก็ได้

นงนุช เสือพูมี, วัลทณี นาคศรีสังข์, และประไพพิศ สิงหเสม (2560) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการได้ลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้มาก่อน แล้วได้รับการกระตุ้นหรือย้อนกลับไปสังเกต ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และให้สะท้อนสิ่งที่ได้จากประสบการณ์ออกมา เพื่อพัฒนาทักษะ เจตคติ หรือวิธีการคิดใหม่ ๆ เพื่อสามารถนำไปทดลอง และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ ทักษะ และคุณค่าจากประสบการณ์โดยตรง ผู้เรียนสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติจากการนำประสบการณ์เดิมมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้ใหม่ ให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนความคิด และการสร้างความรู้ด้วยตนเอง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะ ความเข้าใจ และสามารถประยุกต์ความรู้นั้นในบริบทใหม่ได้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

2.2 แนวคิด หลักการ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์

Kolb (1984) ได้เสนอวงจรของกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน โดยการเรียนรู้อาจเกิดจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ก็ได้ แต่ต้องดำเนินการไปจนครบวงจรแห่งการเรียนรู้ ดังแสดงในภาพที่ 2.3



ภาพที่ 2.1 วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb

ที่มา : Kolb, 1984

จากวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ของมนุษย์จะต้องมีการลงมือทำ โดยมีส่วนประกอบของการสะท้อนคิด (Reflection) เมื่อถึงจุดหนึ่ง มนุษย์จะพยายามวิเคราะห์ และสรุปหลักการของตนเอง เพื่อนำหลักการขององค์ความรู้ที่ตนเองสรุปได้นั้นไปลองปฏิบัติอีกครั้งหนึ่ง ตามขั้นตอนดังนี้

1) สร้างประสบการณ์ (Concrete Experience) เป็นขั้นตอนการทดลองปฏิบัติหรือทำกิจกรรมจากสภาพจริงเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ด้วยการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การค้นคว้า การทดลอง การปฏิบัติจริง สถานการณ์จำลอง มีการการนำเสนอผลการปฏิบัติ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือผู้เรียนมีบทบาทหลักในการทำกิจกรรม Kolb ระบุว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้นั้น

2) สะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflect) เป็นขั้นแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองจากประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมและแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม โดยกระบวนการ

เรียนรู้จะต้องมีการจัดสรรเวลาให้ขั้นตอนนี้อย่างเหมาะสม เนื่องจากผู้เรียนต้องมีการสะท้อนคิดอยู่ตลอดเวลา หากไม่ได้จัดสรรเวลาไว้ให้อาจทำให้การเรียนรู้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ กระบวนการสะท้อนผลการเรียนรู้นี้ยังหมายรวมถึงการอภิปรายแลกเปลี่ยนกับเพื่อน และการรับข้อมูลย้อนกลับด้วย

3) สรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้ (Abstract Conceptualization) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะพยายามจับจุด จับหลักขององค์ความรู้ เพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติที่ตนเองจะได้นำไปใช้โดยร่วมกันสรุปข้อมูล ความคิดเห็นที่ได้จากการสะท้อนความคิดเห็น เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผ่านประสบการณ์หรือการลงมือปฏิบัติ

4) ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ (Active Experimentation) เป็นขั้นของการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหา หรือการค้นคว้าหาความรู้ใหม่เพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่า เข้าใจได้ถูกต้องหรือไม่ มีทักษะที่ว่านั้นแล้วหรือยัง

Jaques (1993) เสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่า เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากพิจารณาทบทวน ไตร่ตรอง บนพื้นฐานประสบการณ์สู่เป้าหมายการปฏิบัติเพื่อทดสอบสมมุติฐานของตนเอง นำไปสู่การเพิ่มประสบการณ์ใหม่ เป็นวงจรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ได้รับการสนับสนุนจากประสบการณ์เดิม โดยมีจุดเริ่มต้นจากจากการพบเหตุการณ์จริงหรือประสบการณ์ใหม่ จึงค้นหาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาอย่างสนใจ นำปัญหามาวิเคราะห์ วิพากษ์เพื่อสรุปเป็นความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย

Evan (1994) เสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่า เป็นเทคนิคการสอนที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีผ่านการปฏิบัติ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จกว่าการเรียนรู้ที่เป็นทางการ ผ่านกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ งานทุกชนิด การฝึกอบรม การสังเกต การสัมภาษณ์ โดยมีกลยุทธ์คือการวิเคราะห์ วิพากษ์ อย่างมีวิจารณญาณ โดยมีประสบการณ์เดิมเป็นหัวใจสำคัญในการเรียนรู้

Tittly (1994) ระบุว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีวงจรการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) ประสบการณ์ (Experience) เป็นขั้นตอนการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทบทวนประสบการณ์เดิมและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประสบการณ์ ด้วยการกระตุ้นแรงจูงใจด้วยรูปแบบต่าง ๆ

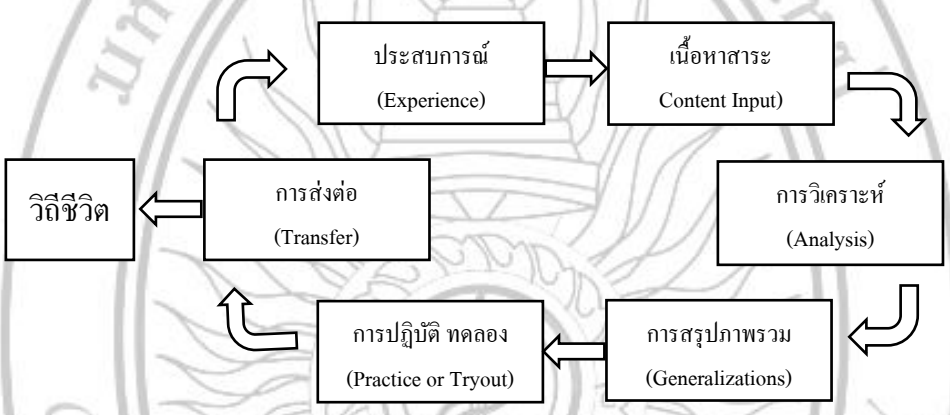
2) การนำเสนอเนื้อหาสาระ (Content Input) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนนำเสนอเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนรับรู้ด้วยบรรยากาศ การใช้เอกสาร ตำรา หรือการอภิปราย

3) การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นตอนวิเคราะห์ทบทวนประสบการณ์โดยใช้ข้อมูลที่ผู้สอนนำเสนอ ด้วยเทคนิคประชุมกลุ่ม หรืออภิปราย เพื่อขอข้อสรุป

4) การสรุปภาพรวม (Generalizations) เป็นขั้นตอนการสรุปแนวคิดในภาพรวมหลังจากได้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว เพื่อจะได้เป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง

5) การปฏิบัติหรือทดลอง (Practice or Tryout) เป็นขั้นตอนการทดลองปฏิบัติจริงเมื่อได้ผลสรุปของประสบการณ์เพื่อตรวจสอบและยืนยันประสบการณ์

6) การส่งต่อ (Transfer) เป็นขั้นตอนการนำประสบการณ์ใหม่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการนำความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์จริง นำไปสู่การเกิดประสบการณ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง



ภาพที่ 2.2 วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ของ Mark Tittly

ที่มา : Tittly, 1994

Burnard (1996) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งหมดโดยการกระทำ การคิดทบทวน รวมถึงการเรียนรู้ทางอ้อมโดยการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยการสังเกต การดำเนินชีวิต การทำงาน หรือการศึกษา โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

1) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการกระทำ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างจริงจัง และเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยเท่าเทียมกับผู้สอน และมีสิ่งเร้าที่หลากหลายกว่าการบรรยายของผู้สอนเพียงอย่างเดียว

2) ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ตนเอง เนื่องจากประสบการณ์อย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะมั่นใจได้ว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ความสำคัญจึงอยู่ที่

การบรูณาการประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม โดยผ่านกระบวนการคิดทบทวนซึ่งอาจเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยลำพังหรือเกิดขึ้นโดยกระบวนการกลุ่มจากการอภิปราย

3) ผู้สอนยอมรับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ตีค่าให้ความหมายหรือแปลความในสิ่งที่ผู้เรียนนำเสนอ เพราะการให้คุณค่าเป็นบทบาทของผู้เรียนเอง ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าเป็นครู ผู้บรรยายหรือผู้นำ

4) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยให้ความสำคัญกับความเข้าใจของผู้เรียน และการสร้างมุมมองต่าง ๆ ตามความคิดของผู้เรียนเอง

5) ประสบการณ์ของบุคคลเป็นแหล่งการเรียนที่มีค่า ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีตเพื่อวางแผนสำหรับอนาคต เป็นการพยายามใช้ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลให้เป็นส่วนหนึ่งของระบวนการเรียนรู้

6) มีการรับฟังซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ ผู้สอนไม่เพียงแต่รับฟังทุกคนแต่ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนรับฟังซึ่งกันและกัน โดยเคารพในความเป็นบุคคลและแสดงบทบาทในการเป็นผู้ฟังที่ดี

ทิศนา แขมมณี (2562) ระบุว่าหลักการรูปแบบการเรียนที่เน้นประสบการณ์โดยประสบการณ์เป็นแหล่งที่มาของการเรียนรู้และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความคิด ความรู้และการกระทำ และได้เสนอตัวบ่งชี้การจัดเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ไว้ดังนี้

1) ผู้สอนมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ในเรื่องที่เรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงไปประสบด้วยตนเอง

2) ผู้เรียนมีการสะท้อนความคิด (Reflect) และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมาหรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้นั้น

3) ผู้เรียนมีการสร้างความคิดรวบยอด หลักการ สมมติฐาน จากประสบการณ์ที่ได้รับ

4) ผู้เรียนมีการนำเสนอความคิดรวบยอด หลักการ และสมมติฐานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นไปทดลอง หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ

5) ผู้สอนมีการติดตามผล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลการทดลองและประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้ หรือปรับเปลี่ยนความคิด หลักการ และสมมติฐานตามความเหมาะสม

6) ผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลโดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองประกอบกับการประเมินผลของผู้สอนด้วย

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมโดยตรง ผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์จริง โดยเน้นการนำประสบการณ์เหล่านั้นมาสู่การคิดวิเคราะห์ สร้างความเข้าใจ และปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความหมาย มีความต่อเนื่องและสามารถปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน เกิดความรู้และทักษะที่ได้จากการปฏิบัติจริง ทั้งจากการทำงาน การศึกษาจากหนังสือ การทดลอง และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยมีคุณลักษณะสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง การสะท้อนประสบการณ์ การสร้างความรู้ใหม่ และการนำไปปรับใช้

3. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบนำตนเอง

3.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed Learning) คือ วิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนวางแผน ปฏิบัติ และประเมินผลความก้าวหน้าของการเรียนด้วยตนเอง มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าไม่ได้อยู่ในห้องเรียน หรือจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม โดยมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Tough (1971) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นการเรียนโดยเจตนา จงใจ และตั้งใจที่จะเรียน จะเกิดขึ้นเมื่อคนใดคนหนึ่งผูกพันและมุ่งมั่นกับการเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยมีการวางแผนด้วยตนเอง

Knowles (1975) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นกระบวนการคิดริเริ่มการเรียนเอง โดยวินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตน กำหนดเป้าหมายและสื่อการเรียน ติดต่อบุคคล หาแหล่งเรียนรู้ เลือกใช้ยุทธวิธีการเรียนรู้ เสริมแผนการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ตนเอง ด้วยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ดีกว่าที่จะให้ผู้อื่นริเริ่มให้

Candy (1991) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง ประกอบด้วยมิติของกระบวนการ (Process) คือ วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนพัฒนาตนไปสู่การเป็นผู้เรียนแบบนำตนเอง และมิติของผลผลิตลักษณะของผู้เรียนแบบนำตนเอง

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2563) ระบุว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง เป็นกระบวนการเทคนิค และวิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แบบผสมผสานที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติเพื่อค้นพบความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง เป็นทักษะการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะหลายด้าน

ทิศนา แขมมณี (2566) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง คือ การให้โอกาสผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งครอบคลุมการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตน

การตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้การเลือกวิธีการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งความรู้ การรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการประเมินตนเอง โดยผู้สอนอยู่ในฐานะกัลยาณมิตรทำหน้าที่กระตุ้นและให้คำปรึกษาผู้เรียน รวมทั้งเรียนรู้และติดตามประเมินผลไปกับผู้เรียนด้วย

3.2 แนวคิดและหลักการของการเรียนรู้แบบนำตนเอง

การเรียนรู้แบบนำตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง โดยเน้นความเป็นอิสระ ความรับผิดชอบ และการมีแรงจูงใจในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แนวคิดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความสามารถในการปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างองค์ความรู้ต้องเกิดจากการที่ผู้เรียนสมัครใจเรียนรู้ไม่มีการบังคับ วินัยและความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายรู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุดเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และคงทน โดยมีแนวคิดและหลักสำคัญนี้ (Knowles, 1975)

แนวคิดหลัก

1) ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วางแผน และประเมินผลด้วยตนเอง

2) ความเป็นอิสระ ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกวิธีการเรียนรู้ ทรัพยากร และวิธีการประเมินผล

3) แรงจูงใจภายใน การเรียนรู้เกิดขึ้นจากแรงจูงใจภายใน เช่น ความสนใจ ความอยากรู้ และเป้าหมายส่วนตัว

4) การสะท้อนตนเอง ผู้เรียนต้องพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และปรับปรุงแผนการเรียนตามผลลัพธ์ที่ได้รับ

5) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม การแก้ปัญหา และการค้นหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ

หลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบนำตนเอง

1) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับความต้องการส่วนบุคคล

2) การวางแผนการเรียนรู้ ออกแบบแผนการเรียนรู้โดยพิจารณาทรัพยากร เวลา และวิธีการที่จะใช้

3) การเลือกวิธีการเรียนรู้ ใช้แหล่งข้อมูลหลากหลาย เช่น หนังสือ งานวิจัย อินเทอร์เน็ต หรือเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ

4) การประเมินผลและปรับปรุง ผู้เรียนต้องมีการประเมินความก้าวหน้าของตนเองอย่างต่อเนื่อง และปรับแผนการเรียนตามความเหมาะสม

5) การเรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้จากการลงมือทำ การสะท้อนตนเอง และการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

Garrison (1997) เสนอกรอบแนวคิดของการเรียนรู้แบบนำตนเองที่เน้น 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1) การวางแผนและจัดการทรัพยากรการเรียนรู้

2) การติดตามความก้าวหน้าและสะท้อนตนเอง

3) แรงจูงใจในการเรียนรู้ที่มาจากความต้องการส่วนบุคคล

บทบาทผู้สอนต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้สอนมีหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่คอยแนะนำช่วยเหลือ ส่งเสริม และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตัวเองเป็นสำคัญ

1) วิเคราะห์และกำหนดความต้องการของผู้เรียน พร้อมด้วยการศึกษาพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน รวมทั้งสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนให้เห็นคุณค่า ประโยชน์ของการมาเข้าการเรียนเพื่อการเรียนรู้ของตนเองให้มากขึ้น

2) วางแผนการเรียนรู้ เช่น เนื้อหา แหล่งวิทยาการ วิธีการเรียน กิจกรรมการเรียน และการประเมินผล เป็นต้น ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้เรียนต้องวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

3) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีหน้าที่อำนวยความสะดวกต่อผู้เรียน จัดเตรียมสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ จากประสบการณ์ตรงส่งเสริมทักษะในการคิด แสวงหาความรู้ และมีโอกาสได้ปฏิบัติจริง

4) ประเมินผลการเรียนรู้ โดยผู้สอนมีหน้าที่ในการกำหนดเกณฑ์ตัดสินใจ และนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้วยการน าตนเอง ไปสร้างเป็นความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียน

บทบาทของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

1) วินิจฉัยความต้องการในการเรียนของตนเอง

2) ตั้งคำถามตามความอยากรู้ อยากเห็น เพื่อนำไปสู่ความต้องการค้นหาคำตอบ

3) กำเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนของตนเอง

4) ยอมรับมุมมองสะท้อนกลับจากผู้อื่นที่ต้องปรับปรุงของตนเอง

5) วางแผนการเรียนรู้ของตนเองและวางแผนร่วมกันกับผู้อื่นได้

6) แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

7) เลือกใช้วิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง

8) การจัดการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ถูกต้อง

9) กำหนดการเรียนตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นระบบและเป็นลำดับขั้นตอน

10) ตรวจสอบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการเรียน

11) ประเมินผลการเรียนของตนเอง

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-directed Learning) เป็นแนวคิดที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง มีความรับผิดชอบในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ เลือกเนื้อหา และวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน และมีกระบวนการวางแผนในการบรรลุเป้าหมายเหล่านั้น สามารถค้นคว้าทรัพยากรและข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้ทั้งในแง่ความรู้ที่ได้รับและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ตามสถานการณ์และความต้องการของตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานอย่างเป็นอิสระ ส่งผลให้พวกเขาเป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการให้ความรู้

1. รูปแบบการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 3 มาตรา 15 กำหนดให้มีการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีรายละเอียด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ดังนี้

1) การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการจัดการศึกษาที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการศึกษา กรอบระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษาเป็นเงื่อนไขในการสำเร็จการศึกษาที่มีมาตรฐานแน่นอน ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาภาคบังคับและการศึกษาในสถานศึกษา

2) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นการศึกษาที่มีการยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการศึกษา การวัดและประเมินผลเป็นเงื่อนไขในการสำเร็จการศึกษา มีมาตรฐานที่แน่นอน เนื้อหาและหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลในแต่ละกลุ่ม หรือให้ผู้เรียนสามารถบริหาร

จัดการการศึกษาและเวลาเรียนเองได้ แต่ต้องมีการรับรองมาตรฐานเช่นเดียวกันกับการศึกษาในระบบ ได้แก่ การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยเปิด การศึกษาแบบโฮมสคูล ศูนย์การศึกษาท้องถิ่นที่มีการจัดมาตรฐานการศึกษาของตนเอง

3) การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) คือ การศึกษาที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพได้ตามความสนใจของตัวเองตามความพร้อมและโอกาสได้ตลอดเวลาศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ การพูดคุย ตัวบุคคล สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ โดยไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนและขอบข่ายที่แน่นอน

ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือผสมผสานกันได้โดยการจัดการเรียนการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดรูปแบบการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ เหมาะสมกับวัย มุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนจากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด ฝึกปฏิบัติให้ คิดเป็น ทำเป็น รักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดี สามารถบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล มีทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กระบวนการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่และทุกเวลา ผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการสอนและวิทยาการจากแหล่งต่าง ๆ มีการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ โดยผ่านรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่

การศึกษา (Studying) คือ การศึกษาหาความรู้อย่างเป็นทางการ มีหลักสูตร องค์ความรู้ การเรียนการสอนชัดเจน เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะให้กับผู้เรียน

การฝึกอบรม (Training) คือ การปฏิบัติการในเชิงฝึกทักษะที่จะช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้ดีขึ้น การฝึกอบรมมักมีเป้าหมายที่แคบ เฉพาะเจาะจง ชัดเจน และเอื้อประโยชน์ต่ออาชีพตลอดจนหน้าที่ที่ผู้เข้ารับการอบรมรับผิดชอบอยู่ เป็นส่วนเสริมทักษะตลอดจนองค์ความรู้ให้เพิ่มขึ้น

การเรียนรู้ (Learning) คือ การเพิ่มเติมองค์ความรู้ สั่งสมประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาทักษะจากประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่การทำงานไปจนถึงการใช้ชีวิต มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีทั้งแบบลงเรียนและซึมซับมาโดยไม่ตั้งใจ การเรียนรู้นั้นบางครั้งก็อาจไม่เกิดประโยชน์ แต่บางครั้งก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มหาศาล การเรียนรู้มักไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับหรือจำเป็นจะต้องรู้ต้องเรียน แต่มักเกิดจากความสนใจส่วนตัวของแต่ละคนที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้น ๆ

2. รูปแบบการสอน

ทิศนา แขมมณี (2566) กล่าวว่า รูปแบบการสอน หมายถึง ลักษณะหรือสภาพในการจัดการเรียนการสอนที่มีระบบ ระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ โดยใช้วิธีการและเทคนิคในการสอน เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ โดยของรูปแบบการสอนประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1) ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความเชื่อ ที่เป็นหลักการพื้นฐานของรูปแบบการสอน

2) มีการบรรยายหรืออธิบายลักษณะของการจัดการเรียนการสอน

3) มีการจัดระบบ โดยการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการทดลอง พิสูจน์ถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น

ดังนั้น รูปแบบการสอนจึงหมายถึง ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระบบตามแนวคิด ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ ความเชื่อ โดยมีการจัดกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีและเทคนิคการสอนเข้ามาช่วยทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ผ่านการพิสูจน์ ทดสอบและยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ในแต่ละรูปแบบมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนที่แตกต่างกัน ได้แก่ การพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) การพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) การพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) การพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills) หรือการบูรณาการ (Integration)

ทิศนา แขมมณี (2562) ได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากลได้รับการพิสูจน์และมีการทดสอบประสิทธิภาพแล้ว และมีผู้นิยมนำไปใช้ในการเรียนการสอนโดยทั่วไป โดยได้จัดหมวดหมู่ของรูปแบบการเรียนการสอนตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบการเรียนการสอน ออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด

2) รูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยในการสร้างเจตคติสำหรับผู้เรียนนั้นต้องอาศัยกระบวนการที่หลากหลายต่างไปจากกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นด้านความรู้ความเข้าใจ

3) รูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor Domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติการกระทำหรือการแสดงออกในด้านต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาผู้เรียนทางด้านพุทธิพิสัยและด้านจิตพิสัย

4) รูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skill) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นการสร้างเสริมทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสติปัญญา กระบวนการสืบค้นเสาะแสวงหาความรู้ หรือกระบวนการคิดต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การอุปมานการอนุมาน การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรืออาจเป็นกระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการทำงานร่วมกัน ในปัจจุบันการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการมากเพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต

5) รูปแบบที่มุ่งเน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบที่เน้นการสร้างเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ไปพร้อมกัน โดยใช้การบูรณาการเนื้อหาสาระและวิธีการ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม จึงได้รับความนิยมในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. ทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน

ทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียนหรือทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดว่าการสร้างความรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ด้วยการนำประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นในสิ่งแวดล้อมหรือสารสนเทศใหม่ที่ได้รับมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมมาสร้างเป็นความเข้าใจของตนเอง เรียกว่าโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) หรือสกีมา (Schema) ซึ่งนั่นคือ ความรู้นั่นเอง ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงการจดจำสารสนเทศมาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่บุคคลจะนำประสบการณ์เดิมหรือความรู้ความเข้าใจเดิมที่ตนเองมีมาก่อนมาสร้างเป็นความรู้ความเข้าใจที่มีความหมายของตนเองเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ซึ่งแต่ละบุคคลอาจสร้างความหมายที่แตกต่างกัน ตามประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจเดิมที่แตกต่างกัน การเรียนรู้จึงควรเป็นกระบวนการในการสร้างความรู้มากกว่าการรับความรู้ เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนควรจะสนับสนุนการสร้างความรู้มากกว่าความพยายามในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือในการสร้างความรู้ กลุ่มแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ จึงมุ่งเน้นในการส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่อย่างเหมาะสมภายใต้เงื่อนไขสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมในการสร้างความหมายตามความเป็นจริง สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงปัญญา (Cognitive Constructivism) รากฐานทางปรัชญาของทฤษฎี มาจากความพยายามที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ด้วยกระบวนการที่พิสูจน์อย่างมีเหตุผล เป็นความรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรอง ซึ่งถือเป็นปรัชญาปฏิบัตินิยม

2) กลุ่มแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social Constructivism) เชื่อว่าสังคมและวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของปัญญาผู้ที่มีความอาวุโสจะเป็นตัวเชื่อมสำหรับเครื่องมือทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม บริบททางสังคม ภาษา ผู้สอนควรแนะนำเมื่อผู้เรียนประสบปัญหา กระตุ้นให้ผู้เรียนปฏิบัติงาน กระตุ้นให้ตั้งประเด็นคำถาม ต่อสู้กับปัญหา เกิดความท้าทาย บนพื้นฐานของสถานการณ์ในชีวิตจริง

เงื่อนไขของการเรียนรู้ตามแนวคิดของกลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) เกิดขึ้นได้ดังนี้

1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิบัติ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล

2) ผู้เรียนจะสร้างความรู้ด้วยตนเองได้โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้ ประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้ว มาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง

3) ความรู้และความเชื่อของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันตามสิ่งแวดล้อมขนบธรรมเนียมประเพณีและประสบการณ์ของผู้เรียน โดยจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ หรือการเรียนรู้ของตัวผู้เรียนเอง

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการให้ความรู้ผ่านระบบการศึกษาของไทยแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การให้ความรู้ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ เหมาะสมกับวัย มุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนผ่านการเรียนรู้ การฝึกอบรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ จากการสั่งสมประสบการณ์และพัฒนาทักษะจากความสนใจ ด้วยเทคนิค วิธีการที่หลากหลาย มุ่งเน้นความยืดหยุ่น การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในทุกมิติ โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและประสบการณ์ชีวิต ทั้งในเชิงปัญญา จิตใจ และการปฏิบัติ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้

1. ความหมายของความรู้

ความรู้นับเป็นทรัพยากรหลักที่มีค่าแตกต่างจากปัจจัยการผลิตอื่น เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่ถูกสั่งสมมาจากการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ ประสบการณ์ ค่านิยม สามารถเปลี่ยนแปลงและสร้างขึ้นมาใหม่ได้ตลอดเวลา โดยนำมากำหนดกรอบการประมวลสารสนเทศผสานกับสภาพแวดล้อมของบุคคลจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งแต่ละบุคคลมีวิธีการแตกต่างกันออกไป (Davenport & Prusak, 2005) ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของความรู้ไว้น่าสนใจดังนี้

Alle (1997) กล่าวว่า ความรู้ คือ ประสบการณ์หรือสารสนเทศที่สามารถแบ่งปันกันได้

Yamazaki (1999) ให้คำจำกัดความลำดับขั้นของความรู้ในรูปแบบของปิรามิด ประกอบไปด้วย

1) ข้อมูล (Data) ที่เป็น ข้อเท็จจริง ข้อมูลดิบ ที่ยังไม่ผ่านการแปลความหมาย

2) สารสนเทศ (Information) เป็น ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ประกอบการตัดสินใจ มีบริบทที่เกิดจากความเชื่อ สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้ใช้สารสนเทศนั้น ๆ โดยอยู่ในรูปแบบข้อมูลที่วัดได้และจับต้องได้ แต่มีข้อจำกัดในเรื่องขอบข่ายงานและระยะเวลาที่ใช้

3) ความรู้ (Knowledge) เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบเชื่อมโยงกับประสบการณ์ จนเกิดความเข้าใจเรื่องนั้นและนำไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา

4) ปัญญา (Wisdom) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้

Nonaka & Toyama (2003) ได้จำแนกความรู้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ความรู้โดยนัยหรือความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคล อันเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ ความเชื่อและเจตคติ ซึ่งถ่ายทอดผ่านลายลักษณ์อักษรได้ยาก แต่ทั้งนี้ความรู้จะสามารถพัฒนาขึ้นได้และสามารถถ่ายทอดแบ่งปันไปสู่บุคคลอื่นได้

2) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นได้ชัดเจน มีความเป็นเหตุเป็นผล และสามารถรวบรวมถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ เอกสารรายงาน คู่มือต่าง ๆ ที่คนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้นั้นได้ง่ายและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างรวดเร็ว

ทั้งความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้ง มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงาน หากมีการดึงความรู้โดยนัยออกมาใช้แล้วแปลงให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ จนเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของความรู้ที่เรียกว่า เกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) หรือ SECI Model ของ Nonaka และ Takeuchi (1995) ซึ่งเป็นการอธิบายการถ่ายทอดความรู้และการเปลี่ยนรูปแบบของความรู้ทั้งสองประเภท จนเกิดเป็นความรู้ใหม่ มีขั้นตอนทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) ความรู้ถูกสร้างขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และโครงสร้างทางสังคม การกระทำที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมส่งผลให้เกิดการขยายความรู้ผ่านกระบวนการแปลงความรู้โดยนัยเป็นความรู้ชัดแจ้ง การสร้างความรู้เริ่มต้นด้วยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม หรือ Socialization เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้แบบความรู้โดยนัยไปเป็นความรู้โดยนัย (Tacit to Tacit) ซึ่งเป็นขั้นตอนในการแปลงความรู้ที่อยู่ภายในตัวบุคคลผ่านการแบ่งปัน ประสบการณ์ร่วมกัน สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละวัน เนื่องจากความรู้โดยนัยเป็นเรื่องยากที่จะถูกถ่ายทอดอย่างเป็นทางการ เพราะมักจะเกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ตรง เช่น การใช้เวลาร่วมกัน หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน การพบปะพูดคุยในรูปแบบทั้งทางการ และไม่เป็นทางการ เป็นการจัดให้คนมีปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการฝึกทักษะในทางปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้โดยนัยได้ การปฏิบัติจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความรู้ฝังลึก เนื่องจากได้รับการพัฒนาโดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างใกล้ชิด ดังนั้น Socialization จึงเป็นการแบ่งปันและสร้างความรู้จากความรู้โดยนัยไปสู่ความรู้โดยนัย โดยมีสิ่งสำคัญคือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรงระหว่างผู้ที่สื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

2) การถอดความรู้ (Externalization) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้แบบความรู้โดยนัยไปเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Tacit to Explicit) ซึ่งเป็นหัวใจของกระบวนการสร้างความรู้ เนื่องจากเป็นการดึงความรู้โดยนัยจากตัวบุคคลผู้ถ่ายทอดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนขึ้น ผ่านการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดหรือส่งต่อความรู้นั้นไปสู่บุคคลอื่น ๆ จนกลายเป็นฐานความรู้ใหม่ เกิดกระบวนการสังเคราะห์ความรู้แปลงความรู้โดยนัย ออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้งที่อยู่ในลักษณะเป็นแนวคิดต้นแบบ

3) การผสมผสานความรู้ (Combination) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้แบบความรู้ชัดแจ้งไปเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit to Explicit) โดยความรู้ชัดแจ้งที่รวบรวมทั้งภายในและภายนอกจะถูกรวม แก้ไข และประมวลผลเพื่อจัดการความสลับซับซ้อนให้เป็นระบบ ผ่านกระบวนการรวบรวมความรู้จนกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่เป็นกระบวนการที่ทำให้ความรู้สามารถจับต้องได้ นำไปใช้ได้และใช้งานร่วมกันได้ ความรู้ชัดแจ้งจะถูกรวมกันโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนของบุคคล

เป็นหลัก และเกิดการรวมตัวกันผ่านการสื่อสารช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา การติดต่อผ่านฐานข้อมูลบนระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ซึ่งความแตกต่างของความรู้ที่นำมารวมกันนั้นสามารถจัดการได้ด้วยการคิดเชิงตรรกะมากกว่าการสังเคราะห์เป็นการจัดระบบความรู้จากหลักความเป็นเหตุเป็นผลที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการรวมความรู้ชัดแจ้ง

4) การประมวลความรู้ (Internalization) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้แบบความรู้ชัดแจ้งไปเป็นความรู้โดยนัย (Explicit to Tacit) เกิดจากการทำความเข้าใจในความรู้แบบชัดแจ้งของบุคคลจนเกิดเป็นความรู้ขึ้น เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) เรียกได้ว่าเป็นความเข้าใจในทางปฏิบัติ ซึ่งองค์ความรู้นั้นจะถูกประยุกต์และนำมาใช้ในสถานการณ์จริงจนกลายเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติครั้งใหม่

การนำเอาความรู้ไปใช้กระบวนการต่าง ๆ จะเกิดขึ้นหมุนวนกันไปซ้ำแล้วซ้ำเล่า ซึ่งในแต่ละกระบวนการที่เกิดการเปลี่ยนรูปแบบระหว่างความรู้โดยนัยกับความรู้ชัดแจ้งจะทำให้เกิดความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นยิ่งสามารถกระตุ้นให้กระบวนการทั้ง 4 เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นเกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) และยิ่งเกลียวความรู้หมุนเร็วเท่าไหร่ก็จะทำให้เกิดความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งความรู้ออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

1) ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Cultural Knowledge) คือ ความรู้ที่เกิดจากศรัทธาหรือความเชื่อที่ทำให้กลายเป็นความจริง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การเฝ้าสังเกต และการสะท้อนผลกลับของตัวความรู้และสภาพแวดล้อม

2) ความรู้ที่แฝงอยู่ในองค์กร (Embedded Knowledge) คือ ความรู้ที่อยู่ในวิธีการทำงาน คู่มือ กฎระเบียบ และวิธีการผลิต

ธีรศักดิ์ อุปไมยอธิชัย (2560) อธิบายว่าระดับของความรู้สามารถแบ่งได้เป็น 4 ระดับ คือ

1) ความรู้เชิงทฤษฎี (Know-what) เป็นความรู้เชิงข้อเท็จจริง รู้อะไรเป็นอะไร มีความรู้โดยเฉพาะความรู้ที่จำมา ได้จากความรู้ชัดแจ้งซึ่งได้จากการได้เรียนมาแต่เวลาทำงานก็จะไม่มั่นใจ

2) ความรู้เชิงทฤษฎีและเชิงบริบท (Know-how) เป็นความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริงภายใต้สภาพความเป็นจริงที่ซับซ้อนสามารถนำเอาความรู้ชัดแจ้งที่ได้มาประยุกต์ใช้ตามบริบทของตนเอง เกิดความรู้ฝังลึกที่เป็นทักษะหรือประสบการณ์มากขึ้น

3) ความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผล (Know-why) เป็นความรู้เชิงเหตุผลระหว่างเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลของประสบการณ์แก้ปัญหาที่ซับซ้อน และนำประสบการณ์

มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเป็นความรู้ฝังลึก สามารถถอดความรู้ฝังลึกของตนเองมาแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นหรือถ่ายทอดให้ผู้อื่นพร้อมทั้งรับเอาความรู้จากผู้อื่นไปปรับใช้ในบริบทของตนเองได้

4) ความรู้ในระดับคุณค่าความเชื่อ (Care-why) เป็นความรู้ในลักษณะของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ขับดันมาจากภายในตนเอง จะเป็นผู้ที่สามารถสกัด ประมวล วิเคราะห์ความรู้ที่ตนเองมีอยู่กับความรู้ที่ตนเองได้รับมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ สามารถสร้างตัวแบบ ทฤษฎีใหม่ หรือนวัตกรรมขึ้นมาใช้ในการทำงานได้

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างและพัฒนาสังคม มีความหลากหลายทั้งในเชิงประเภทและระดับ การเปลี่ยนรูปแบบระหว่างความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึก ผ่านกระบวนการเกลียวความรู้ ช่วยสร้างความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาในทุกมิติ

2. การถ่ายทอดองค์ความรู้

การถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ โอนความรู้ ข้อมูล หรือประสบการณ์ที่มีค่าจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยทั่วไปแล้วการถ่ายทอดองค์ความรู้มักเกิดขึ้นผ่านทางการสอน การฝึกฝน การสื่อสาร หรือการเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความ วิดีโอ หรือสื่อออนไลน์ เป้าหมายของการถ่ายทอดองค์ความรู้มักเป็นการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ หรือทักษะของบุคคลที่รับความรู้นั้น ๆ ให้มีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันหรือการทำงานได้ในที่สุด

วนิดา ธนากรกุล, ศลิษา ธาระสวัสดิ์, ธนะเมศฐ์ เชาว์จินดารัชต์, กัญญาภัค เงินอินต๊ะ, และวรยา ร้ายศรี (2561) อธิบายว่า การถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ซึ่งถ่ายทอดระดับบุคคลกลุ่มหรือองค์กรกล่าวคือเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ไปยังผู้ที่ต้องการความรู้หรือการได้มาซึ่งความรู้ของผู้ที่ต้องการความรู้โดยมีหลักการที่สำคัญที่สุด คือ อย่า “จัดการความรู้แบบปูพรม”

ฟาริยา สาคะศุภฤกษ์ และอรพรรณ คงมาลัย (2567) อธิบายว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) คือ การส่งผ่านความรู้จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งที่มีความต้องการความรู้ โดยกระบวนการถ่ายทอด เริ่มกระบวนการจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทสำคัญมาก บุคคลที่มีทักษะดีและมีความเต็มใจ จะสามารถรับและแบ่งปันความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้อย่างดี บรรลุผลตรงกับสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดความรู้อีกทั้งการถ่ายทอดความรู้ที่จะประสบความสำเร็จยังขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด รวมถึงลักษณะและวิธีการของการถ่ายทอดความรู้ก็ความสำคัญเช่นกันในการถ่ายทอดความรู้แต่ละบุคคลจะเหมาะสมตามสถานการณ์เฉพาะของบุคคล

3. ลักษณะของกระบวนการถ่ายทอดความรู้

กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีลักษณะที่มุ่งเน้นไปที่ขั้นตอนและองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะของกระบวนการดังนี้ (Kolb, 1984; Papert, 1980; Piaget, 1970; Vygotsky, 1978; Rogers, 1969)

1) แบบแสดงความรู้ (Exposition) การอธิบายหรือแสดงเนื้อหาการเรียนรู้ในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเป็นลำดับ เช่น การให้บรรยาย การอธิบายตัวอย่าง หรือการใช้สื่อเสริมการเรียนรู้

2) การสร้างประสบการณ์ (Experience) การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงหรือปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการจดจำ

3) การสร้างสื่อการสอน (Media Creation) การสร้างสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น วิดีโอ ภาพถ่าย แผนภาพ หรือสื่ออื่น ๆ

4) การปฏิบัติ (Practice) การให้โอกาสให้ผู้เรียนฝึกทักษะหรือใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง เช่น การทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหา หรือการฝึกทักษะทางปฏิบัติ

5) การให้คำแนะนำและติชม (Feedback and Guidance) การให้คำแนะนำและการติชมเพื่อช่วยสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียน

6) การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น (Opportunities for Reflection) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีเวลาในการพิจารณา สำรวจ และตีความเนื้อหาการเรียนรู้เพิ่มเติม

7) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology Use) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนกระบวนการการเรียนรู้ ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจในการเรียนรู้ได้

8) การใช้กิจกรรมเสริมสร้างทักษะ (Skill-building Activities) การให้กิจกรรมที่ช่วยสร้างและพัฒนาทักษะทางด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการเรียนรู้

9) การปรับปรุงและการวิเคราะห์ผล (Improvement and Analysis) การปรับปรุงกระบวนการการเรียนรู้ตามผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

4. องค์ประกอบของการถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนนอาจมีการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนตามบทบาทและความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด องค์ประกอบของการถ่ายทอดองค์ความรู้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ จึงมีบทบาทและความสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคล โดยองค์ประกอบหลัก ๆ ประกอบด้วย (ทิศนา แขมมณี, 2562)

1) ผู้ถ่ายทอดความรู้ คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และทักษะในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอด มักมีบทบาทในการแนะนำ สอน และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน

2) ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการในการเรียนรู้และรับความรู้ มักมีบทบาทในการนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้

3) เนื้อหาการเรียนรู้ คือ ข้อมูล ความรู้ หรือเทคนิคที่ต้องการถ่ายทอดไปยังผู้รับการถ่ายทอด โดยเนื้อหาต้องสอดคล้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด

4) กระบวนการการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนหรือวิธีการที่ใช้ในการส่งผ่านเนื้อหาการเรียนรู้จากผู้ถ่ายทอดไปยังผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งอาจใช้การอธิบาย การสังเกต การปฏิบัติ หรือการสร้างสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

5) สื่อการสอน คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการส่งผ่านเนื้อหาการเรียนรู้ เช่น หนังสือ เสียง ภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น

6) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ เช่น บรรยากาศในห้องเรียน ระบบการสนับสนุนการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ความรู้เป็นสารสนเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ทัศนคติ ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย ก่อให้เกิดองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นความคิดรวบยอดที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่ได้จากการกลั่นกรอง วิเคราะห์ จนตกผลึก

การถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ หรือประสบการณ์จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งโดยมีลำดับหรือขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกันมีเป้าหมายที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะใหม่ ๆ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการทำงานได้ในที่สุด การถ่ายทอดความรู้ ความสำเร็จของการถ่ายทอดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับ รวมถึงวิธีการที่ใช้สภาพแวดล้อมและสื่อการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา

1. ความเป็นมาของศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชาเป็นศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือประชาชนชาวไทย

ตั้งแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 และมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 โดยมีปฐมบรมราชโองการ “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ซึ่งเป็นปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ที่พร้อมไปด้วยทศพิธราชธรรมทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวไทยทั้งประเทศ พระองค์ได้อุทิศเวลาในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดาร ทั่วทุกภาคของประเทศไทยอย่างมิทรงเหน็ดเหนื่อย โดยทรงเริ่มต้นที่ภาคกลางก่อน แล้วเสด็จฯ ไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ เพื่อทรงทราบถึงความเป็นอยู่ของราษฎรว่ามีปัญหาหรือมีความเดือดร้อนเป็นประการใด พระองค์จะได้ทรงช่วยเหลือเท่าที่จะทรงสามารถกระทำได้ การเสด็จฯ ในแต่ละครั้งเป็นการเสด็จฯ ทั่วทั้งภาค โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งบ้าง ขบวนรถยนต์พระที่นั่งบ้าง แล้วแต่ความสะดวกในเส้นทางคมนาคมระหว่างจังหวัด รวมทั้งสถานที่ประทับแรมที่เอื้ออำนวยต่อคณะผู้ตามเสด็จ ทรงทราบถึง ปัญหาของราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเป็นเกษตรกร ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาเรื่องน้ำ ปัญหาการสาธารณสุข และปัญหาการอพยพเข้าไปขายแรงงานในเมืองใหญ่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร จึงทรงมีความมุ่งมั่น ที่จะช่วยเหลือให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทรงศึกษาหาแนวทางต่าง ๆ ให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ผลดี (สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560) หลากหลายปัญหาปรากฏต่อสายพระเนตร ความยากจนและความทุกข์ยากลำบากแทรกซึมอยู่ทุกหย่อมหญ้าพระองค์ทรงประจักษ์ว่าการที่จะช่วยเหลือพสกนิกรของพระองค์ได้นั้น ต้องใช้อาวุธที่เรียกว่า “การพัฒนา” เพื่อ “ทำสงครามกับความยากจน” ตลอดเวลาของการทำสงครามกับความยากจน พระองค์ได้พระราชทานความรู้และแนวทางการพัฒนา ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม ทั้งด้านภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ชีวภาพ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนามีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความเป็นจริงในทุกด้าน เป็นอาวุธให้แก่ราษฎร โดยเฉพาะเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเพื่อใช้ในการต่อสู้กับความยากจนและ สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชาวไทย ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในโลกที่ทรงยอมตรากตรำพระวรกายเพื่อพสกนิกรของพระองค์ โดยการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งหมดเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งประเทศ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ใน สายตาของประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดระยะเวลาของการครองราชย์ทรงมีพระราชดำริ ให้ดำเนินการโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข และสร้างความสุขให้กับประชาชนชาวไทย อาวุธที่พระราชทานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลากว่า 70 ปี ได้แก่ แนวพระราชดำริ ทฤษฎีต่าง ๆ รวมถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กว่า 4,000 โครงการ ที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ครอบคลุมด้านต่าง ๆ

ทั้งด้านการเกษตร สาธารณสุข การบริหารจัดการดิน การบริหาร จัดการน้ำ ป่าไม้ การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ และอาชีพชาวไทยภูเขา การคมนาคม สวัสดิการสังคม การศึกษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ แต่ละโครงการล้วนดำเนินการอย่างสอดคล้องกับความแตกต่างของแต่ละภูมิภาคด้วยข้อมูลจริงที่ได้ทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง ทรงใช้วิธีการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวังให้เป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง และเป็น การเรียนรู้ที่ล้วนมีรากฐานดั้งเดิมมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยที่ ทรงจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีก 6 แห่ง เพื่อเป็นตัวแทนของสภาพแวดล้อมและภูมิสังคมในแต่ละภูมิภาคให้ประชาชนเข้ามาศึกษาหาความรู้ใกล้กับบ้านของพวกเขาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563)

ความรู้ที่พระราชทานผ่านโครงการพระราชดำริมาอย่างต่อเนื่องเหล่านี้ เป็นอาวุธทางปัญญาที่ทรงสร้างจากความเข้าใจในพื้นฐานของวิถีชีวิตคนไทย และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยขจัดอุปสรรคให้กับราษฎรในการต่อสู้กับความยากจน จนปัจจุบันมีตัวอย่างความสำเร็จของการพัฒนา ตามแนวพระราชดำริ และการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและ ส่วนรวมเป็นจำนวนมาก อันนำมาซึ่งชัยชนะที่แท้จริง ที่ช่วยให้คนไทยกินดีอยู่ดี และสามารถก้าวเดินได้ อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. ความหมายของศาสตร์พระราชา

สมบัติ นพรัก (2561) ได้ให้ความหมายว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง ความรู้ (Knowledge) ที่เกิดจากปัญหา (Wisdom) ด้วยการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนเกิดเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จนกระทั่งเป็นโครงการตามพระราชดำริถึง 4,685 โครงการ ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญต่อชีวิต ได้แก่ ด้านแหล่งน้ำด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการเกษตร ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และด้านการศึกษา ฯลฯ และการดำรงชีวิตด้านส่งเสริมอาชีพของมนุษยชาติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ความรู้ทั้งหมดคือแนวทางการดำเนินการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งหมด “ศาสตร์พระราชา” และ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์ (2560) เสนอแนวคิดว่า ศาสตร์พระราชา คือ ศาสตร์ของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน คือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงนำมาใช้ในการบริหารปกครองแผ่นดิน ด้วยการทรงนำเอาองค์ความรู้ของพระราชาที่ทรงมีพระประสงค์จะทำการช่วยเหลือปวงชนคนไทยให้อยู่ดีมีสุข

ด้วยวิธีการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาป้องกันหรือแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์สุข แก่เหล่าพสกนิกร และส่งผลถึงมนุษย์ชาติทั้งปวงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุขและยั่งยืน หัวใจของศาสตร์พระราชาประกอบด้วยศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการประพฤติ การศึกษาและสุขภาพ การเพิ่มผลผลิต การค้นคว้าวิจัย การบริหาร ความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติ การครองตน และศาสตร์แห่งการอยู่ร่วมกัน ศาสตร์นี้เริ่มต้นตั้งแต่แนวคิดและทฤษฎีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงาน ขั้นตอนการทรงงานและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมด เป็นการปกครองแผ่นดินโดยธรรมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เดชา ปุญญบาล (2560) กล่าวว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง พระราชดำริ (King Initiate) พระราชดำรัส พระบรมราโชวาทที่ได้มีการนำไปปฏิบัติโดยมีการประยุกต์ร่วมกับวิชาการด้านต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นองค์รวมนำมาใช้รวมกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น (บรรพบุรุษท่านทำไว้ดีแล้ว) และได้นำไปสู่การทดลองปฏิบัติหลายครั้งจนได้รับความผลสำเร็จตามพระราชประสงค์สามารถนำไปใช้แก้ไข ปัญหาด้านต่าง ๆ ได้เช่น โครงการพระราชดำริและสรุปขึ้นเป็นหลักการ กรอบในการปฏิบัติงาน (หลักการทรงงาน) และทฤษฎีใหม่ด้านต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาที่เกิดเป็นรูปธรรมจนเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณะ ทั้งนี้จากการศึกษาในเบื้องต้น พบว่า ศาสตร์พระราชามีอยู่ด้วยกัน 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนามนุษย์ ด้านการพัฒนาและบริหาร ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู

จากความหมายของศาสตร์พระราชาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง องค์ความรู้ แนวปฏิบัติอันเกิดจากแนวพระราชดำริ พระราชดำรัส พระราชกรณียกิจ พระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ผ่านกระบวนการศึกษา การค้นคว้า การทดสอบ แล้วได้ผลจึงนำไปเผยแพร่ให้กับประชาชนได้นำไปใช้เพื่อการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิสังคม ในรูปแบบของศาสตร์ที่เข้าใจง่ายใช้ประโยชน์ได้จริง โดยบูรณาการระหว่างศาสตร์ท้องถิ่นและศาสตร์สากล

3. ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

การพัฒนาประเทศควรมุ่งสู่คุณภาพที่ดี เพื่อนำไปสู่ความมีคุณค่าและยั่งยืน สร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง โดยดำเนินการแบบองค์รวม คือ ดำเนินการทุกด้านให้ประสานสอดคล้อง เกื้อหนุนกันอย่างมีเหตุผล ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นอย่างบูรณาการเพื่อให้เกิดการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ ตามวิสัยทัศน์ประเทศที่ว่า ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้กรอบการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 และแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ มีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมให้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการใช้ความรู้ ทักษะและการประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนามุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย ในการพัฒนาสู่ความยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เน้นการมีส่วนร่วมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ

ศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือประชาชนชาวไทยหลากหลายด้าน อาทิ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นับเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการทดสอบ ทดลอง แล้วได้ผลจริง นับว่ามีความสำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งที่สามารถน้อมนำมาสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตามบริบทของภูมิสังคม และสถานการณ์ต่างที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยศาสตร์พระราชามีความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2554) กล่าวว่า กิจกรรมที่พระองค์ทรงงานอยู่ ทรงสอนทุกอย่างให้เรารู้จักดิน น้ำ ลม ไฟ รู้จักธรรมชาติ รู้จักคน ซึ่งพระองค์ทรงสรุปให้ฟังในวันหนึ่งว่าต้องเคารพภูมิสังคม ภูมิ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนสังคม คือ คน ซึ่งเป็นคนในมิติที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และค่านิยมของเขาด้วย พระองค์ทรงสอนให้เรารอบรู้หมดทุกอย่างในการทำงานกิจกรรมหรือโครงการนี้จะต้องมีครบทุกมิติ แต่ก่อนเราดูแต่มิติกายภาพ ดูเป็นถนน เป็นสะพาน เป็นตึกอาคาร เราดูเพียงแค่นั้น แต่พระองค์ทรงสอนให้เห็นถึงมิติของคนหรือความจริงที่ว่า “คน” คือ ผู้ใช้ถนน เป็นสิ่งมีชีวิต คนใช้เขาพร้อมจะใช้หรือเปล่า การไปลาดยางถนนในขณะที่เขาใช้เกวียนเป็นพาหนะอยู่ ถ้าลาดยางแล้วเขาจะใช้หรือเปล่า เหมาะสมหรือไม่ เพราะฉะนั้นทรงสอนให้มองมิติต่าง ๆ อย่างครบถ้วน เวลาทำงานพัฒนาจึงต้องมองทุกมิติ ทุกอย่างต้องวางให้สอดคล้องกับภูมิประเทศและสังคมที่แตกต่างกันไป

การทรงงานเพื่อพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการทำงานด้านต่าง ๆ รวมถึงการนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการทรงงานเพื่อการพัฒนามีแนวทางดังนี้

1) ต้องเคารพภูมิสังคม พัฒนาพื้นที่ในทุกมิติ ภูมิ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนสังคม คือ คน ซึ่งเป็นคนในมิติที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของเขาด้วย พระองค์ทรงสอนให้เรารอบรู้หมดทุกอย่างในการทำงาน

2) งานทุกขั้นตอนต้องถูกต้องเป็นระบบ โดยทรงตรวจติดตามความก้าวหน้าของโครงการอีกครั้งด้วยพระองค์เอง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยในการแก้ไขปัญหาของราษฎรเพื่อให้โครงการประสบความสำเร็จ

3) ทุกโครงการได้รับความเชื่อถือถูกต้อง รัดกุม และรอบคอบ งานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงได้รับความเชื่อถือว่าทำอย่างรัดกุมรอบคอบที่สุด

4) ทรงให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ลม ไฟ การคิดโครงการแล้วนำมาทำเหมือนกันหมดทั้งประเทศ พระองค์ตรัสว่าไม่ใช่ แต่ละแห่งย่อมมีภูมิสังคม ดิน น้ำ ลม ไฟ กระทั่งคน แตกต่างกันทรงยึดถือเป็นอย่างมากว่า การพัฒนาใด ๆ นั้น จะต้องให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้น ๆ ทำอะไรให้คิดถึงภูมิประเทศก่อน และให้นึกถึงสังคมหรือคน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ปฏิบัติในแต่ละท้องที่ต้องให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และลักษณะของคนซึ่งมีเรื่องประเพณี หลักปฏิบัติ ค่านิยมแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน

5) ทรงคิดค้นวิธีแก้ปัญหา จนเป็นองค์ความรู้ ถ่ายทอด และขยายผลสู่การปฏิบัติจริง ก่อนที่พระองค์จะพระราชทานแนวพระราชดำริในการพัฒนา จะทรงทำการทดลองก่อนทรงรวบรวมองค์ความรู้เป็นระบบ แล้วจึงทรงนำมาถ่ายทอดทรงมีรับสั่งเสมอว่า การที่เราจะแนะหรือไปสอนเขาต้องระวังให้มาก เพราะหากพลาดไปแล้ว เราไม่ได้แย่นะ แต่เขาจะแย่ เช่น เราไปแนะให้เขาปลูกอะไรสักอย่าง ถ้าได้ผลก็ดีไป แต่ถ้าไม่ได้ผล เขาแย่ เพราะฉะนั้น เราต้องระวังให้มาก และที่แย่กว่านั้นคือ ต้นไม้ที่เราแนะให้เขาปลูก กว่าจะรู้ว่าสำเร็จหรือไม่ ใช้เวลา 4-5 ปี เพราะฉะนั้น เรื่องเกษตร ดิน น้ำ ลม ไฟ ต้องระวังอย่างมาก เพราะเมื่อพลาดแล้วฟื้นกลับคืนยาก ไม่เหมือนเรื่องอุตสาหกรรมหรือเรื่องอื่น ๆ ที่สามารถไปกู้เงินมาดำเนินการต่อได้ เรื่องธรรมชาติฟื้นกลับมายากที่สุด

6) จากห้องทดลองในพระราชวัง ถ่ายทอดสู่ประชาชน คือ เราทำงานอย่างจริงจัง มีการบริหารจัดการ มีการทดลองหรือห้องทดลอง เริ่มจากในวังเป็นห้องทดลองส่วนพระองค์ และมีเป้าหมายสำคัญคือถ่ายทอดความรู้

7) การพัฒนาต้องเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ก้าวทีละก้าวอย่างพิถีพิถัน เป็นพระราชดำริของพระองค์ คือ การพัฒนาต้องเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ก่อนต้องพิถีพิถัน และก้าวไปทีละก้าว (Step by Step) รวมทั้งยังทรงเป็นนักพัฒนาที่มีความเป็นศิลปิน ทำแล้วต้องสวยงามด้วย นอกจากนั้นเราต้องรู้จักเป็นคนที่รู้จักการให้ พระองค์ตรัสมาตลอดคือ ไม่นึกถึงตัวเราเป็นเบื้องต้น ให้นึกถึงคนอื่น คือ ให้เสียสละ

8) ต้องพัฒนา “คน” และอาศัย “ศรัทธา” การพัฒนาจึงจะประสบผลสำเร็จ คำว่า “ศรัทธา” จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา รวมถึงการพัฒนาและแก้ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้าแก้ตรงจุดนี้ไม่ได้ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้น ต้องพัฒนาคนและอาศัย “ศรัทธา” การพัฒนาจึงจะประสบความสำเร็จ

9) ทรงสร้างระบบบริหารและพัฒนาครบวงจรอย่างต่อเนื่อง ระหว่างที่พระองค์ทรงงานพัฒนาอยู่นั้น จะทรงสร้างระบบบริหารไปด้วยเป็นสิ่งที่น่าทึ่งที่นักพัฒนาทุกคนควรคำนึงถึงด้วยการให้ความช่วยเหลือจะต้องมีการบูรณาการ

10) ทรงงานใกล้ชิดประชาชน ทรงมีพระราชวิริยะอุตสาหะในการช่วยเหลือพสกนิกร และพระองค์จะประทับนั่งพับเพียบอยู่บนพื้นดินรับสั่งกับชาวบ้านเป็นชั่วโมง ๆ ทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน ทรงคุกเข่าต่อหน้าประชาชน เสด็จพระราชดำเนินบุกป่าฝ่าดง ขึ้นเขาลงห้วย ข้ามลำน้ำ บางทีมีเส้นทางเดินเล็ก ๆ ข้างล่างเป็นเหว ก็เสด็จพระราชดำเนิน ไม่ทรงคำนึงว่าจะมีอะไรขวางกั้น ฝนจะตกแดดจะออกไม่ใช่ปัญหา มีอยู่ครั้งหนึ่งต้องหยุดรถพระที่นั่ง เพื่อแกะตัวทากออกจากพระวรกาย

11) พระราชกรณียกิจของพระองค์แตกต่างจากพระมหากษัตริย์ทั่วโลก พระองค์ทรงรักแผ่นดิน ทรงรักประชาชน จึงทรงทำทุกสิ่งทุกอย่างให้แผ่นดิน ให้ประชาชนมีความสุข พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงรับฟังปัญหา ทรงเข้าไปแก้ไขไม่ทรงวางเฉย จนกระทั่งต่างประเทศยกย่องพระองค์ว่าทรงเป็น Working Monarch พระเจ้าแผ่นดินที่ทรงงาน

12) ทรงงานด้วยพระราชหฤทัยห่วงใยพสกนิกร ในฐานะที่ทรงงานต่อเนื่องมาอย่างหนักและยาวนานอย่างพระองค์ ทรงเหน็ดเหนื่อยมากแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของเราที่ต้องแบกรับถ่ายทอดงานต่าง ๆ แทนพระองค์เสียที

13) ทรงใช้ “ธรรม” ในการครองแผ่นดิน คือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยทรงประกาศว่าจะทรงใช้ธรรมะเป็นฐานหลักในการครองแผ่นดินของพระองค์

14) บำบัดทุกข์ บำรุงสุข เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน ทรงกำหนดเป้าหมายในการครองแผ่นดิน “เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยการพัฒนาช่วยเหลือประชาชน

15) ชนบทอยู่ได้คนในเมืองก็อยู่ได้ พระองค์ได้ทรงสัมผัสและทรงทราบปัญหาพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรน้ำ ซึ่งนับเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด จึงทรงตัดสินพระทัยว่าจะต้องทำงานเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือประชาชนของพระองค์

16) โครงการหลากหลาย มุ่งช่วยพสกนิกรและพัฒนาประเทศ พระราชทานหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทรงเน้นเสมอว่าการสอนควรยึดรากฐานเดิมของสังคมไทยไว้ ไม่ควรคัดลอกจากต่างประเทศมากเกินไป แต่อาจนำหลักการมาเปรียบเทียบได้ เพราะไม่เช่นนั้นจะทำให้ขาดความเป็นตัวของตัวเอง

17) พระอัจฉริยภาพในการคิดค้นและประดิษฐ์เพื่อการพัฒนา เช่น การใช้ผักตบชวากำจัดน้ำเสีย ซึ่งทรงเรียกว่า “การใช้อธรรมปราบอธรรม” การ “ปลูกหญ้าแฝก” การ “แกล้งดิน” การทำแก๊ซโซฮอล์ ทรงทดลองใช้น้ำมันปาล์มบริสุทธิ์แทนน้ำมันดีเซล ได้แก่ “น้ำมันไบโอดีเซลสูตรสกัดจากน้ำมันปาล์ม” พระราชทาน “โครงการแก้มลิง” และ “เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์” เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯ และพระราชทาน “ฝนหลวง” เพื่อบรรเทาปัญหาความแห้งแล้ง เป็นต้น

18) พระมหากษัตริย์นักพัฒนา พระเกียรติคุณเกริกก้องไพศาล พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีรับสั่งว่า พระองค์ทรงทำราชการ จึงทรงงานอย่างหนักและเหนื่อยยาก ทั้งในยามกลางวันและค่ำคืน เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้พ้นจากความทุกข์ยาก และมีความสุขในท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ โดยไม่ทรงเลือกว่าเขาเหล่านั้นเป็นใคร

19) ทรงใช้ธรรมชาติในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ทรงยึดธรรมะเป็นที่ตั้ง “ธรรมะ” ในที่นี้ คือ ธรรมชาติ วิธีการแก้ปัญหาหรือแม้กระทั่งการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดิน น้ำ อาชีพ และสิ่งแวดล้อม จะทรงใช้ธรรมชาติในการแก้ไขปัญหา อาทิ การแก้ไขน้ำเน่าเสีย แทนที่จะเพ่งพิจารณาถึงโรงงานบำบัดน้ำเสีย กลับทรงมองว่าในธรรมชาติจะมีขบวนการอะไรที่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ เช่น การใช้บ่อตกตะกอน เพื่อให้เกิดการตกตะกอนขึ้น โดยกระบวนการทางธรรมชาติ

20) ต้องรอบรู้ รอบคอบ ประหยัด เรียบง่าย และได้ประโยชน์สูงสุด ต้องใช้ “ความรอบรู้ รอบคอบ” ในการแก้ไขปัญหา เช่น จะแก้ไขปัญหาเรื่องดิน ต้องรู้เรื่องดิน จะแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ โดยคำนึงถึง “ความประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด” นั่นคือมีความคุ้มค่าและคุ้มทุน แต่ไม่ใช่เป็นการขาดทุน กำไร อย่างที่วิชาการสมัยใหม่ยึดถือ ลงทุนเท่านั้น ต้องได้กำไรเท่านี้

21) ทรงยึดหลัก “รู้ รัก สามัคคี” ในการบริหารจัดการ “การบริการรวม” ที่จุดเดียว เป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ โดยแสดงให้เห็นถึงวิธีการทำงานร่วมกันที่ตั้งอยู่บนหลัก “รู้ รัก สามัคคี” ซึ่งถือเป็นหลักการทำงานอีกประการ และพลังผลักดันที่สำคัญที่สุด คือ ความรัก ความเมตตา ที่จะมีต่อครอบครัว เพื่อนร่วมชุมชน ประชาชน และประเทศชาติโดยส่วนรวม อย่าทำอะไรคนเดียว หรือเก่งคนเดียว ต้องตั้งอยู่บนหลักของความสามัคคี และ “การมีส่วนร่วม” ในการร่วมกันทำ ร่วมแก้ไข โดยใช้การ “ประชาพิจารณ์” ในการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น

22) ต้อง “ระเบิดจากข้างใน” และ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั่นคือ ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน มิใช่การนำความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว หรืออย่างการฟื้นฟูธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

23) ซื่อสัตย์สุจริต อ่อนน้อมถ่อมตน คุณสมบัติสำคัญของนักพัฒนา ตัวเราเองต้อง “ซื่อสัตย์ สุจริต” รวมทั้ง “ความสุภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน” เป็นหลักในการทำงาน ในข้อนี้เห็นจะตรงกับทศพิธราชธรรม ที่เรียกว่า “มัทธวะ”

24) ทรงแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ค่อยเป็นค่อยไป เพื่อความมั่นคงอย่างยั่งยืน ทุก ๆ สิ่งต้องค่อย ๆ ทำไป ค่อย ๆ ก่อร่างสร้างตัวไปเรื่อย ๆ และทำตามลำดับขั้น ตลอดจนต้องมี “ความพอเพียง” เหมือนการสร้างบ้าน สิ่งแรกที่เราต้องทำนั้น คือ จะต้องวางฐานรากให้มั่นคง จะต้องวางเสาเข็มให้พร้อมเพรียงที่จะแบกน้ำหนักบ้านให้ได้ และต่อจากนั้นจะทำการต่อเติมรุดหน้าไปเรื่อย ๆ อย่าใจร้อน ทำอะไรเกินตัว ถ้าเกินตัวเมื่อไหร่นั้น ภูมิคุ้มกันจะไม่มีความเสี่ยงก็จะเกิดขึ้น หรือถ้าทำน้อยไปก็ขาดประสิทธิภาพ ฉันใดฉันนั้น ต้องยึดความพอเพียง ความพอดีอย่างเต็มศักยภาพ ชีวิตทั้งชีวิตก็จะนำไปสู่ความมั่นคง สมดุล และยั่งยืน

25) อดทนและมีความเพียรทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม พระองค์จะทรงสอนให้พวกเรา “อดทน มีความเพียร และมีขันติ” เนื่องจากการทำงานไม่เรียบง่ายเสมอไป และจะต้อง “ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องเสมอ”

26) หลัก “บวร” 3 ประสานเพื่อประโยชน์เกิดแก่ทุกฝ่าย “บวร” คือ บ้าน วัด ราชการ ทำอย่างไรให้มีการประสานงานระหว่าง “บ้าน” คือ ชาวบ้าน วัด คือ พระสงฆ์ และหน่วยราชการรวมทั้งโรงเรียน ต้องดำเนินงานประสานกันอย่างกลมกลืนกันและเอื้อประโยชน์ให้กับทุกฝ่าย นอกจากนี้ ให้ยึดหลักของ “ความพอเพียง” ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง พระองค์ทรงรับสั่งกำชับอยู่เสมอว่าการพูดจาอะไรก็ตาม หรือการกระทำ

ใด ๆ ก็ตามต้องทำด้วยความพอดี พองาม หรือพอเพียง โดยทำอะไรให้พอเหมาะพอควร ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม แม้กระทั่งเรื่องการเมือง โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม ซึ่งเราจำเป็นต้องใช้ในชีวิตของเรา

27) รวดเร็ว ไม่ยึดติด ทำงานด้วยความสนุกและเสียสละเพื่อส่วนรวม มุ่งดำเนินการอย่างรวดเร็ว ไม่ยึดความคิดของตนเองเป็นที่ตั้งต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง และทำงานโดยมุ่งประโยชน์ของคนส่วนรวมเป็นหลัก ทำงานด้วยใจรัก ด้วยความสนุกและความสุขต้องเสียสละทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมตลอดเวลา การจะทำอะไรก็ขอให้เริ่มจากเล็กไปหาใหญ่ อย่าได้เกิดความโลภหรือ “ตาโต” ใจร้อนหวังผลรวดเร็ว ผลสุดท้ายจะพังพินาศ และประการสำคัญ ทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ปฏิบัติอะไร ก็ขอให้ยึดความพอดีพอควร เป็นที่ตั้ง อะไรที่เกินพอดีเป็นสิ่งทำลาย เป็นพิษเป็นภัย ทั้งสิ้น ครองสติอยู่ตลอดเวลาเพื่อสามารถ “หยุดก่อนชน” ได้ และสุดท้าย ยึดธรรมะเป็นพื้นฐานและรากฐานของการปฏิบัติกาย ปฏิบัติใจ อยู่ทุกขณะ และยึดจุดมุ่งหมายสำคัญว่า ผลที่จะเกิดขึ้นจะต้องเป็นประโยชน์ที่ให้ความสุข

โดยสรุป ศาสตร์พระราชาเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการคิดค้นวิธีแก้ปัญหา ทดสอบจนเกิดเป็นองค์ความรู้ ที่สามารถถ่ายทอดและขยายผลสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเรียบง่าย ประหยัด ตามสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับภูมิสังคม ในการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน สามารถทำได้อย่างเป็นรูปธรรมคือ การใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศของสหประชาชาติ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ดังกรอบแนวคิดที่แสดงตามภาพที่ 2.1

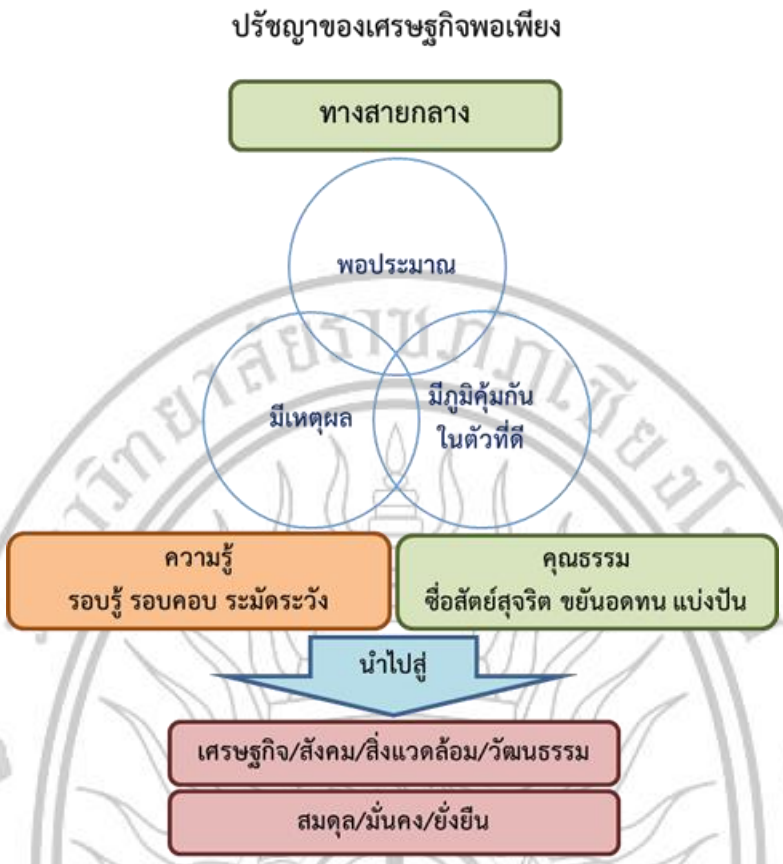


ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

4. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนบนพื้นฐานของวิถีไทย สำหรับประชาชนทุกระดับ ทุกสาขาอาชีพ ตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ชุมชน จนถึงรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหาร ประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีความยาวนานกว่า 40 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา โดยให้ดำเนินไปบนทางสายกลาง มุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างพื้นฐานความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนเบื้องต้นก่อน แล้วจึงพัฒนาในลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป ผู้ที่จะปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องมีพื้นฐาน คือ ความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวัง และจะต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน มีความขยันหมั่นเพียร มีความเมตตา โดยมีวิธีการปฏิบัติที่ต้องคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวเอง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤตและรองรับภาวการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และนำไปสู่ความสุข ในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552)

ความพอเพียง เป็นนิยามของหลักปรัชญาที่เกิดจากการรวบรวมพระราชดำริ พระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท ตลอดจนพระราชกรณียกิจ อันเป็นแบบอย่างแห่งความพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงถ่ายทอดให้กับประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้น้อมนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ความพอเพียงหมายถึง ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจให้มีสำนึกใน คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี



ภาพที่ 2.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: ปรับปรุงจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552

การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา ดังนี้

1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทาง การดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2542)

2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับ วิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5) แนวทางปฏิบัติ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และ เทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่การหยุดอยู่กับที่ แต่เศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้กับทุกกลุ่มบุคคล ชุมชน มีความเป็นพลวัตสามารถพัฒนาได้ตามเหตุผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจพอเพียง มี 3 ระดับ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552) คือ

ระดับที่หนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว

ระดับที่สอง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ ยกระดับความพอเพียงเป็นระดับกลุ่ม มีการรวมตัว ทั้งความคิด ความร่วมมือ ความช่วยเหลือส่วนรวม รักษาผลประโยชน์ภายในชุมชน มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

ระดับที่สาม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวไกล ระดับสร้างเครือข่าย เน้นความร่วมมือระหว่างชุมชน กลุ่ม องค์กร เอกชน หรือธุรกิจภายนอก โดยประสานงานให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งในตัวบุคคลและชุมชน แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ฐานะการเงิน เศรษฐกิจของชุมชน ใช้ของอย่างคุ้มค่าประหยัด

2) ด้านสังคม ได้แก่ การศึกษา สุขภาพ ศาสนาหรือศีลธรรม

3) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การทำความสะอาด รักษาสุขอนามัย กำจัดขยะ ทรัพยากรธรรมชาติ

4) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การใช้ภาษาไทย มารยาทไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปกรรม

ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข เหมาะสมกับบริบท ภูมิสังคม วิถีชีวิตวัฒนธรรมของตน ตอบสนองตามแนวทางพระราชดำริที่ทรงพระราชทานไว้ จนเกิดความมั่นคงยั่งยืนทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ มีแนวทางดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2552)

1) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทรประนีประนอม ซื่อสัตย์สุจริต นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

2) ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน เชื่องโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ รู้จักการเพิ่มมูลค่า เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความยั่งยืน

4) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมมักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ ต้องปรับเปลี่ยนทิศทางใหม่ คือต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ ยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น

5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นควรดำเนินงานใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับจิตสำนึก ระดับปฏิบัติ ระดับปฏิเวธ ยึดหลักการ 3 ประการ อันได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยเงื่อนไขคุณธรรม และเงื่อนไขความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมไทย เริ่มจากระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ โดยยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ควบคู่กับ

การแสวงหาความรู้และการดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรม (อมรเทพ วรเจริญ, จักรวาล สุขไมตรี และวิจิตรา ศรีสอน, 2565)

ในระดับบุคคล แต่ละบุคคลจะต้องมีสติในการดำรงชีวิต ตระหนักถึงความสุขและความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดีคือ ดำเนินชีวิตอย่างสมถะ ประกอบสัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวอย่างพอมีพอกินโดยไม่เบียดเบียนเอาเปรียบผู้อื่นและแบ่งปันส่วนที่เหลือไปยังสมาชิกอื่น ๆ ในชุมชน

ในระดับชุมชน จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับชุมชน พัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักความประหยัดและเรียบง่าย สามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่น รู้จักประยุกต์ใช้ในสิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากนัก

ในระดับประเทศ จะต้องสร้างกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวมเพื่อความสมดุล โดยจะต้องพิจารณาในส่วนของทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร ในการส่งเสริมการค้าการผลิตจะต้องมีการพิจารณาศักยภาพภายในประเทศว่า ควรจะต้องส่งเสริมการผลิตสินค้าชนิดใด โดยจะต้องผลิตให้ได้พอเพียงกับความต้องการภายในประเทศเสียก่อนแล้วค่อยส่งไปขายต่างประเทศ ในการบริหารจัดการควรให้เกิดความเสี่ยงต่ำ คือ ไม่ลงทุนจนเกินตัว เพราะจะส่งผลให้เกิดการก่อหนี้จนเกินขีดความสามารถในการจัดการ จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ มุ่งพัฒนาทุนทางสังคม เช่น ระบบการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการสร้างนวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับประเทศโดยคำนึงถึงความประหยัดและเรียบง่าย ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาทางเศรษฐกิจและนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ควรยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตดังกล่าวถึงแม่จะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มชุมชนในภาคการเกษตร แต่สำหรับคนนอกภาคการเกษตรหรือคนในเมือง องค์กรธุรกิจเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐ เศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาของการปฏิบัติที่ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด อาชีพใด ก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทยที่มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ยึดหลักทางสายกลาง ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไปและตั้งมั่นอยู่บนหลักของความรู้รัก สามัคคี รวมพลัง ขจัดข้อขัดแย้ง รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งก็จะสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์และมีความสุขในที่สุด

พระสุทิน อตฺถโกสโล และปารินันท์ ปรางทิพย์อำไพ (2564) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่การพอมี พอกิน โดยเลี้ยงตัวเองได้พร้อมกับยึดหลัก ความสามัคคี การพอมีพอกิน หมายถึง การพึ่งตนเองใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านจิตใจต้องมีจิตสำนึกที่ดี และสร้างสรรค์ให้ตนเองและส่วนรวม

2) ด้านสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชน

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ต้องมีการใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างฉลาด ประหยัด และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการหาทางเพิ่มมูลค่า

4) ด้านเทคโนโลยี ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีโดยใช้ประกอบกับภูมิปัญญาชาวบ้าน การเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลักสำคัญคือให้เกษตรกรมีความพอเพียง พอเลี้ยงตัวเองได้

ประมวลองค์ประกอบของแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542)

1) ประหยัดลดละความฟุ่มเฟือยตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านที่ไม่จำเป็น

2) ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต

3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายกันอย่างรุนแรง

4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้จนถึงขั้นพอเพียง

5) ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนบนพื้นฐานของวิถีไทยสำหรับประชาชนทุกระดับ ทุกสาขาอาชีพ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงภาครัฐ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง มุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างพื้นฐานความพอมี พอกิน พอใช้ แล้วจึงพัฒนาในลำดับขั้นที่สูงขึ้น ผู้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจะต้องมีพื้นฐาน ความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวัง เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร มีความเมตตา โดยมีวิธีการปฏิบัติที่ต้องคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวเอง เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้การเปลี่ยนแปลง

บริบทชุมชน ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. ด้านภูมิกายภาพ

ตำบลสบเมยตั้งอยู่ตอนใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชันประมาณร้อยละ 98 มีพื้นที่ราบประมาณร้อยละ 2 มีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 798 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีประชากรประมาณ 6,000 คน ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านเลโคะ

หมู่ที่ 2 บ้านแม่คะตวน

หมู่ที่ 3 บ้านขุนแม่คะตวน ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านขุนแม่คะตวน และบ้านแม่สองแคว

หมู่ที่ 4 บ้านห้วยกองมูล

หมู่ที่ 5 บ้านแม่ทะลุ

หมู่ที่ 6 บ้านซื่อมื่อ ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านซื่อมื่อหลวง และบ้านซื่อมื่อน้อย

หมู่ที่ 7 บ้านแม่ลามาหลวง ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านแม่ลามาหลวง และบ้านแม่ลามาน้อย

หมู่ที่ 8 บ้านทียาเพอ ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านทียาเพอ และบ้านห้วยไชยยงค์

หมู่ที่ 9 บ้านห้วยน้ำใส ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านห้วยน้ำใส และบ้านน้ำออกฮู

หมู่ที่ 10 บ้านห้วยทีชะ ประกอบด้วย 3 หย่อมบ้าน คือ บ้านห้วยทีชะ บ้านห้วยยาก และ บ้านปู่แก้ว

หมู่ที่ 11 บ้านทีฮือลือ ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านทีฮือลือ และบ้านแม่ปอง

หมู่ที่ 12 บ้านกลอโคะ

หมู่บ้านส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนภูเขาสูงและบริเวณหุบเขา มีเพียง 2 หมู่บ้าน ตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมแม่น้ำยวม การคมนาคมค่อนข้างลำบากในช่วงฤดูฝน มีไฟฟ้าใช้ 7 หมู่บ้าน มีไฟฟ้าแบบโซล่าโฮม 4 หมู่บ้าน ระบบไฟฟ้าพลังน้ำ 1 หมู่บ้าน มีระบบประปาภูเขาใช้ทุกหมู่บ้าน สภาพภูมิประเทศดังกล่าวเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงบริการของรัฐตลอดจนการพัฒนาเพื่อสร้างงานสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงทำให้แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคนยากจนสูงในลำดับต้นของประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรป่าไม้ มีลำห้วยมากมาย เกือบทั้งหมดไหลลงสู่แม่น้ำยวม และมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำ น้ำตก ยอดดอย เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติ พืชหลัก ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง กระเทียม พริก ได้รับการส่งเสริมการปลูกพืช

เศรษฐกิจจากโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบเมย ได้แก่ อะโวคาโด้ เสาวรส กาแฟ ชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยานแห่งชาติ มีเพียงบ้านแม่ทะลุและบ้านแม่คะตวนบางส่วนที่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ชุมชนต้องการให้รัฐสนับสนุนการพัฒนาระบบการจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพมีการกระจายน้ำได้อย่างทั่วถึง การป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ และต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำกินเพื่อให้เกิดความชัดเจนตลอดจนเส้นทางคมนาคมที่สะดวก

ตำบลสบเมยมีสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้น โดยในฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนจัด อากาศหนาวจัดในฤดูหนาว ฝนจะตกชุกในฤดูฝน และ มีหมอกปกคลุมตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิสูงในตอนกลางวันเนื่องจากถูกแสงแดด ส่วนในตอนกลางคืนจะได้รับอิทธิพลจากลมภูเขาทำให้อากาศเย็นลงอย่างรวดเร็ว สภาพภูมิอากาศจะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนทั้ง 3 ฤดูกาล

2. ด้านภูมิสังคม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รองลงมาคือ ชนชาติพันธุ์ล้านนา และไทยใหญ่ ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี อย่างเคร่งครัด นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ อาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ผลผลิตที่ได้ใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก พืชที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุก ได้แก่ ข้าว ข้าวไร่ อ้อย ถั่วเหลือง พริกกะเหรี่ยง มีพื้นที่บางส่วนที่ใช้ปลูกไม้ยืนต้น ได้แก่ กาแฟ ลิ้นจี่ เป็นต้น อาชีพรองได้แก่ การประกอบอาชีพรับจ้างและค้าขาย และงานหัตกรรม ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนในเขตพื้นที่สูงชันจะประสบปัญหาความยากลำบากในการคมนาคม การติดต่อสื่อสารกับภายนอก โดยเฉพาะการสื่อสารกับหน่วยงานและการถ่ายทอดองค์ความรู้จากภาครัฐในด้านการพูด การอ่าน และการเขียน คนรุ่นใหม่ได้เข้าไปเรียนและทำงานในชุมชนเมือง ภายในชุมชนส่วนใหญ่จึงเป็นผู้สูงอายุและเด็ก ประชาชนในตำบลสบเมยได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาใช้ในชีวิตประจำวันเนื่องจากมีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของตนที่มีความเรียบง่าย เน้นการพึ่งพาตนเอง มีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ มีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดโดยใช้ทุนทางวัฒนาธรรมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีการแบ่งปันและรวมกลุ่มด้านอาชีพต่าง ๆ และกลุ่มสวัสดิการทางสังคม เพื่อพึ่งพาอาศัยกัน การเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตรยังมีระบบลงแขกเพื่อลดต้นทุนการผลิต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิชุลาวัณย์ ศุภอุทุมพร (2565) ที่ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์

เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยอธิบายว่า การเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่เป็นรูปธรรมและสัมพันธ์กับชีวิตจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ทำให้มุมมองของผู้เรียนเกิดการขยายตัวหรือหดตัว ค้นพบมุมมองใหม่ ทำความเข้าใจ รับมือและประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่ตามมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสำรวจประเด็นไตร่ตรองสะท้อนคิด จนสร้างความคิดรวบยอดและพัฒนาโนทัศน์พื้นฐานและการปฏิบัติด้วยกระบวนการสร้างความรู้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

นิยม กิมานุวัฒน์ (2559) ได้พัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยกระบวนการพัฒนารูปแบบการสอนแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การพัฒนารูปแบบการสอนในลักษณะขั้นตอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และ 2) การพัฒนารูปแบบการสอนในลักษณะเป็นแบบแผนที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยยึดเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดของ จอยซ์และเวล ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างมีระบบ รูปแบบการสอนมีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย ขั้นที่ 1 นำเสนอสถานการณ์ ขั้นที่ 2 พัฒนาแนวทางการคิด ขั้นที่ 3 พิจารณาปัญหา ขั้นที่ 4 สนทนาแลกเปลี่ยน ขั้นที่ 5 เรียนรู้ผลงานกลุ่ม ขั้นที่ 6 สรุปร่วมกัน 2) ระบบทางสังคม 3) หลักการตอบสนอง และ 4) ระบบสนับสนุน ผลการพัฒนารูปแบบการสอนนี้พบว่ามีประสิทธิภาพ 81.15/85.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 แสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น

Kowalska-Stycze, Malarz, & Paradowski (2018) ได้ศึกษารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภายในองค์กร พบว่า บทบาทสำคัญของการเริ่มต้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้คือการดำเนินการลดช่องว่างระหว่างบุคคลสำหรับผู้ที่มีระดับความรู้ที่แตกต่างกันหรือกำหนดสิ่งจูงใจในการแบ่งปันความรู้

ชรินทร์ มั่งคั่ง (2561) ได้ศึกษาการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองวิถีเขียวของผู้เรียนในพื้นที่โครงการหลวงภาคเหนือของไทย พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ตามศาสตร์พระราชาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองวิถีเขียวประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาบริบทเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ 2) การคัดเลือกพื้นที่พัฒนาแบบเวทีประชาคม 3) การออกแบบกระบวนการถ่ายทอดความรู้ 4) การตรวจสอบผลผลิตของการพัฒนาเชิงพื้นที่ 5) การประเมินผลลัพธ์ของการพัฒนาเชิงพื้นที่ 6) การสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา และ 7) การพัฒนาศักยภาพพลเมืองในชุมชนพื้นที่โครงการหลวงเพื่อการส่งเสริมการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน สำหรับแนวปฏิบัติที่ดีในการใช้ความรู้ศาสตร์พระราชา

มีหลักการปฏิบัติ 5 องค์ประกอบ คือ 1) การวิเคราะห์บริบทเพื่อวางแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Context) 2) การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อความยั่งยืน (Input) 3) กระบวนการดำเนินงานเพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ดี (Process) 4) ผลผลิตของการถ่ายทอดความรู้ (Product) และ 5) องค์กรเพื่อการหนุนเสริมสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Supporting Agencies)

เติมศักดิ์ ทองอินทร์, รัฐพล เย็นใจมา และกาญจนา ดำจุติ (2563) ได้ศึกษาการยกระดับแหล่งทุนชุมชนตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อยกระดับแหล่งทุนชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตามวิถีพอเพียง สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับแผนการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนและแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชากรอย่างเป็นรูปธรรม พบว่า ปัญหาของเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจคือขาดเงินทุนและองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีพอเพียง โดยได้เสนอการสร้างเครือข่ายชุมชนวิถีพอเพียง และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อค้นหาจุดเด่นและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน พร้อมเชื่อมโยงกับแผนการท่องเที่ยวผสานภูมิปัญญาและแหล่งทุนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาและศาสตร์พระราชา

อภิชิต ดวงธิสาร, ธวัฒน์ เขตจัตุรัส และดิเรก ถึงฝั่ง (2563) ได้ศึกษาศาสตร์พระราชากับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลสระพัง คือ มีการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนอย่างองค์รวมเพื่อเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกมิติ และจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ ปัจจัยปัญหาและอุปสรรคของชุมชน คือ ขาดการสนับสนุนการจัดการความรู้และการถ่ายทอดที่ไม่ยึดติดกับตำรา ระบบฐานข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีไม่เพียงพอ ขาดระบบความสัมพันธ์ที่เอื้ออาทร รวมถึงความซื่อสัตย์และสามัคคีในชุมชน ขาดการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนต้องอาศัยการสนับสนุนจากหลายมิติ รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือ การพัฒนาภูมิปัญญา และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ชูศักดิ์ โพกะชา และนิรุทธ์ วัฒโนภาส (2561) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสมุนไพรตามศาสตร์พระราชาของวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมเพียรพยายามขับเคลื่อนและสานต่อองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง และมีการรับรองภูมิปัญญาสมุนไพรให้เกิดมาตรฐานความปลอดภัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วม ร่วมแรงร่วมใจ สามัคคี ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจบนพื้นฐานของความพอเพียง

ไม่มุ่งหวังผลกำไร และควรจะมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลความรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออย่างเป็นระบบและเป็นปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน

พัชนี ตูเล๊ะ, ชนาธิป หวังวรวงศ์, อิบรอฮิม สารีมาแซ, ชลธิชา มะลิพรม, ศรัณ เนื้อน้อย, พรทิพย์ มานพคำ และมธุรส ทองอินทราช (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส มีตัวแปร 4 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการพึ่งตนเอง และปัจจัยด้านการบริหารจัดการ โดยพยากรณ์ได้ว่าการบริหารจัดการชุมชนสูง การเรียนรู้จะสูง การพึ่งตนเองสูง และการมีส่วนร่วมสูงการพัฒนาชุมชนก็จะสูงตามไปด้วย

กมลทิพย์ ขลังธรรมเนียม, วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และหทัยชนก บัวเจริญ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนแบบนำตนเอง เพื่อสร้างการเรียนรู้รอบด้านรายวิชาปฏิบัติการพยาบาล อนามัยชุมชน กรณีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ พบว่า ผลลัพธ์ของการเรียนการสอนแบบนำตนเอง นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยด้านความสามารถในการนำความรู้ทฤษฎีไปใช้ในปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน และด้านการรับรู้สมรรถนะของตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการเรียน รูปแบบการเรียนรู้แบบนำตนเองช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้รอบด้าน โดยเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วมรับผิดชอบตนเองในการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมาย และวางแผนร่วมกันการประเมินผลการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักศึกษาเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบตนเอง ได้รับการฝึกฝนการทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน ผ่านการค้นคว้าความรู้ แสดงความคิดเห็น อภิปราย และแก้ปัญหา พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างรอบด้านทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเอง และทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สื่อแบบผสมผสานบนฐานวิถีชีวิตใหม่ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า นักศึกษามีความต้องการในการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองและทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการ เทคนิค และวิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ เพื่อค้นพบความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้จัดบรรยากาศในการ

เรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงสร้างหรือจัดหาสื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เนื่องมาจากการเรียนรู้แบบนำตนเองทำให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นทักษะการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะหลายด้าน เช่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติ ทักษะการสืบค้นข้อมูล

อุทัยวรรณ ภู่เทศ (2566) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนเขากบเอราวัณ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนเขากบเอราวัณ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนเขากบเอราวัณ จังหวัดนครสวรรค์ ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน คือ รายได้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเขากบเอราวัณ จังหวัดนครสวรรค์ เน้นการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงและหลักธรรมทางศาสนา (ไตรสิกขา) ในการดำเนินชีวิต จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีประสิทธิภาพ และทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นได้

รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย, ผานิตย์ นาขยัน และปรมินทร์ นาระทะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านแม่สูนน้อย ตำบลแม่สูน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในบ้านแม่สูนน้อยช่วยให้ประชาชนพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแทนการพึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ปลูกพืชในครัวเรือนเพื่อการบริโภคช่วยลดค่าใช้จ่ายและสร้างความมั่นคงทางอาหาร ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด รักษาสิ่งแวดล้อมและไม่ทำลายทรัพยากรป่าไม้ ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ชุมชนมีความยั่งยืน

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจบนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดชัยนาท พบว่า ชุมชนได้นำวิถีธรรมชาติและวิถีชีวิตตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในทุกระดับทั้งในระดับบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน โดยในระดับบุคคลได้ดำเนินกิจกรรมการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทัศนคติ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิต การปลูกจิตสำนึกลดต้นทุนการผลิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการตนเองของชุมชนโดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ

ประทวน คล้ายศรี (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับแนวคิดอภิปัญญาสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ คือมีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ส่งผลให้การดำเนินการอย่างเป็นระบบ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ เริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอภิปัญญา และการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน แล้วกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน หลังจากนั้นจึงนำองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมาสร้างความสัมพันธ์ กำหนดรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ทำการแก้ไขปรับปรุงและนำไปทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงและแก้ไขให้สมบูรณ์ ทำให้รูปแบบได้รับผลการประเมินให้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

สกุลการ สังข์ทอง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบดังกล่าวในการเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการที่เป็นระบบ มีความสัมพันธ์ในแต่ละขั้นตอน และได้รับการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ องค์ประกอบของรูปแบบ MECCA ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ สร้างความสนใจ (Motivation) สำรวจและศึกษาบทอ่าน (Exploration) วิเคราะห์บทอ่าน (Critical Thinking) สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Construction of Knowledge) ประยุกต์ใช้ (Application) 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้

ต้องชนะ หมั่นบรรจง, ประภาพร คงวัดใหม่ และเกษศิรินทร์ สุวรรณรุ่งโรจน์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีกระบวนการ 5 ขั้น ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นวิเคราะห์และรับประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นออกแบบและสะท้อนการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้างมโนทัศน์ ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ใช้ และขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผล การประเมินในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยอธิบายว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีการประยุกต์รูปแบบวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพจริงของผู้เรียน มีการพัฒนาวิธีสอนโดยคำนึงถึงบริบทและสภาพของผู้เรียนจนทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-method Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ภายใต้กรอบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนและ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

การดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ขั้นตอน ดังกล่าวประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลของตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในด้านภูมิกายภาพ ภูมิสังคม ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากอดีตถึงปัจจุบัน ในด้านการรับและการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการน้อมนำสู่การปฏิบัติในชุมชนและ

ข้อมูลสำคัญเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการออกแบบรูปแบบการถ่ายทอดความรู้โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

1. การสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญของบริบทชุมชนตำบลสบเมย ด้านภูมิกายภาพภูมิสังคม อาชีพ วัฒนธรรม ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

2. ข้อมูลการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ตัวแทนประชาชนตำบลสบเมย จำนวน 40 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คือเป็นผู้น้อมนำศาสตร์พระราชาด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอพียง หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายเชิงปริมาณ ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง อาชีพ การศึกษา และข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็น ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสตร์พระราชาและการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ดังนี้

2.1) กำหนดประเด็นหลักในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และจัดทำโครงร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้แก่ ข้อมูลสภาพทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย เพศ อายุ ตำแหน่ง อาชีพ การศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาและการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของชุมชนในท้องถิ่น

2.2) นำเสนอแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขด้านภาษา เนื้อหา และตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้น จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์จำนวน 40 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ปัจจัยภายในเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ตอนที่ 3 ปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ตอนที่ 4 การรับการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาและการน้อมนำสู่การปฏิบัติ

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 40 คน เป็นรายบุคคล

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย สำหรับข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิดและจากการสัมภาษณ์ใช้การสังเคราะห์เนื้อหาและอธิบายความเชิงพรรณนา

3. ข้อมูลการสนทนากลุ่ม

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ได้แก่

1.1) ผู้นำชุมชน 12 หมู่บ้าน จำนวน 12 คน

1.2) ปราชญ์ชาวบ้านด้านศาสตร์พระราชา จำนวน 4 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ในการวิจัยขั้นนี้ คือ แบบสนทนากลุ่ม ด้วยชุดคำถามที่กำหนดประเด็นหลักในการสนทนาโดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อนำเสนอผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและพิจารณากลั่นกรอง และสังเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประกอบการร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบสนทนากลุ่ม ดังนี้

2.1) กำหนดประเด็นหลักในการสร้างแบบสนทนากลุ่ม และจัดทำโครงร่างแบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแนวทางการการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2) นำเสนอแบบสนทนากลุ่มต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขด้านภาษา เนื้อหา และตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้น จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3) แก้ไขปรับปรุงแบบสนทนากลุ่มให้สมบูรณ์ และจัดพิมพ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 16 คน ด้วยเทคนิค Focus Group Discussion ดำเนินการบันทึกโดยใช้แบบบันทึกการสนทนาร่วมกับการบันทึกเสียง ด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและพิจารณากลั่นกรอง เพื่อสังเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ เมื่อได้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายแล้วผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยจัดระบบเป็นหมวดหมู่และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Source Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญของบริบทชุมชน การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม พิจารณาความสอดคล้องของข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงเหตุผล (Rationale Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงความหมาย (Semantics Content Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้

มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น โดยการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลสำคัญที่สังเคราะห์ได้จากการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 1 และการสนทนากลุ่ม มาพิจารณาเพื่อร่างรูปแบบ โดยใช้กรอบแนวคิด หลักการของการพัฒนารูปแบบ แนวคิดการถ่ายทอดความรู้ และทฤษฎีระบบ เป็นพื้นฐานความคิด และแนวทางการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การพัฒนารูปแบบ ทฤษฎีระบบ แนวคิดทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้

2. สังเคราะห์สาระสำคัญของทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

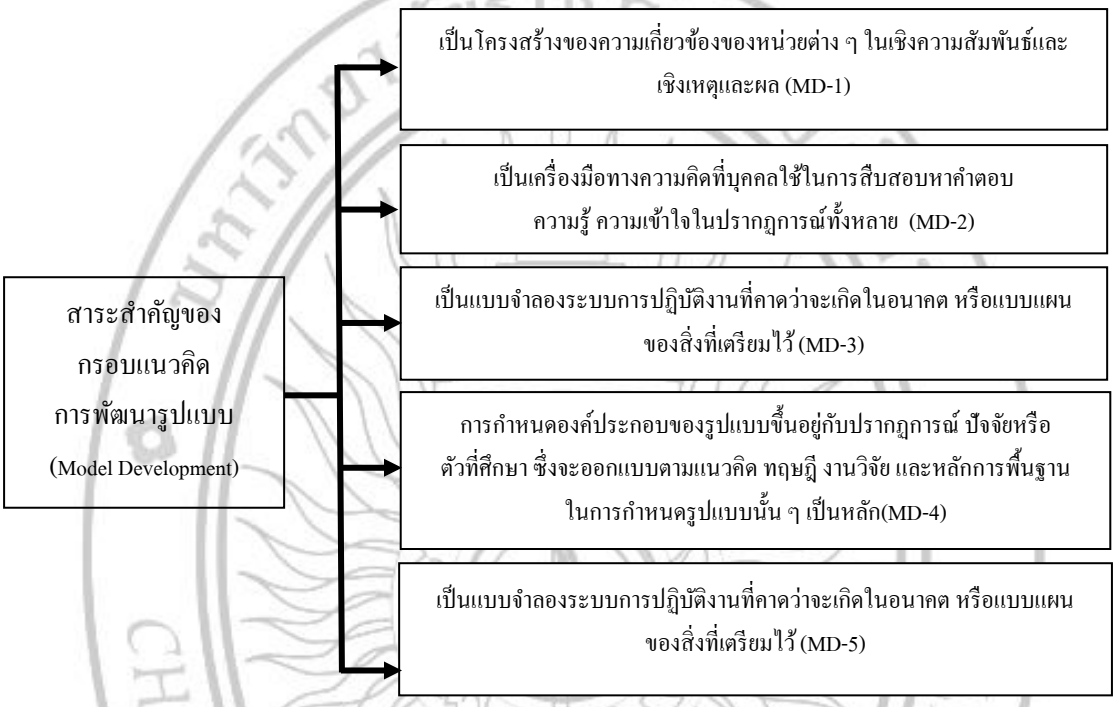
1) เป็นโครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยต่าง ๆ ในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล (MD – 1)

2) เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย (MD – 2)

3) เป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงานที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้ (MD – 3)

4) การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก (MD – 4)

5) เป็นความสัมพันธ์ของกระบวนการปฏิบัติงานกับหลักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกัน (MD – 5)



ภาพที่ 3.1 สรุปสาระสำคัญของกรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบ

3. สังเคราะห์สาระสำคัญของกรอบแนวคิดของทฤษฎีระบบ (System Theory) โดยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้จัดการสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระบบ เพื่อการทำงานให้ตรงกับเป้าหมาย และเกิดผลสัมฤทธิ์ เน้นผลของการปฏิบัติ (ST-1)

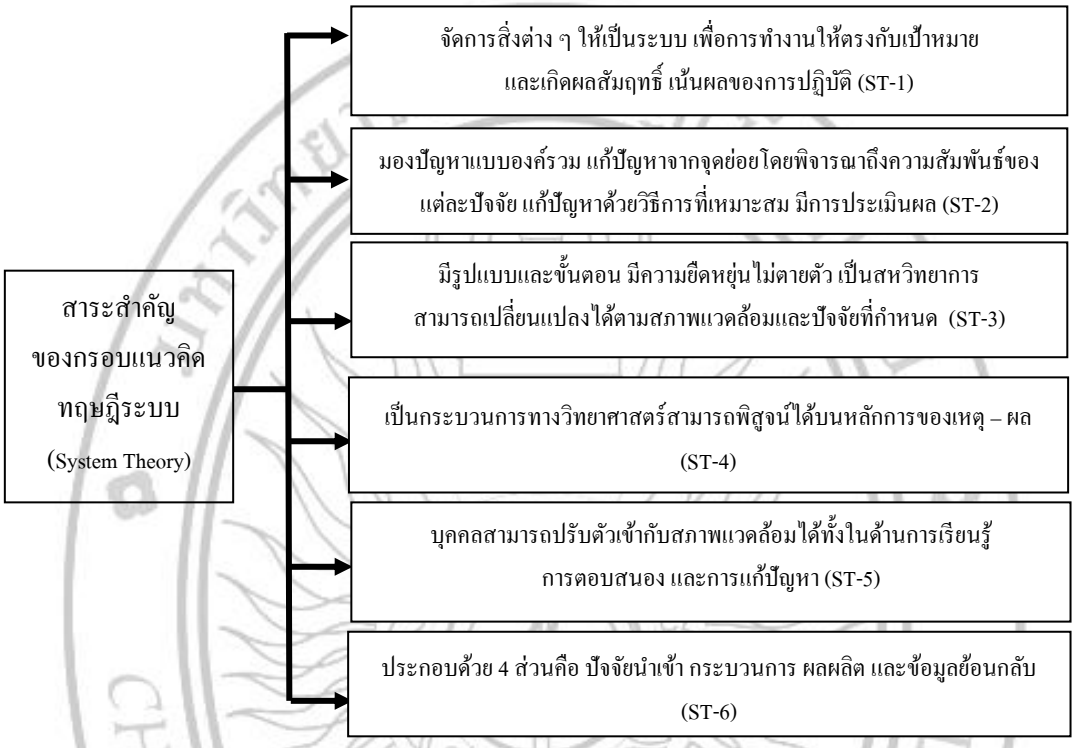
2) มองปัญหาแบบองค์รวม แก้ปัญหาจากจุดย่อยโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย การแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่เหมาะสม และมีการประเมินผล (ST-2)

3) เป็นการปฏิบัติที่มีรูปแบบและขั้นตอน มีความยืดหยุ่นไม่ตายตัวเป็นสหวิทยาการ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่กำหนด (ST-3)

4) เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ได้บนหลักการของเหตุ - ผล (ST-4)

5) บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ทั้งในด้านการเรียนรู้การตอบสนองและการแก้ปัญหา (ST-5)

6) ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ (ST-6)



ภาพที่ 3.2 สรุปสาระสำคัญของกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ

4. สรุปกรอบแนวคิดและทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Transfer) โดยสรุปดังนี้

1) เป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย และปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม (KT-1)

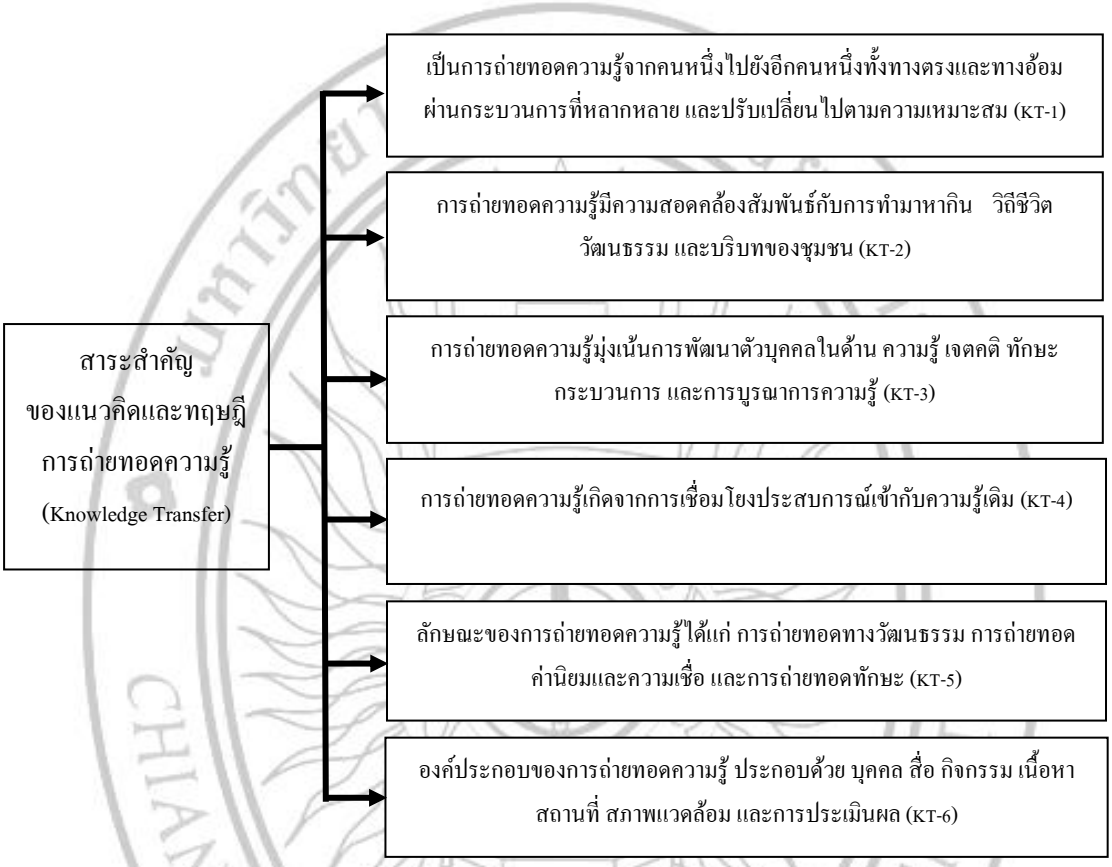
2) รูปแบบการถ่ายทอดความรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการทำมาหากิน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และบริบทของชุมชน (KT-2)

3) การถ่ายทอดความรู้มุ่งเน้นการพัฒนาตัวบุคคลในด้าน ความรู้ เจตคติ ทักษะกระบวนการ และการบูรณาการความรู้ (KT-3)

4) การถ่ายทอดความรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับความรู้เดิม (KT-4)

5) ลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ได้แก่ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อ และการถ่ายทอดทักษะ (KT-5)

6) องค์ประกอบของการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย บุคคล สื่อ กิจกรรม เนื้อหา สถานที่ สภาพแวดล้อม และการประเมินผล (KT-6)



ภาพที่ 3.3 สรุปกรอบแนวคิดและทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้

5. ความเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ และทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้

ตารางที่ 3.1 ความเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ และทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้

การพัฒนารูปแบบ	ทฤษฎีระบบ	การถ่ายทอดความรู้
เป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงานที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้	เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้จัดการสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระบบ เพื่อการทำงานให้ตรงกับเป้าหมาย และเกิดผลสัมฤทธิ์ เน้นผลของการปฏิบัติ	การถ่ายทอดความรู้มุ่งเน้น การพัฒนาตัวบุคคลในด้าน ความรู้ เจตคติ ทักษะ กระบวนการและการบูรณาการความรู้
เป็นโครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยต่าง ๆ ในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล	ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลย้อนกลับ	รูปแบบการถ่ายทอดความรู้มีความสอดคล้องกับการทำมาหากิน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และบริบทของชุมชน
เป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย	บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ทั้งในด้านการเรียนรู้ การตอบสนองและการแก้ปัญหา	เป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย และปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม
เป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงานที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้	เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์ได้บนหลักการของเหตุ - ผล	การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อ และการถ่ายทอดทักษะ
องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัยหรือตัวที่ศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก	เป็นการปฏิบัติที่มีรูปแบบและขั้นตอน ยืดหยุ่นไม่ตายตัว เป็นสหวิทยาการสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่กำหนด	องค์ประกอบของการถ่ายทอดความรู้ประกอบด้วย บุคคล สื่อ กิจกรรม เนื้อหา สถานที่ สภาพแวดล้อม และการประเมินผล
เป็นความสัมพันธ์ของกระบวนการปฏิบัติงานกับหลักวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกัน	มองปัญหาแบบองค์รวม แก้ปัญหาจากจุดย่อยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการและมีการประเมินผล	การถ่ายทอดความรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับความรู้เดิม

6. ดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อมูลสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1) ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แม่ฮ่องสอน เขต 2 ในตำบลสบเมย จำนวน 14 โรง ใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 14 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คือเป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

1.2) บุคลากรภาครัฐที่รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่ตำบลสบเมย ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 10 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์คือเป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการ หรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริม หรือถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในตำบลสบเมย

1.3) ครูสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลสบเมย ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 6 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ในการวิจัยขั้นนี้ คือ แบบสนทนากลุ่ม ด้วยชุดคำถามที่กำหนดประเด็นหลักในการสนทนา โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แบ่งการสนทนากลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคลากรภาครัฐ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็นการเลือกพื้นที่ชุมชน การเลือกหัวข้อและประเด็นการถ่ายทอดความรู้ และการติดตามประเมินผล กลุ่มครูผู้สอน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในประเด็น เกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้เรียน การเลือกหัวข้อและประเด็นการถ่ายทอดความรู้ และการประเมินผลโดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและพิจารณากลั่นกรอง โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบสนทนากลุ่ม ดังนี้

2.1) กำหนดประเด็นหลักในการสร้างแบบสนทนากลุ่ม และจัดทำโครงร่างแบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของร่างรูปแบบ

2.2) นำเสนอแบบสนทนากลุ่มต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขด้านภาษา เนื้อหา และตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้น จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3) แก้ไขปรับปรุงแบบสนทนากลุ่มให้สมบูรณ์ และจัดพิมพ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินกการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบุคลากรภาครัฐ จำนวน 10 คน กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 20 คน ด้วยเทคนิค Focus Group Discussion ดำเนินการบันทึกโดยใช้

แบบบันทึกการสนทนาร่วมกับการบันทึกเสียง เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ และร่วมพิจารณาสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาใช้ดำเนินการร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสม

7. จัดทำร่างรูปแบบ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การสังเคราะห์หลักการของรูปแบบ

สังเคราะห์หลักการของรูปแบบการถ่ายทอดความรู้โดยบูรณาการ แนวคิดทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ กรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ และทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้ที่สังเคราะห์ได้มาในขั้นตอนที่ 1 เชื่อมโยงสู่หลักการของรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ความเชื่อมโยงของรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบ แนวคิดทฤษฎีระบบ และทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้

หลักการของรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น	กรอบแนวคิด		
	การพัฒนารูปแบบ	ทฤษฎีระบบ	การถ่ายทอดความรู้
1) กระตุ้นความสนใจด้วยปรากฏการณ์ใกล้ตัว ในสังคมหรือท้องถิ่น ผ่านความเป็นจริงและมุมมองที่หลากหลาย	(MD-2)	(ST-5)	(KT-2)
2) เลือกใช้กระบวนการที่เหมาะสม เพื่อบริหารจัดการกับสิ่งที่พบเจอได้อย่างมีประสิทธิภาพ	(MD-1)	(ST-4)	(KT-3)
3) เรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ทำงานอย่างเป็นระบบ มองเห็นภาพรวมรอบด้าน ค้นหาคำตอบหรือแก้ปัญหาด้วยวิธีที่เหมาะสมที่สุด	(MD-4)	(ST-1) (ST-2)	(KT-4) (KT-6)
4) การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง สืบเสาะอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ ด้วยตนเองผ่านวิธีการที่หลากหลาย	(MD-5)	(ST-3)	(KT-1)
5) การส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การถ่ายทอดความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น	(MD-1)	(ST-6)	(KT-5)

2) การสังเคราะห์กระบวนการของรูปแบบ

เมื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดการพัฒนารูปแบบ ทฤษฎีระบบ แนวคิดทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้ เชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการถ่ายทอด

องค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการของรูปแบบได้ จำนวน 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน

3) กำหนดบทบาทของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด

ผู้วิจัยได้กำหนดบทบาทของผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด โดยแบ่งออกเป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน

บทบาทของผู้ถ่ายทอดและบทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning) ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญ ได้แก่

1) บทบาทในการกำหนดความต้องการในการเรียนรู้

2) บทบาทในการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

3) บทบาทในการกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้

4) บทบาทในการเลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้

5) บทบาทในการประเมินผลการเรียนรู้

บทบาทของผู้ถ่ายทอดและบทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ได้นำแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญ ได้แก่

1) บทบาทการสร้างประสบการณ์

2) บทบาทการสะท้อนผลการเรียนรู้

3) บทบาทการสรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้

4) บทบาทการประยุกต์ใช้องค์ความรู้

5) บทบาทการประเมินผลการเรียนรู้

4) ระบุการวัดและการประเมินผล

กำหนดการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลายหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการ ความพร้อม ผู้ถ่ายทอดความรู้และผู้รับการถ่ายทอดความรู้มีส่วนร่วมในการประเมินผล มีลักษณะเป็นการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้การสังเกต การประเมินตนเอง การประเมินทักษะการปฏิบัติ ประเมินทักษะการแก้ปัญหา การนำไปใช้ การประยุกต์ใช้ ความรู้คงทน

8. นำผลการสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญและการสังเคราะห์กระบวนการที่เหมาะสมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ มาพิจารณาร่วมกับการสังเคราะห์หลักการ องค์ประกอบของรูปแบบ

กระบวนการที่เหมาะสมของรูปแบบ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จัดทำเป็นร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา และรับรองรูปแบบ

9. ดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอร่างรูปแบบ กำหนดขั้นตอนการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละกระบวนการ และรับรองร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น โดยรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงร่างรูปแบบให้มีความเหมาะสม ชัดเจน และเป็นไปตามบริบทชุมชนยิ่งขึ้น

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1) ตัวแทนครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แม่ฮ่องสอนเขต ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ

1.2) ตัวแทนบุคลากรภาครัฐที่รับผิดชอบการพัฒนาพื้นที่ตำบลสบเมย ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการส่งเสริมหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในตำบลสบเมย

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ในการวิจัยขั้นนี้ คือ แบบสนทนากลุ่ม ด้วยเทคนิค Focus Group Discussion โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในประเด็นการพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของกระบวนการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและพิจารณารับรองร่างรูปแบบ โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบสนทนากลุ่ม ดังนี้

2.1) กำหนดประเด็นหลักในการสร้างแบบสนทนากลุ่ม และจัดทำโครงร่างแบบสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของร่างรูปแบบทั้งสองกระบวนการ

2.2) นำเสนอแบบสนทนากลุ่มต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจแก้ไขด้านภาษา เนื้อหา และตรวจสอบความเหมาะสมเบื้องต้น จากนั้นปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3) แก้ไขปรับปรุงแบบสนทนากลุ่มให้สมบูรณ์ และจัดพิมพ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ด้วยชุดคำถามที่กำหนดประเด็นหลักในการสนทนา ดำเนินการบันทึกโดยใช้แบบบันทึกการสนทนาร่วมกับการบันทึกเสียง เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

ในประเด็นต่าง ๆ และร่วมพิจารณาสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญ เพื่อรับรองร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสม

10. นำเสนอร่างรูปแบบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและปรับปรุงร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะ

11. จัดทำร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบฉบับสมบูรณ์ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้

ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

ขั้นตอนนี้เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นด้วยวิธี Expert Judgment โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 3 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ด้านการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน พัฒนาการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 1 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถหรือมีความชำนาญการอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.3 ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ เป็นผู้นำชุมชนในระดับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเทศบาลตำบล ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารในพื้นที่อำเภอสบเมย ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสบเมย

2. เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ คือ แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีขั้นตอนและวิธีการสร้างแบบประเมินรูปแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพของรูปแบบและการสร้างแบบประเมินแบบประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการสร้างแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบสอนตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

2.2 สร้างแบบประเมินรูปแบบ โดยประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการประเมินผล

2.3 นำแบบประเมินรูปแบบ เสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2.4 นำแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบไปหาคุณภาพของแบบประเมินโดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-objective Congruence Index: IOC) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของเกณฑ์การให้คะแนนตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ค่า IOC พบว่า มีค่าค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.92

2.5 ปรับปรุงข้อคำถามย่อยในการประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2.6 จัดทำแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นและแบบประเมินความถูกของรูปแบบ ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อยที่สุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลเทียบกับเกณฑ์การแปลผลที่กำหนดไว้ (ละเอียด ศิลาน้อย และกันฑิมาลย์ จินดาประเสริฐ, 2562) ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มาก

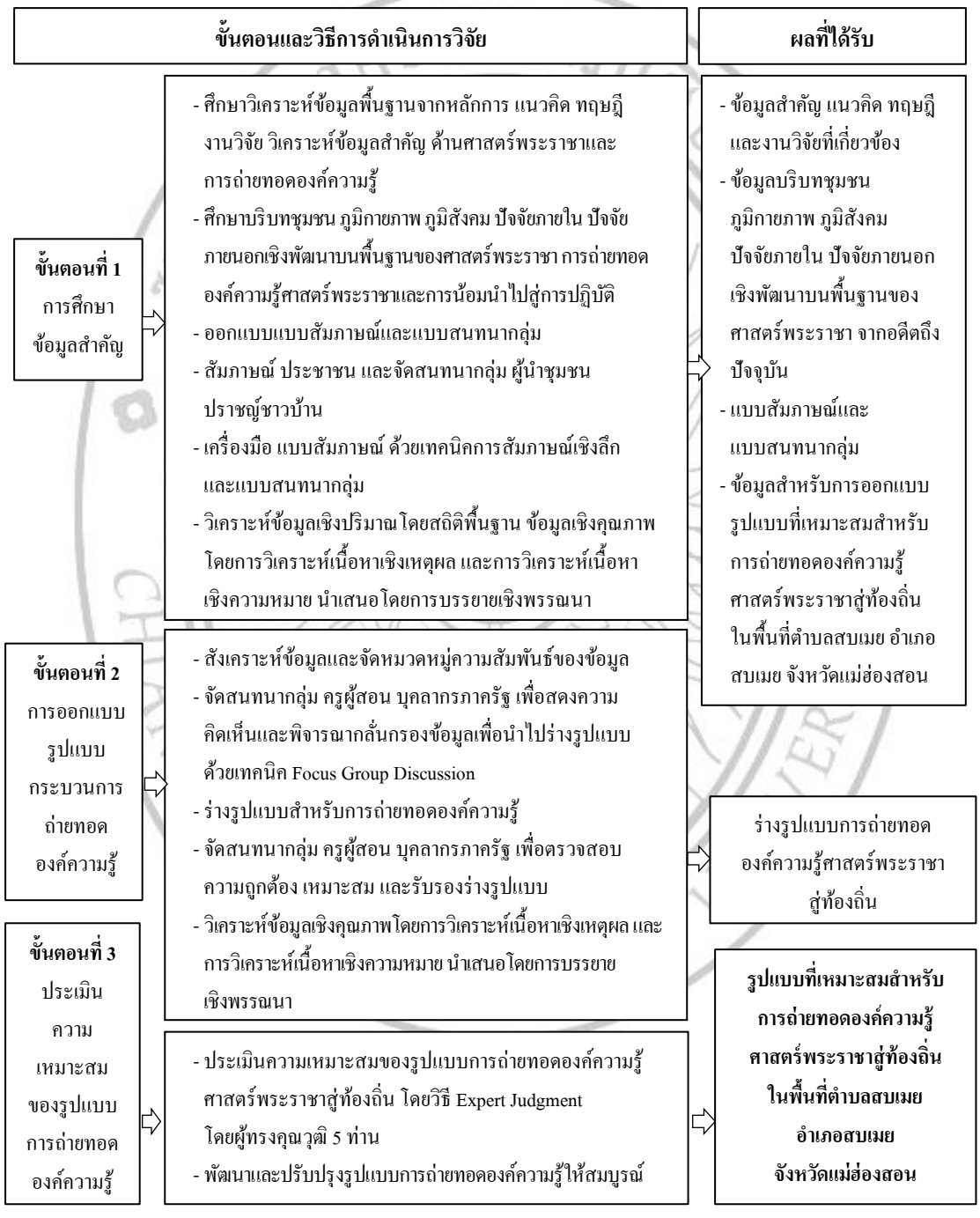
2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้น้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย



ภาพที่ 3.4 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการ โดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ แนวคิดของทฤษฎีระบบ และแนวคิดการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา 2) เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น และ 3) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ส่งผลต่อการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาและการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของชุมชนในท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ส่งผลต่อการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาและการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของประชาชนในท้องถิ่น

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 คน ในประเด็น เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ โดยมีผลแสดงดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (n=40)

ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	25	62.50
หญิง	15	37.50
อายุ		
31 – 40 ปี	8	20.00
41 – 50 ปี	30	75.00
51 ปีขึ้นไป	2	5.00
การศึกษา		
ระดับประถมศึกษา	20	50.00
ระดับมัธยมศึกษา	17	42.50
ระดับปริญญาตรี	3	7.50
อาชีพ		
เกษตรกร	26	65.00
บุคลากรภาครัฐ	12	30.00
รับจ้าง	2	5.00

ค่าสถิติที่ปรากฏดังตารางที่ 4.1 แสดงให้เห็นว่าว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 และเพศหญิงจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50

ด้านอายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 -50 ปี คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด รองลงมา คือ อายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.00 และอายุ 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.00 ตามลำดับ

ด้านการศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 50.00 ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 42.50 และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 7.50 ตามลำดับ

ด้านการประกอบอาชีพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 65.00 ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด รองลงมาคือ อาชีพบุคลากรภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 30.00 และอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 5.00 ตามลำดับ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1. ด้านการรับรู้เรื่องศาสตร์พระราชาและการน้อมนำสู่การปฏิบัติ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ได้รับรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการดิน น้ำ ป่า และน้อมนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิต ทางชุมชนได้รับการสนับสนุนให้ความรู้ด้านศาสตร์พระราชาและการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สำนักงานปศุสัตว์อำเภอสบเมย สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกษตรอำเภอสบเมย พัฒนาการอำเภอสบเมย ประมงอำเภอสบเมย หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 36 ประมงจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐยังขาดความต่อเนื่องเนื่องในเชิงนโยบาย นอกจากการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐแล้วชุมชนยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเข้าเรียนรู้ศาสตร์พระราชาจากศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน สถานศึกษา และปราชญ์ท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการน้อมนำศาสตร์พระราชาด้านต่าง ๆ สู่การปฏิบัติ และเกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเลือกเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ตนเองให้ความสนใจ หมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการน้อมนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้แก่ หมู่ที่ 10 บ้านห้วยทีชะ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และหมู่ที่ 5 บ้านแม่ทะลุ ได้รับรางวัล หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ปี พ.ศ. 2565 โดยได้รับ โล่พระราชทานจากสมเด็จ พระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ของตำบลสบเมย ทำให้ประชาชนสามารถเข้าศึกษาเรียนรู้ตามความสนใจของตนเองและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง โดยแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชาที่สำคัญของตำบลสบเมย ได้แก่

1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ อำเภอสบเมย
2) ศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนสบเมยวิทยาคม
3) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบเมย
4) โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียนบ้านเลโค๊ะ
5) แปลงสาธิตระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
6) แหล่งเรียนรู้ชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านห้วยทีชะ
7) แหล่งเรียนรู้ชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็น เป็นสุข บ้านแม่ทะลุ
8) แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำโรงเรียนต่าง ๆ

2. ข้อมูลพื้นฐานในด้านภูมิกายภาพ และภูมิสังคมของตำบลสบเมย

ด้านภูมิกายภาพ ตำบลสบเมยตั้งอยู่ตอนใต้ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชันประมาณร้อยละ 98.00 มีพื้นที่ราบประมาณร้อยละ 2.00 มีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 798 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีประชากรประมาณ 6,000 คน หมู่บ้านส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนภูเขาสูงและบริเวณหุบเขา มีเพียง 2 หมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมแม่น้ำยวม ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านเลโคะ

หมู่ที่ 2 บ้านแม่คะตวน

หมู่ที่ 3 บ้านขุนแม่คะตวน ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านขุนแม่คะตวน และบ้านแม่สองแคว

หมู่ที่ 4 บ้านห้วยกองมูล

หมู่ที่ 5 บ้านแม่ทะลุ

หมู่ที่ 6 บ้านซื่อมื่อ ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านซื่อมื่อหลวง และบ้านซื่อมื่อน้อย

หมู่ที่ 7 บ้านแม่ลามาหลวง ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านแม่ลามาหลวง และบ้านแม่ลามาน้อย

หมู่ที่ 8 บ้านทียาเพอ ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านทียาเพอ และบ้านห้วยไชยยงค์

หมู่ที่ 9 บ้านห้วยน้ำใส ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านห้วยน้ำใส และบ้านน้ำออกฮู

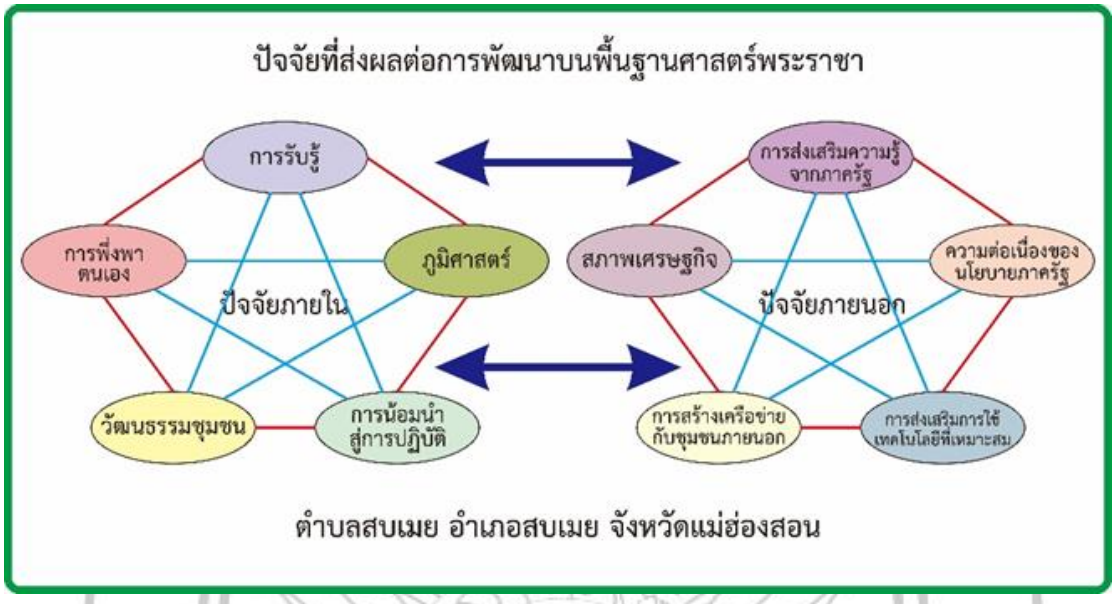
หมู่ที่ 10 บ้านห้วยทีชะ ประกอบด้วย 3 หย่อมบ้าน คือ บ้านห้วยทีชะ บ้านห้วยยาก และบ้านปู่แก้ว

หมู่ที่ 11 บ้านทีฮือลือ ประกอบด้วย 2 หย่อมบ้าน คือ บ้านทีฮือลือ และบ้านแม่ปอง

หมู่ที่ 12 บ้านกลอโคะ

ด้านภูมิสังคม ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รองลงมาคือ ชนชาติพันธุ์ล้านนา และไทยใหญ่ ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี อย่างเคร่งครัด นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ อาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ผลผลิตที่ได้ใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก มีการน้อมนำศาสตร์พระราชามาใช้ในชีวิตประจำวันเนื่องจากมีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของตนที่มีความเรียบง่าย เน้นการพึ่งพาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำเสนอต่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มโดยได้ร่วมวิเคราะห์และสังเคราะห์ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ดังแสดงในภาพที่ 4.1



ภาพที่ 4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากภาพที่ 4.1 แสดงถึงปัจจัยเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของตำบลสบเมยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคลในด้านความคิดการปฏิบัติรวมถึงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนของตัวบุคคล ได้แก่ ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านภูมิศาสตร์ ด้านการรับรู้ และ ด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ 2) ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยที่บุคคลในชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ และมีผลต่อการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก ด้านสภาพเศรษฐกิจ

ข้อมูลสำคัญจากการสนทนากลุ่ม ทัศนคติ ความเชื่อ วิถีชีวิตปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาที่ส่งผลต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาและการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของชุมชนในท้องถิ่น วิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ที่ประชาชนในชุมชนน้อมนำสู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ร่วมกันดำเนินการเลือกปัจจัยที่มีความสำคัญ 5 ลำดับแรก โดยมีระดับความสำคัญดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปัจจัยภายในเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา (n=16)

ปัจจัยภายใน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการให้ความสำคัญ
ด้านการพึ่งพาตนเอง	4.53	0.51	มากที่สุด
ด้านวัฒนธรรมชุมชน	3.75	0.44	มาก
ด้านภูมิศาสตร์	4.48	0.51	มาก
ด้านการรับรู้	4.18	0.56	มาก
ด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ	4.65	0.48	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.32**	**0.48**	**มาก**

ค่าสถิติที่ปรากฏดังตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยภายในเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านวัฒนธรรมชุมชน ด้านภูมิศาสตร์ ด้านการรับรู้ และด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ ปัจจัยภายในที่มีระดับความสำคัญมากที่สุดได้แก่ ด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติและด้านการพึ่งพาตนเอง ตามลำดับ และปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมชุมชนและด้านการรับรู้อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาที่ประชาชนในชุมชนน้อมนำสู่การปฏิบัติ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ร่วมกันดำเนินการเลือกปัจจัยที่มีความสำคัญ 5 ลำดับแรก โดยมีระดับความสำคัญดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา (n=16)

ปัจจัยภายนอก	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการให้ความสำคัญ
ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ	4.68	0.47	มากที่สุด
ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ	4.80	0.41	มากที่สุด
ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม	4.33	0.47	มาก
ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก	4.43	0.50	มาก
ด้านสภาพเศรษฐกิจ	4.28	0.45	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.5**	**0.46**	**มากที่สุด**

ค่าสถิติที่ปรากฏดังตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมความรู้ จากภาครัฐ ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก ด้านสภาพเศรษฐกิจ ปัจจัยภายนอกที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ และด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ ตามลำดับ ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และด้านสภาพเศรษฐกิจ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเพื่อออกแบบรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 2) รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเพื่อร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้

1. ผลการสนทนากลุ่มสำหรับบุคลากรภาครัฐ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มบุคลากรภาครัฐที่มีส่วนรับผิดชอบการส่งเสริมความรู้และพัฒนาพื้นที่ตำบลสบเมยเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในประเด็นการเลือกพื้นที่ชุมชน การเลือกหัวข้อและประเด็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการติดตามประเมินผล

ด้านการเลือกพื้นที่ชุมชน หน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานมีภารกิจให้บริการส่งเสริมสนับสนุน องค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในตำบลสบเมยในมิติเชิงพื้นที่ตามความรับผิดชอบของหน่วยงาน โดยจัดทำแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องตามนโยบายของหน่วยงานหลัก และพิจารณาตามความต้องการของชุมชน มีการบูณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน มีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ พันธุ์สัตว์ ในระยะเริ่มต้นของโครงการเพื่อให้กลุ่มผู้สนใจนำไปเป็นทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพ

ด้านการเลือกหัวข้อและประเด็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ หน่วยงานมีดำเนินการกำหนดประเด็นใน 2 ลักษณะ คือ การดำเนินการตามนโยบายหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายตามแผนปฏิบัติงานประจำปีของหน่วยงาน และการดำเนินการเชิงรุก คือ การสำรวจความต้องการของชุมชนเพื่อกำหนดเนื้อหาและประเด็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยเนื้อหาของศาสตร์พระราชาที่หน่วยงานภาครัฐดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชน เช่น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ การอนุรักษ์ทัพยากร ดิน น้ำ ป่า การส่งเสริมอาชีพ การลดต้นทุนการผลิตในภาคเกษตรกรรม การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การบริหารจัดการพื้นที่ หน่วยงานมีการปรับวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมไม่กระทบกับการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชน และสร้างแรงจูงใจในการน้อมนำสู่การปฏิบัติด้วยการสร้างบุคคลต้นแบบในองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

ด้านการประเมินผล หน่วยงานมีการติดตามประเมินผลทั้งระหว่างการถ่ายทอดและหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้วยการประเมินตามสภาพจริงในประเด็นที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ประเมิน และการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายของหน่วยงานโดยตัวแทนของหน่วยงานเป็นผู้ประเมิน

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม

1) นโยบายจากหน่วยงานหลักขาดความต่อเนื่อง ควรกำหนดนโยบายที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการ ลดเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดของบริบทชุมชน

2) บุคลากรผู้รับผิดชอบของหน่วยงานในพื้นที่ไม่เพียงพอ

3) ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและความเบื่อหน่ายในการเข้าไปถ่ายทอดองค์ความรู้ของหน่วยงานต่าง ๆ

4) ควรมีการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสม เนื่องจากมีปัญหาในการสื่อสารระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ทั้งด้านการพูด การอ่าน การเขียน การสื่อความหมาย

2. ผลการสนทนากลุ่มสำหรับครูผู้สอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียน และครูผู้สอนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาในโรงเรียน ในประเด็นเกณฑ์การเลือกกลุ่มผู้เรียน การเลือกหัวข้อและประเด็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการประเมินผล

ประเด็นการเลือกกลุ่มผู้เรียน โรงเรียนมีการเลือกกลุ่มผู้เรียน 2 ลักษณะ คือ 1) ทุกโรงเรียนจัดกลุ่มผู้เรียนตามระดับชั้นโดยบูรณาการเข้ากับเนื้อหาตามหลักสูตรของกลุ่มสาระการงานอาชีพในทุกระดับชั้น โดยมีครูผู้สอนกลุ่มสาระการงานอาชีพเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ มีบางโรงเรียนที่บูรณาการองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยครูผู้รับผิดชอบกลุ่มสาระเป็นผู้ถ่ายทอด 2) โรงเรียนจัดแบบจำลองประสบการณ์ ด้วยการสร้างแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกกิจกรรมเองตามความสนใจและสามารถเปลี่ยนกิจกรรมได้ ครูมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา สอนเทคนิควิธีการรายบุคคล แล้วให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียน สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง มีแผนปฏิบัติการประจำปีที่เกิดจากข้อเสนอแนะร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน มีการสะท้อนคิด สรุปกิจกรรม เกิดแนวปฏิบัติที่ดี ผลผลิตที่ได้นำมาใช้ในโครงการอาหารกลางวัน ส่วนที่เหลือให้นักเรียนจำหน่ายในชุมชน และปันผลในรูปแบบสหกรณ์ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุน การสร้างรายได้ระหว่างปิดภาคเรียนโดยการเพาะพันธุ์ไก่ หมู เพื่อจำหน่ายในหมู่บ้าน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับเพื่อน ๆ

ประเด็นการเลือกหัวข้อและประเด็นการถ่ายทอด 1) การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาโดยการบูรณาการเนื้อหากับกลุ่มสาระการงานอาชีพครูจะทำหน้าที่เลือกประเด็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามเนื้อหาในหลักสูตรหลักสูตร 2) การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาผ่านการปฏิบัติกิจกรรมที่โรงเรียนสร้างขึ้นนั้นผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกประเด็นสนใจด้วยตนเอง ครูมีหน้าที่ให้คำปรึกษา เสนอแนะ และคอยอำนวยความสะดวก มีหน่วยงานภาครัฐเป็นพี่เลี้ยงและสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ด้านต่าง ๆ

ประเด็นการประเมินผล การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรใช้การประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรครูผู้รับผิดชอบเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับกิจกรรมนั้น

ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม

1) ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

2) ควรมีการถอดบทเรียนจากนักเรียนที่นำความรู้ไปปฏิบัติต่อในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และเป็นแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมสู่โรงเรียนอื่น

3) ควรส่งเสริมความรู้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการลดต้นทุนการผลิต เช่น การจัดทำอาหารสัตว์ การทำปุ๋ย การสร้างโรงเรือนที่เหมาะสม

รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาในประเด็นที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุด คือ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การน้อมนำสู่การปฏิบัติและการพึ่งพาตนเอง 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความต่อเนื่องของนโยบายและการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ มาพิจารณาร่วมกับข้อมูลสำคัญจากการสนทนากลุ่ม บุคลากรภาครัฐและครูผู้สอน พบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นนั้นควรมีความต่อเนื่องทั้งนโยบาย และการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึง ความต้องการ สภาพภูมิสังคม ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพ เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อมและโอกาส สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ กิจกรรม แบบจำลองสถานการณ์ สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสม สามารถน้อมนำสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการจัดทำร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นออกเป็นขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลสำคัญและกระบวนการที่เหมาะสมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ที่พิจารณาร่วมกับการสังเคราะห์หลักการ องค์ประกอบของรูปแบบ กระบวนการที่เหมาะสมของรูปแบบ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เพื่อจัดทำเป็นร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น โดยนำหลักการของทฤษฎีระบบมาใช้พิจารณาในการออกแบบรูปแบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) โดยร่างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีองค์ประกอบ ดังนี้

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล

ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning) มาเป็นแนวคิดร่วมในการออกแบบ และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียนผู้วิจัยได้นำแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มาเป็นแนวคิดร่วมในการออกแบบ

ด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ การน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ การนำผลการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการของรูปแบบมาเป็นข้อมูลประกอบเพื่อพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบ วิธีการดำเนินการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

โดยร่างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นในขั้นตอนที่ 1 มีองค์ประกอบแสดงดังภาพที่ 4.2



ภาพที่ 4.2 (ร่าง) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นจากการสังเคราะห์

ข้อมูลสำคัญ

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างรูปแบบต่อผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ตัวแทนครูผู้สอนกลุ่มสาระการงานอาชีพ และตัวแทนบุคลากรภาครัฐ โดยผู้สนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็น อภิปราย ให้เสนอแนะ และกำหนดขั้นตอนของกระบวนการการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้ง 2 กระบวนการ ดังนี้

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning) มีขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การเลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้

กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างประสบการณ์

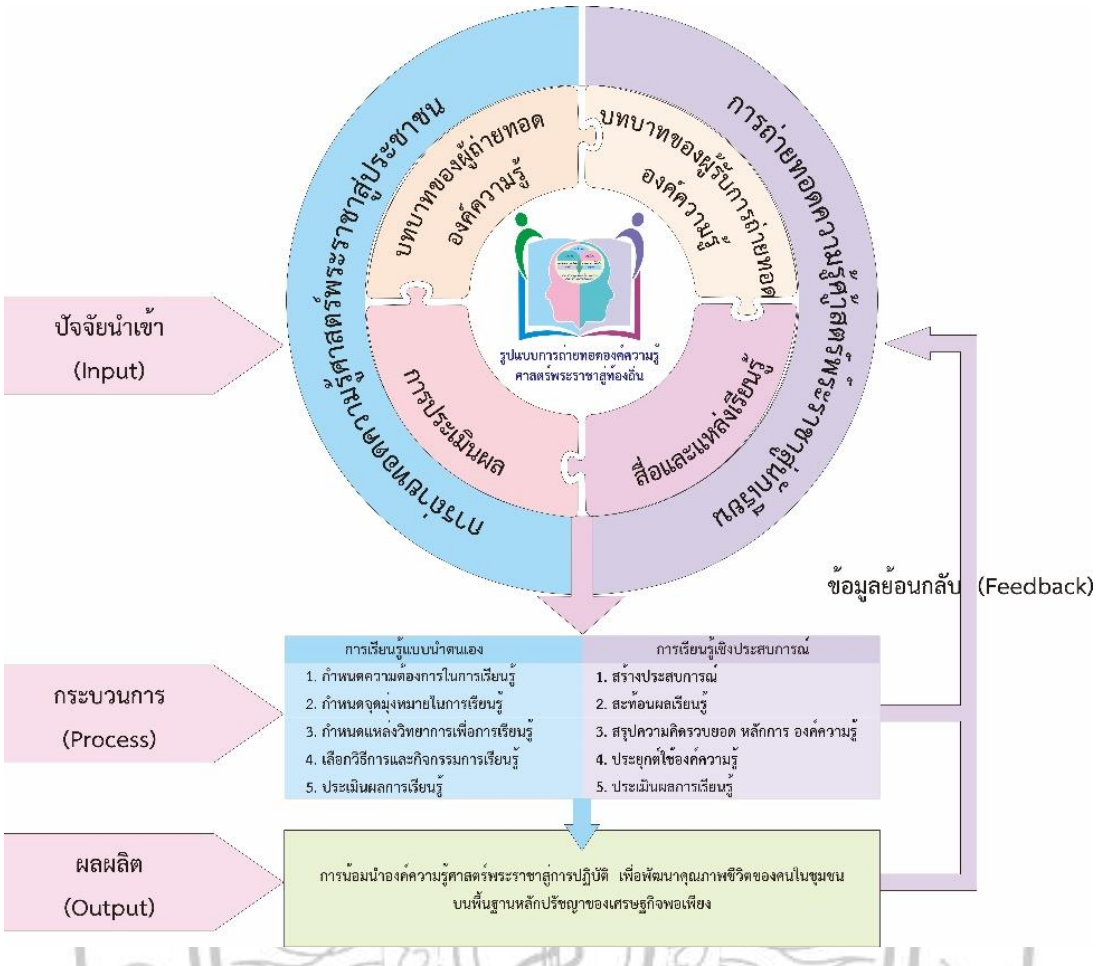
ขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 บทบาทการสรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 4 การประยุกต์ใช้องค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบ กระบวนการ และขั้นตอน ของร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นตามแนวคิดหลักการของทฤษฎีระบบแล้ว ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ลงความเห็นรับรองร่างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีองค์ประกอบดังแสดงในภาพที่ 4.3



ภาพที่ 4.3 (ร่าง) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นผ่านข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม

จากภาพ 4.3 เป็นรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นตามที่ผู้วิจัยได้นำหลักการของทฤษฎี ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ ข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม และข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา รวมถึงนำแนวคิดทฤษฎีระบบมาใช้พิจารณาในการออกแบบรูปแบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ใช้กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 2 กระบวนการ คือ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน โดยมีรายละเอียดของร่างรูปแบบ ดังนี้

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

องค์ประกอบที่ 1 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ควรเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงในเรื่องที่กำลังจะถ่ายทอด มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ หลักการ ประสบการณ์ และวิธีการที่ประสบความสำเร็จ

ผ่านเทคนิค กระบวนการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอด เมื่อถ่ายทอดแล้วผู้ฟังรับรู้ เข้าใจเนื้อหาได้โดยง่าย โดยผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง สนับสนุน อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จัดเตรียมสถานการณ์และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยปราศจากอคติ กระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดได้คิด และนำเสนอความคิดนั้น ๆ มีการใช้คำถามเพื่อนำไปสู่การคิดต่อยอดของผู้รับการถ่ายทอด ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดเมื่อมีความจำเป็น ให้กำลังใจ หากมีความผิดพลาดผู้ถ่ายทอดจะคอยเสริมแรงทางบวก ตลอดจนเตรียมรับมือกับปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

การถ่ายทอดองค์ความรู้บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรคำนึงถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า เตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวัง โดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต สอดแทรกคุณธรรม ฝึกความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีการบูรณาการความรู้ทั้งเนื้อหา วิธีการ แหล่งเรียนรู้ อย่างกว้างขวาง พัฒนากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต ถ่ายทอดองค์ความรู้ตามศักยภาพของผู้รับการถ่ายทอด มีเหตุมีผล มีความพอดี พอประมาณ ไม่บังคับ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้ ทักษะและศีลธรรม อันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและพอเพียง

องค์ประกอบที่ 2 ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ควรมีจุดมุ่งหมาย ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ และมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เตรียมตัวที่จะใฝ่หาความรู้เป็นพื้นฐาน มีความรู้และประสบการณ์เดิมเตรียมพร้อมเพื่อการเรียนรู้ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สนใจและเล็งเห็นประโยชน์จากการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างแท้จริง สำหรับการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้จะมีทั้งการเรียนรู้แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ตามความสนใจและเป้าหมายในการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้เมื่อเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่ละคนจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไป มีหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม

การรับการถ่ายทอดองค์ความรู้บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรมีการแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมอย่างเหมาะสมเต็มความสามารถ มีทักษะในการคิดและการแก้ปัญหา มีการวางแผนกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

สามารถพัฒนาต่อยอดและบูรณาการองค์ความรู้ได้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขยัน อดทนและประหยัด รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน มีความรักความสามัคคี มีความพอประมาณมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี

องค์ประกอบที่ 3 สื่อและแหล่งเรียนรู้

ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ควรมีการพิจารณาคัดเลือกสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดแต่ละขั้นตอน ว่าต้องใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทใดบ้าง เพื่อสร้างบรรยากาศการถ่ายทอดที่ดีและตรงตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

1) ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ อยู่ใกล้ตัว เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด เช่น ปรากฏการณ์ทางสังคม อัตลักษณ์ของชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรม ภูมิสังคม เพื่อกระตุ้นความสนใจหรือจุดประกายความคิดของผู้รับการถ่ายทอด

2) แหล่งการเรียนรู้สำคัญในพื้นที่ตำบลสบเมย ได้แก่

2.1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2.2) ศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสบเมยวิทยาคม

2.3) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบเมย ตำบลสบเมย

2.4) โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียนบ้านเลโค๊ะ

2.5) แปลงสาธิตระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.6) แหล่งเรียนรู้ชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ บ้านห้วยทิชะ

2.7) แหล่งเรียนรู้ชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุข บ้านแม่ทะลุ

2.8) แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำโรงเรียน

2.9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น อาคารเรียนรู้ ป้ายข้อมูล

4) สถานที่สำหรับทดลองหรือฝึกปฏิบัติ

5) วัสดุและอุปกรณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรม

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผล

ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลายหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามที่กำหนดสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือพัฒนา

สร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ มีลักษณะเป็นการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้การสังเกต การประเมินตนเองการประเมินทักษะการปฏิบัติ ประเมินทักษะการแก้ปัญหา การนำไปใช้ การประยุกต์ใช้ความรู้คงทน

ด้านกระบวนการ (Process)

ด้านกระบวนการเป็นขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้เลือกกระบวนการที่มีความเหมาะสมกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของบุคคล จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าในตำบลสบเมย มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาใน 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ประชาชนในตำบลสบเมยและนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งสองกลุ่มหลักมีวิธีการที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เนื้อหาที่ถ่ายทอดเป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ สร้างแหล่งอาหาร การพึ่งพาตนเองในด้านปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เป็นต้น การออกแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมในพื้นที่ตำบลสบเมย จึงนำข้อมูลสำคัญจากการสังเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การลงพื้นที่สำรวจและศึกษาบริบทชุมชน ความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะของประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ครูผู้สอน และหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่

กระบวนการที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่ประชาชน

เป็นกระบวนการสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความเหมาะสมตามสภาพภูมิสังคม ความต้องการของทั้งผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้แก่บุคลากรภาครัฐที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้หรือส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน และปราชญ์ชุมชนในด้านปรัชญาของเศรษกิจพอเพียง ผู้รับการถ่ายทอดได้แก่ประชาชนในตำบลสบเมย ที่สนใจน้อมนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่ถ่ายทอดได้แก่ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้กระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning) มาเป็นแนวคิดในการออกแบบ โดยมีขั้นตอนการถ่ายทอด 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนในการประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่าต้องการที่จะเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นแบบรายบุคคลแบบกลุ่ม หรือแบบปรึกษาผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ความต้องการ

ด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยประเมินตนเองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน อุปนิสัย ความต้องการ เป้าหมายการเรียนรู้ เครือข่ายสนับสนุนด้านต่าง ๆ และยังเกี่ยวข้องกับการประเมินประสบการณ์ที่ผ่านมาด้วยการเรียนรู้อย่างอิสระ สัญญาณของความพร้อมสำหรับการเรียนรู้แบบนำตนเอง ได้แก่ ความเป็นอิสระ มีระเบียบ มีวินัยในตนเอง สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยอมรับคำติชมที่สร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและการสะท้อนคิดตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของการเรียนรู้ เลือกที่จะเรียนรู้ในลักษณะที่เน้นความรู้หรือเรียนแบบรอบรู้กับการเรียนรู้ตามความสนใจหรือเลือกที่จะเน้นในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในการกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตของเนื้อหาควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมาย ด้านเนื้อหาการเรียนรู้ โครงสร้างและลำดับกิจกรรม เวลาสำหรับการเสร็จสิ้นกิจกรรม รายละเอียดเกี่ยวกับวัสดุ ทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับแต่ละเป้าหมาย ข้อเสนอแนะและการประเมินผลเมื่อแต่ละกิจกรรมเสร็จสิ้น

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการกำหนดและคัดเลือกแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ เนื่องจากการกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งจะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เรียนรู้ได้จากประสบการณ์และเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ก็สามารถถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว เข้าใจได้ง่าย และมีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน การกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ควรพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เช่น เป้าหมายของการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย โดยมีการจัดขึ้นตลอดเวลา อย่างต่อเนื่อง หรือหมุนเวียนไป สามารถบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายและชุมชนอื่นได้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการเลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเอง ผู้ถ่ายทอดควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้รับการถ่ายทอดให้มากที่สุด ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในเรื่องของการสร้างบรรยากาศทางการเรียนรู้ที่ดี มีการร่วมวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้รับการถ่ายทอด คอยไต่ถามหรือให้คำปรึกษา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควรนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้รับการถ่ายทอด

การเลือกวิธีการเรียนรู้ เทคนิคและเครื่องมือในการเรียนรู้ เป็นการเลือกเทคโนโลยี หรือสื่อที่นำมาใช้สนับสนุนการถ่ายทอด หรือการฝึกอบรม วิธีการเรียนรู้และเทคนิคการถ่ายทอด พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เช่น การเรียนรู้โดยการสังเกต การฟัง การสัมผัส การลงมือปฏิบัติ เป็นต้น

ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ควรเลือกกิจกรรม เทคนิค วิธีการเรียนรู้ ที่สอดคล้องและตรงตามเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ เลือกใช้วิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ถ่ายทอดเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่เลือกอย่างตั้งใจและสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการประเมินว่าผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลายหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะในระยะยาว ผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้สะท้อนคิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งการทบทวนนี้จะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้น การประเมินผลทั้งผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้อาจทำได้หลายวิธี โดยใช้ประสบการณ์การประเมินผลหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การประเมินตามสภาพจริง การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การประเมินจากผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้ การประเมินตนเองการยอมรับผลการประเมินจากผู้อื่น

บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ “กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้	1. ศึกษาข้อมูพื้นฐาน ความต้องการ ความรู้เดิมของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 2. จัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่จะนำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เช่น การเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม หรือเป็นผู้ให้คำปรึกษา 3. ส่งเสริมให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ตรวจสอบตนเองรู้จักไตร่ตรองและคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้และขอบเขตของเนื้อหา	1. สะท้อนข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มีโอกาสพิจารณา ตัดสินใจ แก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อความชัดเจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ 2. สร้างความตระหนักให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เห็นคุณค่า ประโยชน์ของการเข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเอง 3. กำหนดเวลาที่ใช้ในการถ่ายทอด การเรียนรู้ และการทำกิจกรรม 4. กำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตของเนื้อหาโดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้	1. ควบคุมสภาพแวดล้อมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ และอุปกรณ์การถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งมีผลต่อทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านจิตวิทยา การเผชิญกับสังคมและอุปสรรคทางวัฒนธรรม หรือการเลือกวิธีการเรียนที่ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้พึงพอใจ 2. จัดลำดับการใช้สื่อ และเทคโนโลยี ที่สอดคล้องและตรงความต้องการในการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้	1. วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 2. กำหนดวิธีการ เทคโนโลยี หรือสื่อที่นำมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้โดยการสังเกต การลงมือปฏิบัติ แปลงทฤษฎีมาเป็นแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิต 3. อำนวยความสะดวก คอยชี้แนะให้คำปรึกษาแก่ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 4. แนะนำ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และกระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5. เลือกกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้มากที่สุดโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 6. ตั้งคำถามโดยใช้เทคนิคในการถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ 2. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 3. ประเมินตามสภาพจริง 4. ประเมินจากผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้

บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –directed Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ "กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชน" สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้รับถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้	1. ตั้งคำถามตามความอยากรู้ อยากเห็น ซึ่งจะนำไปสู่ความต้องการค้นหาคำตอบ 2. ประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่าต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องใดและในลักษณะใด 3. กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ต้องการ ระดับความยากง่ายของเนื้อหาที่จะเรียนรู้ 4. จำแนกประเภทของความรู้ในด้านทฤษฎี การปฏิบัติหรือการนำไปใช้ 5. เลือกระดับของสมรรถนะ ประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้รับถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้	1. วิเคราะห์ตนเอง โดยพิจารณาความต้องการและกำหนดแนวทางในการเรียนรู้ของตนเองอย่างชัดเจน 2. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของตนเอง 3. กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ว่าจะเลือกเรียนรู้ในลักษณะที่เน้นความรู้หรือเรียนรู้แบบรอบรู้ ตามความสนใจ หรือเลือกที่จะเน้นในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้	1. เลือกแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ที่ตรงตามเป้าหมายและสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง 2. เลือกแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้	1. เลือกกิจกรรม เทคนิค วิธีการเรียนรู้ ที่สอดคล้องและตรงตามเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ 2. เลือกใช้วิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง 3. วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ถ่ายทอดเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตน 4. เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่เลือกอย่างตั้งใจและสม่ำเสมอ
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. ประเมินตนเองจากผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ได้ 2. ยอมรับมุมมองสะท้อนกลับจากผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้กับคุณลักษณะที่ต้องปรับปรุงของตนเอง 3. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้ถ่ายทอด 4. ตรวจสอบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่ต้องการ

กระบวนการที่ 2 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่นักเรียน

เป็นกระบวนการสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้แก่ครูผู้สอน ผู้รับการถ่ายทอดได้แก่นักเรียน เนื้อหาที่ถ่ายทอด ได้แก่ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ผ่านฐานการเรียนรู้แบบจำลองประสบการณ์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจของพอเพียง มีขั้นตอนการถ่ายทอด 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์ เป็นขั้นลงมือหรือทำกิจกรรมจากสภาพจริงเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ด้วยการไปเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การค้นคว้า การทดลอง การปฏิบัติจริง สถานการณ์จำลอง มีการการนำเสนอผลการปฏิบัติ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือผู้เรียนมีบทบาทหลักในการทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนผลการเรียนรู้ เป็นขั้นแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองจากประสบการณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรมและแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม อาจทำได้ทั้งการพูดและการเขียน ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่แตกต่างหลากหลาย เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดเห็นหรือการอภิปรายจะทำให้ได้แนวคิดหรือข้อสรุปที่มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้รับการถ่ายทอดจะรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนฟังเรื่องราวของตนเอง และได้มีโอกาสรับรู้เรื่องของคนอื่น ซึ่งจะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น สร้างสัมพันธภาพในกลุ่มจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้พัฒนา ทั้งด้านความรู้ และเจตคติในเรื่องที่อภิปราย

ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อมูล ความคิดเห็น ที่ได้จากการสะท้อนความคิดเห็น เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองโดยผ่านประสบการณ์หรือการลงมือปฏิบัติ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้อาจใช้คำถามกระตุ้นผู้รับการถ่ายทอดให้ช่วยกันสรุปข้อคิดเห็น กรณีที่กิจกรรมนั้นเป็นเรื่องของข้อมูลความรู้ใหม่อาจเสริมข้อมูล ข้อเท็จจริงในประเด็นนั้น ๆ เพิ่มเติม โดยการอธิบายบอกกล่าว การให้อ่านเอกสาร การดูวีดิทัศน์ เพื่อเติมเต็มประสบการณ์ใหม่ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์สามารถสรุปเป็นหลักการ ความคิดรวบยอด หรือองค์ความรู้ใหม่ได้ แล้วอาจให้ผู้เรียนสรุปโดยการเขียนบันทึกสรุปผลการเรียนรู้ การเขียนแผนภาพมโนทัศน์ (Mind Mapping) การเสนอแผนภาพ แผนภูมิโดยใช้ Graphic Organizers การสรุปเป็นกรอบงาน (Framework) ตัวแบบหรือแบบจำลองความคิด (Model)

ขั้นตอนที่ 4 ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ เป็นขั้นของการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหา หรือการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ เป็นขั้นตอนสำคัญ

ที่ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะได้เปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ และนำไปใช้ได้จริง

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนร่วมกันสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้ เปิดโอกาสซักถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อภิปรายร่วมกัน เพื่อรวบรวมแนวคิดสำคัญที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนคิด สรุป และให้ความเห็นเพื่อตร วจสอบสอบความเข้าใจและสรุปเป็นหลักการ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้อาจใช้กระบวนการประเมินผลโดยวิธีการที่หลากหลาย มุ่งประเมินทั้งผลงาน สภาพอารมณ์ในการทำงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการนำเสนอข้อมูลความรู้ที่ได้แก่ผู้อื่น ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถใช้วิธีการประเมินในรูปแบบของการประเมินจากเป้าหมาย ความคืบหน้าการเรียนรู้ ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ การกำหนดระดับคุณภาพผลงานการเรียนรู้ของตนเอง เป็นต้น

บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ “กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่นักเรียน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์	1. ค้นหาสิ่งที่ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สนใจเรียนรู้ 2. จัดแหล่งประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ในเรื่องที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ลงไปประสบด้วยตนเอง 3. มอบหมายให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มไปเรียนรู้จากสถานการณ์จริงด้วยการค้นคว้า การทดลอง การปฏิบัติจริง 4. กระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทหลักในการทำกิจกรรม 5. เปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มีปฏิสัมพันธ์หรือทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความสนใจคล้ายกัน

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนการเรียนรู้	ยอมรับฟังความคิดเห็น ไม่ควรครอบงำหรือคอยบงการความคิดของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้	1. ใช้คำถามกระตุ้นความคิดเพื่อช่วยให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สรุปข้อคิดเห็น ในประเด็นสำคัญ 2. เสริมข้อมูล ข้อเท็จจริงในประเด็นที่เกี่ยวข้อง 3. เติมเต็มประสบการณ์ใหม่ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สรุปเป็นหลักการ ความคิดรวบยอด หรือองค์ความรู้ใหม่ได้
ขั้นตอนที่ 4 ประยุกต์ใช้ความรู้	1. ติดตามความก้าวหน้าในการประยุกต์ใช้ความรู้ 2. ให้คำปรึกษา แนะนำ ข้อเสนอแนะ 3. ให้ข้อมูลย้อนกลับ
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	ใช้วิธีการที่หลากหลาย มุ่งประเมินทั้งผลงาน สภาพอารมณ์ในการทำงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการนำเสนอข้อมูลความรู้ที่ได้แก่ผู้อื่น

บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ “กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่นักเรียน” สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์	บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์
ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์	1. เลือกกิจกรรมประสบการณ์ตามความสนใจ ความถนัด 2. เข้าร่วมกิจกรรมประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ จดบันทึกนำเสนอ ผลการปฏิบัติกิจกรรม

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์	บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์
ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนการเรียนรู้	1. คิดวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ 2. สะท้อนความคิด อภิปรายหรือให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้	1. สรุปข้อมูล ความคิดเห็น ที่ได้จากการสะท้อนความคิดเห็น และอภิปราย 2. สร้างความคิดรวบยอด หลักการ สมมติฐาน จากประสบการณ์ที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 4 ประยุกต์ใช้ความรู้	1. นำความคิดรวบยอด หลักการ และสมมติฐานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นไปทดลอง หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ 2. นำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหา หรือการค้นคว้าหาความรู้ใหม่
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. กำหนดเป้าหมาย ประเมินความคืบหน้า 2. กำหนดระดับคุณภาพผลงานการเรียนรู้ของตนเอง

ด้านผลผลิต (Output)

เป็นการน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและคนในชุมชน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับบุคคล

1. มีความสามารถในการเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้เป็นหลัก
3. มีเหตุมีผลประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ
4. เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและภูมิสังคม
5. ประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน

ระดับชุมชน

1. ใช้กระบวนการเรียนรู้สร้างความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน

3. ร่วมสร้างแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน ภูมิสังคม

4. ใช้และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืน

5. สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน

ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

เป็นกระบวนการในการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุง กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด ได้อย่างเต็มศักยภาพ มีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ มองเห็นจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา ทั้งในตัวผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนคิด การถอดบทเรียน การให้ข้อเสนอแนะ การวิพากษ์ เป็นต้น การให้ข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนช่วยทำให้เป้าหมายในการถ่ายทอดองความรู้และการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสามารถวางแผนและกำหนดวิธีการได้ตรงตามรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของตน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นที่ได้พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน พัฒนาการจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสบเมย เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น 2 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ ของรูปแบบโดยมีผลการประเมิน ดังนี้

1. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นแยกตามองค์ประกอบ

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นแยกตามองค์ประกอบ โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของรูปแบบทั้ง 7 องค์ประกอบ แสดงดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น แยกตามองค์ประกอบ (n=5)

องค์ประกอบ	ด้านการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. หลักการของรูปแบบ	ความเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
	ความเป็นไปได้	4.76	0.40	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	ความเหมาะสม	4.56	0.59	มากที่สุด
	ความเป็นไปได้	4.56	0.54	มากที่สุด
3. กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	ความเหมาะสม	4.68	0.33	มากที่สุด
	ความเป็นไปได้	4.64	0.33	มากที่สุด
4. บทบาทผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้	ความเหมาะสม	4.72	0.42	มากที่สุด
	ความเป็นไปได้	4.72	0.42	มากที่สุด
5 บทบาทผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้	ความเหมาะสม	4.64	0.48	มากที่สุด
	ความเป็นไปได้	4.72	0.47	มากที่สุด
6. สื่อและแหล่งการเรียนรู้	ความเหมาะสม	4.48	0.53	มาก
	ความเป็นไปได้	4.48	0.53	มาก
7. การประเมินผล	ความเหมาะสม	4.44	0.67	มาก
	ความเป็นไปได้	4.44	0.67	มาก

ค่าสถิติที่ปรากฏดังตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ แยกตามรายองค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า องค์ประกอบที่ 1-5 ของรูปแบบ คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการถ่ายทอดองค์ บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และบทบาทผู้รับการถ่ายทอดมีคุณภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบที่ 6 สื่อและแหล่งเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 7 การประเมินผล มีคุณภาพด้านเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นโดยภาพรวม

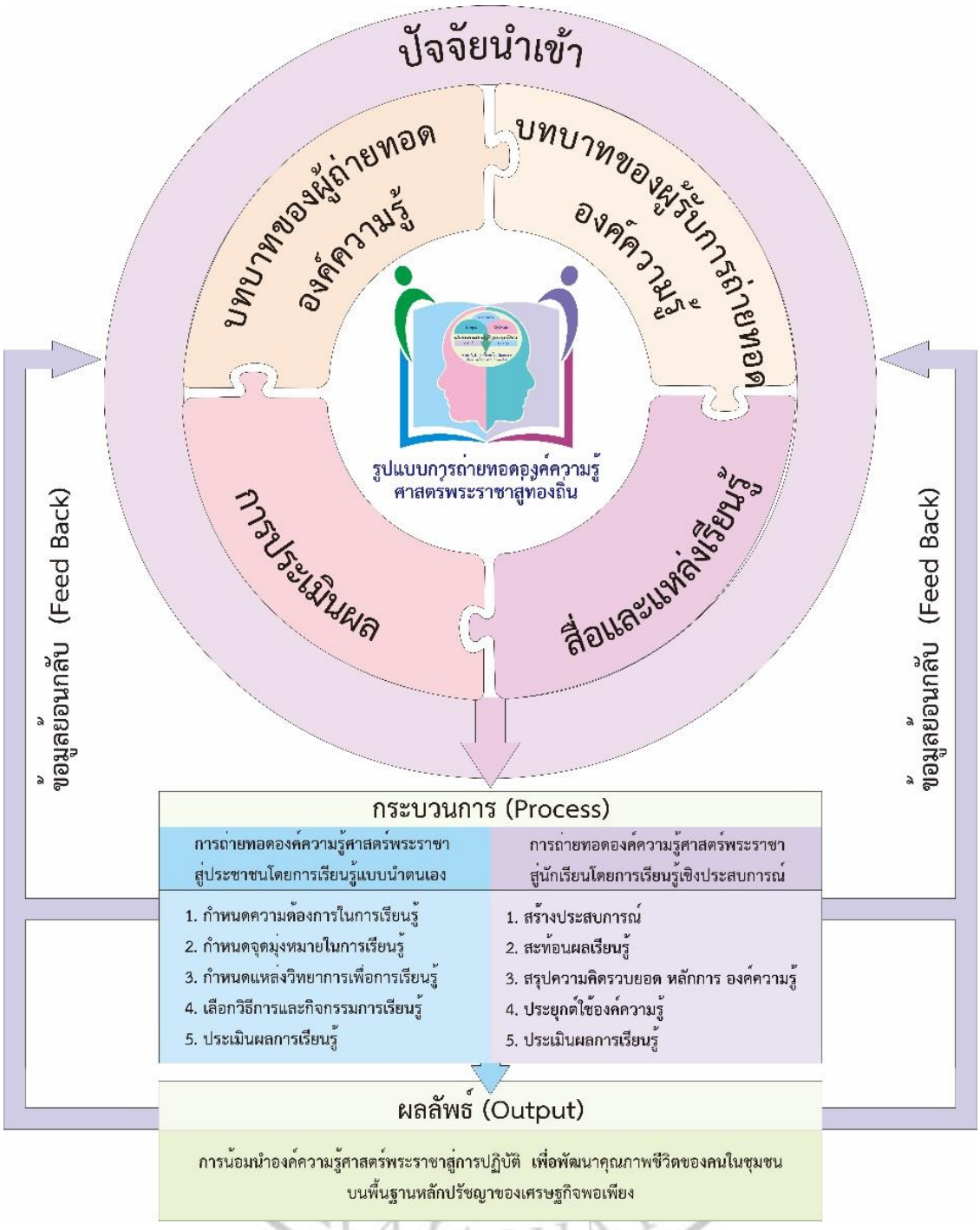
ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นโดยภาพรวม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ สรุป และประเมินคุณภาพรูปแบบในภาพรวม แสดงดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นโดยภาพรวม (n=5)

คุณภาพของรูปแบบ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. ด้านความเหมาะสม	4.62	0.49	มากที่สุด
2. ด้านความเป็นไปได้	4.62	0.48	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.62**	**0.48**	**มากที่สุด**

ค่าสถิติที่ปรากฏดังตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อดำเนินการปรับปรุงรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้มีความกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย แล้วจัดทำรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบฉบับสมบูรณ์ขึ้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่พัฒนาขึ้น ตามภาพที่ 4.4 ส่วนรายละเอียดของรูปแบบดังกล่าวผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วท้ายภาพที่ 4.3



ภาพที่ 4.4 รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 2) พัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนและ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณภายใต้กรอบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมใน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลสำคัญผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่มด้วยเทคนิค วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยสถิติพื้นฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครู บุคลากรภาครัฐ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้แก่ ปัจจัยภายในประกอบด้วย 1) ด้านการพึ่งพาตนเอง 2) ด้านวัฒนธรรมชุมชน 3) ด้านภูมิศาสตร์ 4) ด้านการรับรู้ และ 5) ด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ ปัจจัยภายนอก

ประกอบด้วย 1) ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ 2) ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ 3) ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม 4) ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก และ 5) ด้านสภาพเศรษฐกิจ

2. ผลการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการประเมินผล 2) ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเอง และการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักนักเรียน ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ 3) ด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ การน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ การนำผลการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการของรูปแบบมาเป็นข้อมูลประกอบเพื่อพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบ วิธีการดำเนินการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ แยกตามรายองค์ประกอบของรูปแบบพบว่า องค์ประกอบที่ 1-5 ของรูปแบบ คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และบทบาทผู้รับการถ่ายทอดองความรู้ มีคุณภาพด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนองค์ประกอบที่ 6 สื่อและแหล่งเรียนรู้ และองค์ประกอบที่ 7 การประเมินผล มีคุณภาพด้านเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ปัจจัยเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปัจจัยเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอนแบ่งออกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

1.1 ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการน้อมนำสู่การปฏิบัติ ด้านการพึ่งพาตนเอง ด้านภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรมชุมชน และด้านการรับรู้ โดยค่าเฉลี่ยรวมของระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก ปัจจัยภายในที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด 2 ปัจจัย คือ 1) ด้านการน้อมนำสู่

การปฏิบัติ และ 2) ด้านการพึ่งพาตนเอง เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านภูมิกายภาพและภูมิสังคม โดยรวมของตำบลสบเมยทั้งโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม ที่ทำกิน รายได้ และปัจจัยการดำรงชีวิต ประชาชนจึงเห็นความสำคัญของการน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา ที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของตนไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างสมดุล ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและการดำเนินชีวิต เกิดผลโดยตรงต่อผู้ลงมือปฏิบัติ สร้างความมั่นคงทางอาหาร การเอื้อเฟื้อแบ่งปันในชุมชนนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบท คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น เป็นไปในทิศทางเดียวกับ พัชนี ตูเล๊ะ และคณะ (2561) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส มี 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการพึ่งตนเอง และปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับหทัยชนก คะตะสมบูรณ์ (2562) ที่พบว่า บุคคลในชุมชนได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติโดยปรับเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติ พฤติกรรมในการดำรงชีวิต การปลูกจิตสำนึก ลดต้นทุนการผลิตมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการตนเองของชุมชนโดยประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ

1.2 ปัจจัยภายนอกที่มีสำคัญและส่งผลในเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ ด้านการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และด้านสภาพเศรษฐกิจ โดยมีค่าเฉลี่ยรวมของระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ปัจจัยภายนอกที่มีระดับความสำคัญมากที่สุด 2 ปัจจัยคือ 1) ด้านความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ และ 2) ด้านการส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ เนื่องจากความต่อเนื่องในการดำเนินการของปัจจัยทั้ง 2 ด้าน มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการส่งเสริมความรู้ เทคโนโลยี งบประมาณ แหล่งเรียนรู้และปัจจัยพื้นฐานด้านการพัฒนา ทั้งนี้ ชุมชนอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และขาดสิ่งอำนวยความสะดวก หากหน่วยงานของรัฐมีการสนับสนุนด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจะทำให้ชุมชนไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และสามารถนำความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม เช่นเดียวกับ อภิชิต ดวงธิสาร, ธวัฒน์ เขตจัตุรัส และดิเรก ถึงฝั่ง (2563) ที่พบว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลสระพังเกิดจากการสนับสนุนให้ชุมชนสร้างภาคีเครือข่าย ส่งเสริมความร่วมมือทุกภาคส่วนแบบองค์รวม

การเพิ่มศักยภาพในการแก้ไขปัญหาขององค์กรชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมแบบองค์รวมทุกมิติ การจัดการความรู้และศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การกำหนดนโยบายภาครัฐที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่มีความต่อเนื่อง ส่งเสริมความรู้และเทคโนโลยี คำนึงถึงความต้องการ สภาพภูมิสังคม ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพ เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อม และโอกาส สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ กิจกรรม แบบจำลองสถานการณ์ สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งผลให้สามารถน้อมนำสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2. ผลจากการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

ผลจากการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล 2) ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักนักเรียน 3) ด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ การน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ การนำผลการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการของรูปแบบมาเป็นข้อมูลประกอบเพื่อพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบ วิธีการดำเนินการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพการวิจัยเชิงปริมาณภายใต้กรอบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการสังเคราะห์ข้อมูลสำคัญของบริบทชุมชนตำบลสบเมย ด้านภูมิกายภาพ ภูมิสังคม อาชีพ วัฒนธรรม ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา การสังเคราะห์สาระสำคัญและหาความเชื่อมโยงของทฤษฎีการพัฒนารูปแบบ กรอบแนวคิดของทฤษฎีระบบ กรอบแนวคิดและทฤษฎีการถ่ายทอดความรู้ เพื่อสังเคราะห์ออกแบบรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ประกอบด้วย 2 กระบวนการหลัก คือ กระบวนการสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเองมาเป็นแนวคิดร่วมในการออกแบบ โดยมีขั้นตอนการถ่ายทอด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและ

กิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ กระบวนการสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียนใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีขั้นตอนการถ่ายทอด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์ ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนผลการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้ ขั้นตอนที่ 4 ประยุกต์ใช้องค์ความรู้และขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ เมื่อได้รูปแบบที่เหมาะสมแล้วผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นและพิจารณากลั่นกรองความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเหมาะสม เป็นเหตุเป็นผล และเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างเป็นรูปธรรมจึงส่งผลให้ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการสร้างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้ออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สัมพันธ์และต่อเนื่องกัน โดยมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ สามารถเป็นผู้กำหนดและคัดเลือกกระบวนการที่มีความเหมาะสมกับตนเองตามความสนใจ มีความสัมพันธ์กับการทำมาหากิน วิถีชีวิต วัฒนธรรม บริบทของชุมชน ผ่านการปฏิบัติที่มีรูปแบบและขั้นตอนที่ยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่กำหนด ตามแนวคิดของการจัดระบบในการพัฒนารูปแบบการสอนของ ทิศนา แขมมณี (2566) ที่เสนอว่า ให้ดำเนินการพัฒนารูปแบบจากการกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน ศึกษาหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบ ศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยให้การค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญแล้วจึงดำเนินการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ โดยจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการคิดและดำเนินการ จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยพิจารณาความเป็นเหตุเป็นผล สร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบตามลำดับก่อนหลัง ทดลองใช้รูปแบบเพื่อศึกษาผลและประเมินผลการใช้รูปแบบ แล้วจึงดำเนินการปรับปรุงรูปแบบให้ดียิ่งขึ้น จึงส่งผลให้ได้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Khalil & Elkhider (2016) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนพัฒนาขึ้นด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ เช่นเดียวกันกับประทวน คล้ายศรี (2560) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันส่งผลให้การดำเนินการอย่างเป็นระบบนั้นเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ เริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอภิปัญญา และการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน แล้วกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน หลังจากนั้นจึงนำองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนนั้นมาสร้างความสัมพันธ์ กำหนดรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ นำไปให้

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ทำการแก้ไขปรับปรุงและนำไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงและแก้ไขให้สมบูรณ์ ทำให้รูปแบบได้รับผลการประเมินให้มีความเหมาะสม นอกจากนี้ สกุลการ สังข์ทอง (2562) ได้อธิบายว่า การวางรูปแบบดำเนินการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กันในแต่ละขั้นตอนมีการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว จะทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพ

นอกจากประเด็นที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ทันสมัย และมีจุดเด่นที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม บริบทของชุมชนผ่านการปฏิบัติที่มีรูปแบบและขั้นตอนที่ยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่กำหนด ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง และแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ส่งผลให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้และเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ตรงกับความต้องการซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นที่มีบริบทแตกต่างกัน และยังเป็นนวัตกรรมทางความคิดที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ในการน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤต รองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นำไปสู่การอยู่ดี กินดี มีความสุข เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การเรียนรู้แบบนำตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแนะนำ ผู้เรียนหรือผู้รับการถ่ายทอดมีสิทธิ์ตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเอง แสวงหาประสบการณ์อย่างอิสระ สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของตน การได้รับประสบการณ์เชิงบวกด้านทักษะจะส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ สามารถวางแผนและเลือกสิ่งที่สนใจ กำหนดเป้าหมาย วิธีการและแหล่งเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ สนับสนุนการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เป็นไปในทิศทางเดียวกับ กมลทิพย์ ขลังธรรมเนียม, วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และหทัยชนก บัวเจริญ (2560) ที่พบว่า การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการนำตนเองผู้เรียนจะมีความสามารถในการนำความรู้ทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติ และการรับรู้สมรรถนะของตนเองในการฝึกปฏิบัติ เนื่องจากรูปแบบการนำตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้วางแผน กำหนดเป้าหมายและแผนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบตนเอง ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน เสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แสดงความคิดเห็นและร่วมอภิปราย ฝึกฝนการสร้างความรู้โดยผ่านกระบวนการคิด การแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการและสามารถนำความรู้จากทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติได้ เช่นเดียวกันกับ กุลิสรา

จิตรชญาวณิช (2563) ที่พบว่า การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองและทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการ เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แบบผสมผสานที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติเพื่อค้นพบความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นที่ปรึกษา อำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงสร้างหรือจัดหาสื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นทักษะการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะหลายด้าน เช่น ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิด ทักษะการปฏิบัติ ทักษะการสืบค้นข้อมูล

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจข้อมูลในเชิงลึก สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงได้ รวมถึงพัฒนา ความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Bradberry & De Maio, 2019) เป็นไปในทิศทางเดียวกับ Boud & Miller (1996) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์จริง ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ฝึกแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เมื่อเจอกับอุปสรรค และนำความรู้ไปใช้ในประสบการณ์จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ต้องชนะ หมั่นบรรจง, ประภาพร คงวัดใหม่ และเกษศิรินทร์ สุวรรณรุ่งโรจน์ (2565) ที่พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการประยุกต์รูปแบบวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพจริงของผู้เรียน มีการพัฒนาวิธีสอนโดยคำนึงถึงบริบทและสภาพของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และพิชุลาวัณย์ ศุภอุทุมพร (2565) ได้อธิบายว่า การเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ที่เป็นรูปธรรมและสัมพันธ์กับชีวิตจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ทำให้มุมมองของผู้เรียนเกิดการขยายหรือหดตัว ค้นพบมุมมองใหม่ ทำความเข้าใจ รับมือและประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่ตามมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสำรวจประเด็น ไตร่ตรองสะท้อนคิด จนสร้างความคิดรวบยอด และพัฒนามโนทัศน์พื้นฐานและการปฏิบัติด้วยกระบวนการสร้างความรู้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การนำรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ไปใช้สามารถประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ บริบทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ บริบทท้องถิ่น ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความรู้พื้นฐาน ทักษะ และ

ประสบการณ์ของผู้ใช้ สามารถปรับรูปแบบได้ตามความเหมาะสม โดยบูรณาการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น ควรมีการกำหนดนโยบายที่มีความต่อเนื่อง สร้างแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสามารถน้อมนำสู่การปฏิบัติเพื่อการพึ่งพาตนเองได้

3. การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นควรมีการบูรณาการระหว่างกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ประชาชนและกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่นักเรียนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างแนวปฏิบัติที่ดี และการน้อมนำสู่การปฏิบัติ

4. เนื่องจากชุมชนมีการกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่เชิงเขา จึงมีข้อจำกัดในด้านการติดต่อสื่อสารและการเดินทางทาง นักวิจัยควรเตรียมความพร้อมในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประสานงานผ่านผู้นำชุมชนและควรมีผู้ช่วยนักวิจัยหรือล่ามเป็นผู้ช่วยในการสื่อสาร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมด้านการเรียนรู้หรือการเกิดองค์ความรู้ใหม่จากการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ

2. ควรมีการศึกษาผลการนำรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติในท้องถิ่น

บรรณานุกรม

กนกกร จีนา และอลงกรณ์ คูตระกูล. (2561). กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากมหาวิทยาลัยสู่ชุมชน: กรณีศึกษาโครงการอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก จังหวัดลำปาง. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 9*(1), 59-80.

กมลทิพย์ ขลังธรรมเนียม, วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย และหทัยชนก บัวเจริญ. (2560). ประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนแบบนำตนเองเพื่อสร้างการเรียนรู้รอบด้านรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน: กรณีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *วารสารมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติวิชาการ, 20*(40), 41–52.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กระทรวงศึกษาธิการ.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2536). *เอกสารทางวิชาการชุดปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพโรงเรียนโดยปัจจัยองค์รวม*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กุลทิกา วิบูลย์ปิ่น. (2565). *การพัฒนากลยุทธ์การจัดการความยืดหยุ่นของธุรกิจกวดวิชาในระบบแฟรนไชส์ของประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กุลิสรา จิตรชญาวณิช. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้แบบนำตนเองและทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยใช้สื่อแบบผสมผสานบนฐานวิถีชีวิตใหม่ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตรและสังคมศาสตร์, 23*(1), 64-77.

เกียรติสุดา ศรีสุข. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ครองช่างพริ้นติ้ง.

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). การถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองวิถีเขียวของผู้เรียนในพื้นที่โครงการหลวง ภาคเหนือของไทย. *Veridian E-Journal Silpakorn University, 11*(1), 1503–1521.

ชาย โพธิสิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). อมรินทร์พริ้นทติ้งฯ.

ชูศักดิ์ โพกะชา และนิรุทธ์ วัฒโนภาส. (2563). แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสมุนไพรตามศาสตร์พระราชาของวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 21*(2), 269 – 282.

ณัฏยาณี บุญทองคำ และพระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก เกสรบัว). (2561). *การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง.* สถาบันวิจัยพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

เดชา บุญญาปาล. (2560). 9 ตามรอยบาท ศาสตร์พระราชา. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 22*(2), 13-20.

ต้องชนะ หมั่นบรรจง, ประภาพร คงวัดใหม่ และเกษศิรินทร์ สุวรรณรุ่งโรจน์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 7*(4), 60-81

เติมศักดิ์ ทองอินทร์, รัฐพล เย็นใจมา และกาญจนา ดำจุติ. (2563). *การยกระดับแหล่งชุมชนตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.* สถาบันวิจัยพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2543). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา. ใน พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ (บรรณานุกรม). *ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา* (หน้า 1-22). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 23). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2566). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีรศักดิ์ อุปไมยอธิชัย. (2560). *พื้นฐานการจัดการการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิยม กิมานุวัฒน์. (2559). *การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

นงนุช เสือพูมี, วัลทณี นาคศรีสังข์ และประไพพิศ สิงหเสม (2560). การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาบกระทรวงสาธารณสุข, 27*(1), 12-21.

นิศา ชูโต. (2551). *การวิจัยเชิงคุณภาพ.* แม็ทส์ปอยท์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2556). *ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้.* เอส.พริ้นติ้ง ไทย แฟคตอรี่.

ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 – 2580). (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจานุเบกษา,* เล่มที่ 135 เลขที่ 82 ก. หน้า 9.

ประทวน คล้ายศรี. (2560). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับแนวอภิปัญญาสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ฝ่ายวิชาการสภาพรบุ๊คส์. (2561). 6 *ศูนย์การศึกษาการพัฒนาต้นแบบ เรียนรู้ศาสตร์พระราชาอย่างยั่งยืน*. สภาพรบุ๊คส์.

พงศธร มหาวิจิตร. (2560). นวัตกรรมการศึกษาจากฟินแลนด์. *นิตรสาร สสวท., 46*(209), 40-45.

พระครูสุนทรเขมาภินันท์, พระครูสุจิตกิตติวัฒน์ และพระปลัดเวชยันต์ ธิตสุโท. (2562). ศาสตร์พระราชา: พุทธบูรณาการแห่งนวัตกรรมศาสตร์สมัยใหม่เพื่อสังคมไทยทุกระดับ. *วารสารกระแสวัฒนธรรม, 20*(37), 87-101.

พระสุทิน อตฺถโกสโล และปารินันท์ ปรางทิพย์อำไพ. (2564). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารธรรมเพื่อชีวิต, 27*(3), 24-37.

พัชนี ตูเล๊ะ, ชนาธิป หวังวรวงศ์, อิบรอฮิม สารีมาแซ, ชลธิชา มะลิพรม, ศรัณ เนื้อน้อย, พรทิพย์ มานพคำ และมธุรส ทองอินทราช. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8*(1), 230 – 245.

พิธุลาวัณย์ ศุภอุทุมพร. (2560). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวคิดประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมการรู้สิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิรดา มาลาม. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ฟาริยา สาคะศุภฤกษ์ และอรพรรณ คงมาลัย. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดความรู้ด้านเครื่องมือดิจิทัล กรณีศึกษาบริษัทปิโตรเคมี 91. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 20*(1), 91-104.

มนัส สุวรรณ. (2556). *ระเบียบวิธีวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โอเดียนสโตร์.

มูลนิธิโครงการหลวง. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานสถานีเกษตรหลวงและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 39 แห่ง*. https://rpf.or.th/shared/Data39Devcenter.pdf

รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย, ผานิตย์ นาขยัน และปรมินทร์ นาระทะ. (2560). กระบวนการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12*(5), 91-102.

ละเอียด ศิลาน้อย และกันฑิมาลย์ จินดาประเสริฐ. (2562). การใช้มาตรประมาณค่าในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การโรงแรม และการท่องเที่ยว. *วารสารบริหารศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 8*(15), 112-126.

วนิดา ธนากรกุล, ศลิษา ธาระสวัสดิ์, ธนะเมศฐ์ เชาว์จินดารัชต์, กัญญาภัค เงินอินต๊ะ และวรยา ร้ายศรี. (2561). รูปแบบการถ่ายทอดความรู้สำคัญยิ่งยวดภายในและภายนอกศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษกผ่านนิทรรศการ. *วารสาร Mahidol R2R e-Journal, 5*(1), 17-29. https://doi.org/10.14456/jmu.2018.3

วันซาวีลา เบ็ญลาเตะ. (2565). ระบบบริหารชั้นเรียนเพื่อพัฒนาพหุปัญญาของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบัณฑิตศึกษา มรภ. *บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 7*(3), 69 – 84.

สกุลการ สังข์ทอง. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถ ในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 10(*2), 105-117.

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *ศาสตร์ของพระราชา ผู้นำโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. คณะกรรมการโครงการเฉลิมพระเกียรติของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

สมบัติ นพรัก. (2561). *ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาศาสตร์การบริหาร*. อมรินทร์พริ้นติ้ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2542). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. สำนักงาน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอย่หัว*. 21 เซนจูรี่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา*. ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. สำนักงาน.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). *เศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดสู่การประยุกต์ใช้ที่ยั่งยืน*. เอเชียแปซิฟิค ออฟเซ็ท.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2552). *เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เอเชียแปซิฟิค ออฟเซ็ท.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). *กษัตริย์นักพัฒนา ฉบับปรับปรุง* (พิมพ์ครั้งที่2). ธนอรุณการพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). *หลักการทรงงาน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร* (พิมพ์ครั้งที่3). ธนอรุณการพิมพ์.

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2565). *ศาสตร์พระราชาในตำบลสบเมย*. http://royal-project.maehongson.go.th/index.php/th/royal-duties/2/item/24-2515-01-10.html

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *รายงานการสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทยตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน*. พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). *จดจารพระมหากรุณา พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อปวงประชาร่มเย็น*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

สุภางค์ จันทวานิช. (2551). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2557). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 17). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (2562). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่จังหวัดชัยนาท. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 7*(2), 57-70.

อมรเทพ วรเจริญ, จักรวาล สุขไมตรี และวิจิตรา ศรีสอน. (2565). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: แนวคิดและการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8*(4), 419 - 433.

อภิชิต ดวงธิสาร, ธวัฒน์ เขตจัตุรัส และดิเรก ถึงฝั่ง. (2563). ศาสตร์พระราชากับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 12*(2), 165 – 180.

อุทัยวรรณ ภู่เทศ. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนเขากบเอราวัณ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจยวิชาการ, 6*(3), 293–308.

Allee, V. (1997). 12 principles of knowledge management. *Training & Development, 51*(11), 71–74.

Bardo, J. W. & Hartman, J. J. (1982). *Urban sociology: A systematic introduction.* F.E.Peacock.

Boud, D. & Miller, N. (1996). *Working with experience: Animating learning*. Psychology Press.

Boulding, K. E. & Bertalanfly, L.V. (1920). *General system theory.* n.p.

Bradberry, L. A., & De Maio, J. (2019). Learning by doing: The long-term impact of experiential learning programs on student success. *Journal of Political Science Education, 15*(1), 94-111.

Burnard, P. (1996). *Teaching and learning experiential skills.* Stanley Thornes.

Candy, P. C. (1991). *Self-direction for lifelong learning: A comprehensive guide to theory and practice.* Jossey-Bass.

Creswell, J. W. (1998). *Research design: Qualitative and quantitative approaches.* Sage.

Davenport, T. H. & Prusak, L. (2005). *Working knowledge: How organizations manage what they know* (2nd ed.). Harvard Business Review Press.

Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2000). Introduction: The discipline and practice of qualitative research, In N. K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research, Second edition* (pp.1-36). Sage.

Dewey, J. (1897). My pedagogic creed. *The School Journal*, 54, 77-80.

Evan, N. (1994). *Experiential learning for all.* Cassell

Flick, U. 2007. *Designing qualitative research.* Sage.

Gagné, R. M. (1985). *The conditions of learning and theory of instruction* (4th ed.). Holt, Rinehart & Winston.

Garrison, D. R. (1997). Self-directed learning: Toward a comprehensive model. *Adult Education Quarterly, 48*(1), 18-33.

Gunasekaran, S. S., Ahmad, M. S. & Mostafa, S. (2015). Knowledge transfer model in collective intelligence theory. In *Advances in Intelligent Informatics* (pp.pp 481-491). Springer International Publishing..

Jaques, D. (1993). *Designing and evaluation courses.* Educational Methods Unit. Oxford Brooke University.

Keeves, J. P. (1988). *Education research, methodology and measurement: An International handbook.* Pergamon. DOI: 10.13140/RG.2.1.4857.7448

Khalil, M. K. & Elkhider, I. A. (2016). Applying learning theories and instructional design models for effective instruction. *Advances in physiology education, 40*(2), 147-156.

Knowles, M. S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. Cambridge Books.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development.* Prentice-Hall.

Kolb, D. A. (2005). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development* (2nd ed.). Prentice Hall.

Kowalska-Stycze, A., Malarz, K. & Paradowski, K. (2018). Model of knowledge transfer within an organisation. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation, 21*(2), Article 3. https://doi.org/10.18564/jasss.3659

Luckman, C. (1996). Defining experiential education. *The Journal of Experiential Education, 19*(1), 6–7.

Midgley, G. (Ed.). (2003). *Systems thinking.* Sage.

Millenbah, K. F. & Millspaugh, J. J. (2003). Using experiential learning in wildlife courses to improve retention, problem solving, and decision-making. *Wildlife society bulletin,* 127-137.

Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation.* Oxford University Press.

Nonaka, I. & Toyama, R. (2003). The knowledge-creating theory revisited: Knowledge creation as a synthesizing process. *Knowledge Management Research & Practice, 1*(1), 2–10. https://doi.org/10.1057/palgrave.kmrp.8500001

Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas.* Basic Books.

Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child.* Viking.

Rice, P.L. & Ezzy, D. (1999). *Qualitative research methods: A health focus*. Oxford University Press.

Rogers, C. R. (1969). *Freedom to learn: A view of what education might become.* Charles Merrill Publishing.

Schoderbek, P. P., Schoderbek, C. G. & Kefalas, A. G. (1990). *Management systems: Conceptual considerations* (4th ed.). Richard D. Irwin, Inc.

Sehgal, V. M. & Bharucha-Reid, A. T. (1972). Fix points of contraction mappings in probabilistic metric spaces. *Mathematical Systems Theory, 7*(2), 97–102.

Tittly, M. (1994). *Experiential learning: A guide for educators and trainers.* Routledge.

Tough, A. (1971). *The adult's learning projects: A fresh approach to theory and practice in adult learning*. Ontario Institute for Studies in Education.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes.* Harvard University Press.

Willer, D. (1985). *Systematic modeling: An introduction to the theory of sociological structure*. Routledge.

Yamazaki, H. (1999). *Measurement analysis knowledge management.* The Yama Group.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY



ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา สู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย นายประสิทธิ์ ฉิมบุญมา
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ปัจจัยภายในเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

ตอนที่ 3 ปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

3. การตอบแบบสัมภาษณ์ชุดนี้คำตอบของท่านมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย เพื่อให้การวิจัยมีความเที่ยงตรง และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ขอความกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

4. ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสัมภาษณ์นี้จะเป็นความลับ และการเสนอข้อมูลการวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอในภาพรวม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. รหัสผู้ให้ข้อมูล.....

2. เพศ

( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

3. อายุ

( ) 1. 20 – 30 ( ) 2. 31 - 40

( ) 3. 41 - 50 ( ) 4. 51 ปี ขึ้นไป

4. ศาสนา

( ) 1. พุทธ ( ) 2. คริสต์

( ) 3. อิสลาม ( ) 4. อื่น ๆ.....

5. ระดับการศึกษา

( ) 1. ประถมศึกษา ( ) 2. มัธยมศึกษา/ปวช.

( ) 3. อนุปริญญา/ปวส. ( ) 4. ปริญญาตรี

( ) 5. สูงกว่าปริญญาตรี.....

6. อาชีพ

( ) 1. เกษตรกร ( ) 2. รับจ้างทั่วไป

( ) 3. บุคลากรภาครัฐ ( ) 4. อื่น ๆ.....

7. อาศัยอยู่หมู่บ้าน.....

8. มีความรู้ ความเข้าใจ ศาสตร์พระราชาด้านใดบ้าง

( ) 1. เศรษฐกิจพอเพียง ( ) 2. เกษตรทฤษฎีใหม่

( ) 3. อื่น ๆ.....

9. ท่านเคยได้รับการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาหรือไม่

( ) 1. เคย..... ( ) 2. ไม่เคย

10. มีหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้ศาสตร์พระราชาหรือไม่

( ) 1. เคย..... ( ) 2. ไม่เคย

11. ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาด้านใดบ้าง

( ) 1. เศรษฐกิจพอเพียง ( ) 2. เกษตรทฤษฎีใหม่

( ) 3. การจัดการดิน น้ำ ป่า ( ) 4. อื่น ๆ.....

12. ท่านมีความสนใจศาสตร์พระชาด้านใด

( ) 1. เศรษฐกิจพอเพียง ( ) 2. เกษตรทฤษฎีใหม่

( ) 3. การจัดการดิน น้ำ ป่า ( ) 4. อื่น ๆ.....

ตอนที่ 2 ปัจจัยภายในเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

1. สภาพบริบทชุมชน

1.1. สภาพพื้นที่การตั้งหมู่บ้านเป็นอย่างไร (ที่ราบ ที่เชิงเขา พื้นที่สูง ที่ราบลุ่มแม่น้ำ)

.....

.....

.....

1.2. ด้านความเป็นอยู่และวิถีชีวิต (อาหาร เครื่องใช้ในครัวเรือน การดำเนินชีวิตประจำวัน)

.....

.....

.....

1.3. ด้านการประกอบอาชีพ (ฤดูเก็บเกี่ยว นอกฤดูเก็บเกี่ยว อาชีพเสริม)

.....

.....

.....

2. ท่านน้อมนำศาสตร์พระราชาไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่

.....

.....

.....

3. บทบาทผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสตร์พระราชา ท่านคิดว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับตัวท่านได้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ท่านเคยถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาสู่บุคคลอื่นหรือไม่ อย่างไร

……

……

……

……

……

ตอนที่ 3 ปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาของพื้นที่ตำบลสบเมยบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

1. การเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของท่านหรือไม่

1.1. ทางด้านเศรษฐกิจ (ราคาสินค้าอุปโภคบริโภค การคมนาคม รายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน)

……

……

……

……

……

1.2. ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม (ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว การศึกษา การดำรงชีวิต)

……

……

……

……

……

2. ท่านคิดว่าการถ่ายทอดความรู้ด้านศาตร์พระราชาเป็นประโยชน์ต่อท่านและชุมชนหรือไม่ อย่างไร

……

……

……

3. บทบาทผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาจากบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ เหมาะสมกับบริบทชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร

……

……

……

……

……

……

4. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาที่มีต่อท่านและชุมชนมีด้านใดบ้าง และมีผลกระทบอย่างไร

……

……

……

……

……

แบบสนทนากลุ่ม

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชา สู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย นายประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสนทนากลุ่มนี้เป็นการตั้งประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคลากรภาครัฐ และครู ในตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับบริบทชุมชน ภูมิกายภาพ ภูมิสังคม ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานของศาสตร์พระราชา ตามกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การถ่ายทอดความรู้ด้านศาสตร์พระราชา ตลอดจนการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเชิงพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาของพื้นที่ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แบบสนทนากลุ่มสำหรับ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน

ประเด็น	วัตถุประสงค์	ประเด็นคำถาม	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
เกี่ยวกับบริบทชุมชน ภูมิกายภาพ ภูมิสังคม	เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน	- การดำรงชีวิตในชุมชนเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้เรื่องศาสตร์พระราชาหรือไม่ - พื้นที่ของชุมชนมีความจำเป็นหรือเหมาะสมที่จะนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้หรือไม่	1. ผู้วิจัยแนะนำตนเองและสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มและผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ใกล้ชิดเป็นกันเอง
การรับการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสตร์พระราชาจากอดีตถึงปัจจุบัน	เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการรับการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	- แต่เดิมรับการถ่ายทอดจากที่ใด - ปัจจุบันยังมีหน่วยงานหรือบุคคลเข้ามาถ่ายทอดความรู้หรือไม่ - การถ่ายทอดความรู้มีความต่อเนื่องหรือไม่	2. ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์และขอบข่ายของ ข้อตกลง วิธีการ ของการสนทนากลุ่ม 3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา 4. เริ่มการสนทนาด้วยประเด็นคำถามนำ 5. เข้าสู่ประเด็นคำถามหลักโดยให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายได้อย่างอิสระโดยใช้ประเด็นคำถามที่เตรียมไว้ 6. ใช้ประเด็นคำถามเพื่อการสรุปการสนทนา และกล่าวขอบคุณ
การน้อมนำไปสู่การปฏิบัติของคนในพื้นที่	เพื่อศึกษาผลการน้อมนำไปปฏิบัติของคนในชุมชน	- เมื่อรับการถ่ายทอดแล้วได้นำไปปฏิบัติหรือไม่ - สาเหตุที่นำไปปฏิบัติ - สาเหตุที่ไม่นำไปปฏิบัติ - เมื่อปฏิบัติแล้วเกิดผลต่อตนเองอย่างไร	
ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา	เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการพัฒนา	ปัจจัยที่สำคัญและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีอะไรบ้าง	

แบบสนทนากลุ่มสำหรับ บุคลากรภาครัฐ

ประเด็น	วัตถุประสงค์	ประเด็นคำถาม	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
การเลือกพื้นที่ชุมชน	เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเลือกพื้นที่และกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดความรู้	- ความพร้อมของชุมชน - ความต้องการของชุมชน	1. ผู้วิจัยแนะนำตนเองและสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มและผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ใกล้ชิดเป็นกันเอง 2. ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์และขอบข่ายของ ข้อตกลง วิธีการ ของการสนทนากลุ่ม 3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา 4. เริ่มการสนทนาด้วยประเด็นคำถามนำ 5. เข้าสู่ประเด็นคำถามหลักโดยให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายได้อย่างอิสระ โดยใช้ประเด็นคำถามที่เตรียมไว้ 6. ใช้ประเด็นคำถามเพื่อการสรุปการสนทนา และกล่าวขอบคุณ
การเลือกหัวข้อหรือประเด็นการถ่ายทอดความรู้	เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการการเลือกผู้รับการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	- เกณฑ์ในการเลือกหัวข้อ - สื่อในการถ่ายทอด - สถานที่ - บทบาทของผู้ถ่ายทอด - บทบาทของผู้รับการถ่ายทอด - ขั้นตอนการถ่ายทอด	
การติดตามประเมินผล	เพื่อศึกษาผลการน้อมนำไปปฏิบัติของคนในชุมชนและการกำกับติดตาม	- วิธีการตรวจสอบติดตาม ประเมินผล - ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนหลังการถ่ายทอดความรู้	

แบบสนทนากลุ่มสำหรับครูผู้สอน

ประเด็น	วัตถุประสงค์	ประเด็นคำถาม	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
เกณฑการเลือกกลุ่มผู้เรียน	เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเลือกกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดความรู้	- ระดับชั้นผู้เรียน - ความพร้อม - หลักสูตรที่สอดคล้อง	1. ผู้วิจัยแนะนำตนเองและสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มและผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ใกล้ชิดเป็นกันเอง 2. ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์และขอบข่ายของ ข้อตกลง วิธีการ ของการสนทนา กลุ่ม 3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา 4. เริ่มการสนทนาด้วยประเด็นคำถามนำ 5. เข้าสู่ประเด็นคำถามหลักโดยให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายได้อย่างอิสระ โดยใช้ประเด็นคำถามที่เตรียมไว้ 6. ใช้ประเด็นคำถามเพื่อการสรุปการสนทนา และกล่าวขอบคุณ
การเลือกหัวข้อหรือประเด็นการถ่ายทอดความรู้	เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการการเลือกผู้รับการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	- เกณฑ์ในการเลือกหัวข้อ - สื่อในการถ่ายทอด - สถานที่ - บทบาทของผู้ถ่ายทอด - บทบาทของผู้รับการถ่ายทอด - ขั้นตอนการถ่ายทอด	
การติดตามประเมินผล	เพื่อศึกษาผลการน้อมนำไปปฏิบัติของคนในชุมชนและการติดตามประเมินผล	- วิธีการตรวจสอบติดตาม ประเมินผล - ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังการถ่ายทอดความรู้	



แบบสนทนากลุ่ม

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย นายประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสนทนากลุ่มนี้เป็นการตั้งประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับ บุคลากรภาครัฐ และครู ในตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็นและพิจารณากลั่นกรอง ร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนำผลสรุปไปพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แบบสนทนากลุ่ม

การพิจารณาร่างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

ประเด็น	วัตถุประสงค์	ประเด็นคำถาม	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
หลักการของรูปแบบ	1. เพื่อรับฟังความคิดเห็นและพิจารณากลั่นกรองร่างรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. นำผลสรุปไปพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น กรณี ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	- ความชัดเจนของหลักการ - ความสอดคล้องของหลักการกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. ผู้วิจัยแนะนำตนเองและสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มและผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มด้วยกันเองเพื่อให้เกิดบรรยากาศที่ใกล้ชิดเป็นกันเอง 2. ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์และขอบข่ายของ ข้อตกลงวิธีการ ของการสนทนากลุ่ม 3. ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา 4. เริ่มการสนทนาด้วยประเด็นคำถามนำ 5. เข้าสู่ประเด็นคำถามหลักโดยให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายได้อย่างอิสระโดยใช้ประเด็นคำถามที่เตรียมไว้ 6. ใช้ประเด็นคำถามเพื่อการสรุปการสนทนาและกล่าวขอบคุณ
วัตถุประสงค์ของรูปแบบ		- การวัดและประเมินผลได้ตามสภาพบริบทชุมชน - ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์	
ด้านกระบวนการของรูปแบบ		- กระบวนการของรูปแบบกับความเหมาะสมกับบริบทชุมชน - ความเหมาะสมของบทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ - ความเหมาะสมของบทบาทของผู้รับการถ่ายทอดความรู้	
ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้		- ความสอดคล้องของสื่อและแหล่งการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์และกระบวนการถ่ายทอดความรู้	

ประเด็น	วัตถุประสงค์	ประเด็นคำถาม	ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
		- ความหลากหลายของสื่อและแหล่งการเรียนรู้- วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง - วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับบริบทบริบทผู้รับการถ่ายทอด - เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลสามารถวัดและประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของของรูปแบบ	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY



แบบประเมินคุณภาพ

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำชี้แจง โปรดพิจารณารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นกรณี ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ฉบับสมบูรณ์แล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ ตามเกณฑ์ประมินและเติมข้อความลงในช่องว่างเพื่อแสดงความคิดเห็นของท่านว่าองค์ประกอบของรูปแบบฯ มีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับใด

ระดับ 5 หมายถึง รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมาก
ระดับ 3 หมายถึง รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับน้อย
ระดับ 1 หมายถึง รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ความเหมาะสมของรูปแบบ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบ ในด้านองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ บทบาทผู้ถ่ายทอด บทบาทผู้รับการถ่ายทอด สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล ที่มีความสัมพันธ์ สอดคล้อง และถูกต้องตามหลักวิชาการ

ความเป็นไปได้ของรูปแบบ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการนำรูปแบบไปใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น

ประเด็นประเมิน		การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ									
ข้อ	(ร่าง) รูปแบบ	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
1.	**หลักการของรูปแบบ**										
	1.1 หลักการของรูปแบบมีความชัดเจน										
	1.2 หลักการของรูปแบบมีฐานการคิดเชิงวิชาการที่สะท้อนแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง										
	1.3 หลักการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง										
	1.4 หลักการของรูปแบบสะท้อนภาพการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง										
	1.5 หลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน										
2.	**วัตถุประสงค์ของรูปแบบ**										
	2.1 วัตถุประสงค์ของรูปแบบสอดคล้องกับ ชื่อเรื่องและหลักการของรูปแบบ										
	2.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความชัดเจน และเฉพาะเจาะจง										
	2.3 วัตถุประสงค์ของรูปแบบสามารถวัดและประเมินผลได้										
	2.4 วัตถุประสงค์ของรูปแบบเหมาะสมกับการนำไปใช้ตามบริบทชุมชน										
	2.5 วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ										
3.	**กระบวนการถ่ายทอดความรู้**										
	3.1 กระบวนการถ่ายทอดความรู้สอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์										

ประเด็นประเมิน		การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ									
ข้อ	(ร่าง) รูปแบบ	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	3.2 กระบวนการถ่ายทอดความรู้มุ่งส่งเสริมให้มีทักษะกระบวนการ										
	3.3 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ส่งเสริมการน้อมสู่การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศษกิจพอเพียง										
	3.4 กระบวนการถ่ายทอดความรู้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับการถ่ายทอด										
	3.5 กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีความเป็นไปได้ในการรับการถ่ายทอด										
4.	**บทบาทผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้**										
	4.1 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในการส่งเสริมให้ผู้รับการถ่ายทอดได้เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง										
	4.2 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในการมุ่งเน้นให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด										
	4.3 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวก										
	4.4 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้										
	4.5 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในการควบคุมสื่อประกอบการเรียนรู้ และการเข้าถึงสื่อของผู้รับการถ่ายทอด										

ประเด็นประเมิน		การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ									
ข้อ	(ร่าง) รูปแบบ	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
5.	**บทบาทผู้รับการถ่ายทอด**										
	5.1 ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง										
	5.2 ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการแสวงหาและเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอย่างหลากหลาย										
	5.3 ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม										
	5.4 ผู้รับการถ่ายทอดมีปฏิสัมพันธ์ ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและผู้ถ่ายทอด										
	5.5 ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเอง										
6.	**สื่อและแหล่งการเรียนรู้**										
	6.1 สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกระบวนการถ่ายทอดความรู้										
	6.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้สามารถส่งผลต่อการเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น										
	6.3 สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความหลากหลาย										
	6.4 สื่อและแหล่งการเรียนรู้น่าสนใจ และทันสมัย										

ประเด็นประเมิน		การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ									
ข้อ	(ร่าง) รูปแบบ	ความเหมาะสม					ความเป็นไปได้				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	6.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอด										
7.	**การประเมินผล**										
	7.1 การประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ										
	7.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลสามารถวัดและประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของของรูปแบบ										
	7.3 เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของของรูปแบบ										
	7.4 วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง										
	7.5 วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับบริบทผู้รับการถ่ายทอด										

ข้อเสนอแนะภาพรวมของรูปแบบ

……

……

ลงชื่อ…….....…. ผู้ประเมิน

(…….....…..)

วันที่……...



แบบประเมินความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินคุณภาพและความเหมาะสมของรูปแบบ งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำชี้แจง

1. โปรดพิจารณาแบบประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบแล้วโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐ ระดับค่าความสอดคล้องตามความคิดเห็น ตามเกณฑ์ต่อไปนี้

1 หมายถึงมีความสอดคล้อง

0 หมายถึงไม่แน่ใจ

-1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของผู้เชี่ยวชาญมา ณ โอกาสนี้

นายประสิทธิ์ ฉิมบุญมา
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			
		ค่าความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		1	0	-1	
1. หลักการของรูปแบบ					
1.1	หลักการของรูปแบบมีความชัดเจน				
1.2	หลักการของรูปแบบมีฐานการคิดเชิงวิชาการที่สะท้อนแนวคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง				
1.3	หลักการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง				
1.4	หลักการของรูปแบบสะท้อนภาพการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง				
1.5	หลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน				
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ					
2.1	วัตถุประสงค์ของรูปแบบสอดคล้องกับชื่อเรื่องและหลักการของรูปแบบ				
2.2	วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความชัดเจน และเฉพาะเจาะจง				
2.3	วัตถุประสงค์ของรูปแบบสามารถวัดและประเมินผลได้				
2.4	วัตถุประสงค์ของรูปแบบเหมาะสมกับการนำไปใช้ตามบริบทชุมชน				
2.5	วัตถุประสงค์ของรูปแบบมีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ				

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			
		ค่าความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		1	0	-1	
3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้					
3.1	กระบวนการถ่ายทอดความรู้สอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์				
3.2	กระบวนการถ่ายทอดความรู้มุ่งส่งเสริมให้มีทักษะกระบวนการ				
3.3	กระบวนการถ่ายทอดความรู้ส่งเสริมการน้อมสู่การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศษกิจพอเพียง				
3.4	กระบวนการถ่ายทอดความรู้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับการถ่ายทอด				
3.5	กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีความเป็นไปได้ในการรับการถ่ายทอด				
4. บทบาทผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้					
4.1	ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในการส่งเสริมให้ผู้รับการถ่ายทอดได้เรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง				
4.2	ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในการมุ่งเน้นให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด				
4.3	ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวก				
4.4	ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้				

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			
		ค่าความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		1	0	-1	
4.5	ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีบทบาทในการควบคุมสื่อประกอบการเรียนรู้ และการเข้าถึงสื่อของผู้รับการถ่ายทอด				
5. บทบาทผู้รับการถ่ายทอด					
5.1	ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง				
5.2	ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการแสวงหาและเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอย่างหลากหลาย				
5.3	ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม				
5.4	ผู้รับการถ่ายทอดมีปฏิสัมพันธ์ ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและผู้ถ่ายทอด				
5.5	ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทในการประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเอง				
6. สื่อและแหล่งการเรียนรู้					
6.1	สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกระบวนการถ่ายทอดความรู้				
6.2	สื่อและแหล่งการเรียนรู้สามารถส่งผลต่อการเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น				

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			
		ค่าความสอดคล้อง			ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
		1	0	-1	
6.3	สื่อและแหล่งการเรียนรู้มีความหลากหลาย				
6.4	สื่อและแหล่งการเรียนรู้น่าสนใจ และทันสมัย				
6.5	สื่อและแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอด				
7. การประเมินผล					
7.1	การประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ				
7.2	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลสามารถวัดและประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของของรูปแบบ				
7.3	เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของของรูปแบบ				
7.4	วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง				
7.5	วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับบริบทบริบทผู้รับการถ่ายทอด				

ข้อเสนอแนะภาพรวม

……

……

……

ลงชื่อ…….....…. ผู้ประเมิน

(…….…….....…..)

วันที่……...

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชโรชีนีย์ ชัยมินทร์ ตำแหน่ง อาจารย์
   สังกัด/หน่วยงาน หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์
   คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภราดร พิมพันธุ์ ตำแหน่ง อาจารย์
   สังกัด/หน่วยงาน สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
   ภาควิชาเทคนิคการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3. ดร.ชมนาด พรมมิจิตร ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
   สังกัด/หน่วยงาน วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่
4. ดร.เสาวลักษณ์ เรืองศรี ตำแหน่ง อาจารย์
   สังกัด/หน่วยงาน ภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
   มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
5. ดร.อภิชาติ เนินพรหม ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีวศึกษาภาคใต้
   สังกัด/หน่วยงาน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีวศึกษาภาคใต้

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูสิทธิ์ ชูชาติ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
2. นายพิเชิด โพธิมา ตำแหน่ง รักษาการแทนพัฒนาการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. นายภัสสิทธิ์ นิธิบุญเศรษฐ์ ตำแหน่ง ท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. นายวินัย ยงเขตรการณ์ ตำแหน่ง ศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
5. นายอินศวร ทองประดิษฐ์ ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสบเมย

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

ภาคผนวก ง

คู่มือการใช้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู่สู่ท้องถิ่น



รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

A suitable model for knowledge transfer of the King's Philosophy to Community

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น มีแนวคิดว่าการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับการทำมาหากิน วิถีชีวิต วัฒนธรรม บริบทของชุมชน ผ่านการปฏิบัติที่มีรูปแบบและขั้นตอนที่ยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยที่กำหนด จะสามารถทำให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้และเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ตรงกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นที่มีบริบทแตกต่างกัน และยังเป็นนวัตกรรมทางความคิดที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ในการน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤต รองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นำไปสู่การอยู่ดี กินดี มีความสุขเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน ผลลัพธ์จากการใช้รูปแบบนี้จะทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้คงทนที่ได้จากการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ผ่านประสบการณ์จริงด้วยตนเอง ตามความพร้อม ความต้องการ ความถนัด และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ได้นำเสนอรูปแบบ ดังนี้

หลักการ

หลักการของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ได้นำหลักการแนวคิดของการพัฒนารูปแบบ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และ ทฤษฎีระบบ บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษกิจพอเพียง โดยมีหลักการ ดังนี้

1. การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้คงทนได้จากการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

2. การถ่ายทอดองค์ความรู้ต้องพิจารณาถึงความพร้อม ความต้องการ ความถนัด และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและต่อเนื่อง

3. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาได้ตามความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงด้วยตนเองสามารถพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. การกระตุ้นความสนใจหรือจุดประกายความคิดของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยความสนใจส่วนตัวและภูมิสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

6. การส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพ คือการเรียนแบบมีเหตุมีผล มีความพอดีพอประมาณ ไม่เกิดจากการบังคับ ก่อให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้ และศีลธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่นบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษกิจพอเพียง สำหรับเป็นกรอบแนวทางในการน้อมนำสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

องค์ประกอบของรูปแบบ

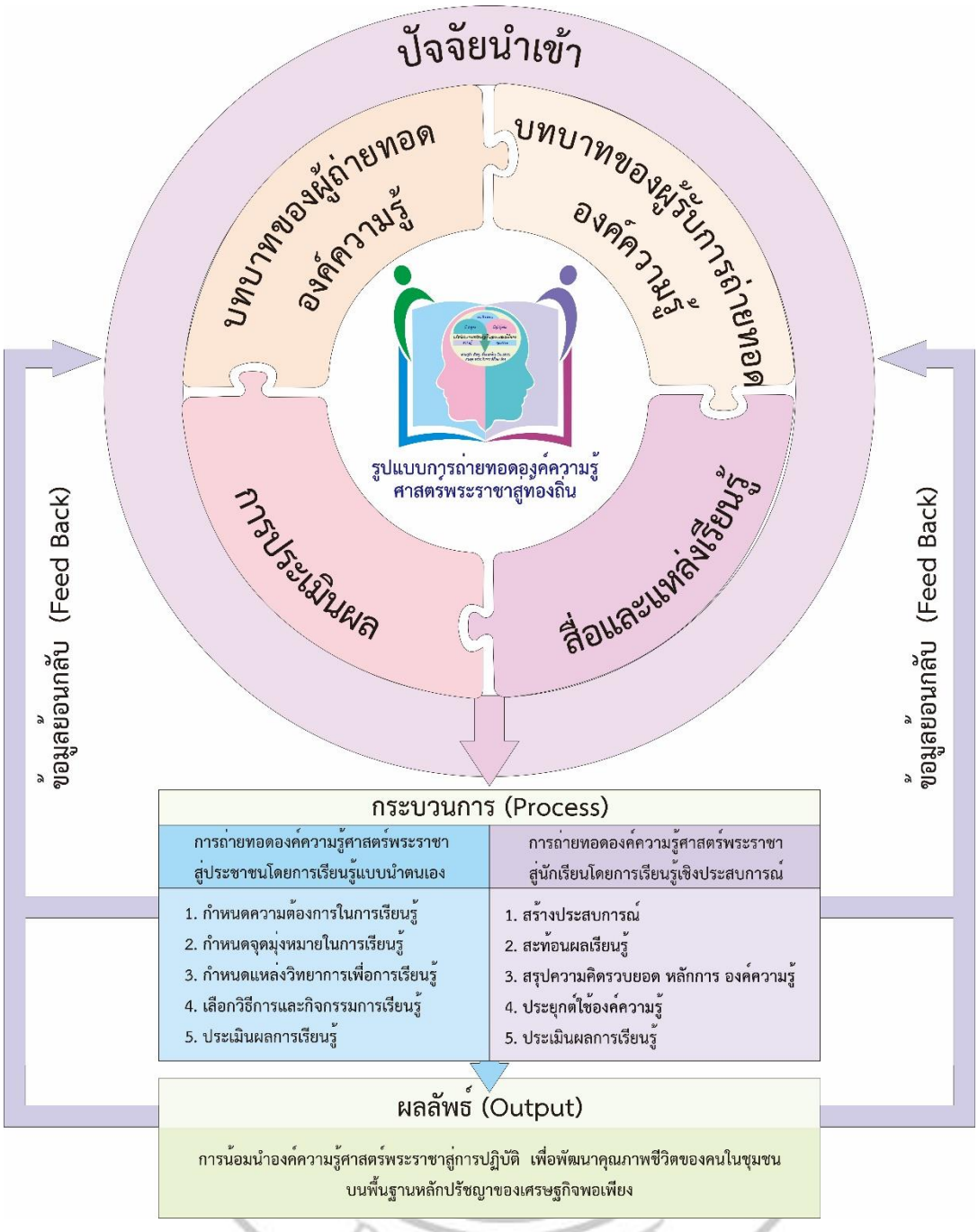
องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น กรณีตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้นำหลักการของทฤษฎีระบบมาใช้พิจารณาในการออกแบบรูปแบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Output) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การประเมินผล

ด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักนักเรียน

ด้านผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ การน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ได้แก่ การนำผลการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการของรูปแบบมาเป็นข้อมูลประกอบเพื่อพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบ วิธีการดำเนินการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น



ภาพที่ 1 รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

องค์ประกอบที่ 1 ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ควรเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ตรงในเรื่องที่กำลังจะถ่ายทอด มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ หลักการ ประสบการณ์ และวิธีการ ที่ประสบความสำเร็จผ่านเทคนิค กระบวนการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เมื่อถ่ายทอดแล้วผู้ฟังรับรู้ เข้าใจเนื้อหาได้โดยง่าย โดยผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง สนับสนุน อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จัดเตรียมสถานการณ์และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยปราศจากอคติ กระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดได้คิด และนำเสนอความคิดนั้น ๆ มีการใช้คำถามเพื่อนำไปสู่การคิดต่อยอดของผู้รับการถ่ายทอด ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดเมื่อมีความจำเป็น ให้กำลังใจ หากมีความผิดพลาดผู้ถ่ายทอดจะคอยเสริมแรงทางบวก ตลอดจนเตรียมรับมือกับปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

การถ่ายทอดองค์ความรู้บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรคำนึงถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์ ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า เตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนอปลงต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวัง โดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ทรอดแทรกคุณธรรม ฝึกความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีการบูรณาการความรู้ทั้งเนื้อหา วิธีการ แหล่งเรียนรู้ อย่างกว้างขวาง พัฒนากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต ถ่ายทอดความรู้ตามศักยภาพของผู้รับการถ่ายทอด มีเหตุมีผล มีความพอดี พอประมาณ ไม่บังคับ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้ ทักษะและศีลธรรม อันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและพอเพียง

องค์ประกอบที่ 2 ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้

ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ควรมีจุดมุ่งหมาย ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ และมีความพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เตรียมตัวที่จะใฝ่หาความรู้เป็นพื้นฐาน มีความรู้และประสบการณ์เดิมเตรียมพร้อมเพื่อการเรียนรู้ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม มีความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สนใจและเล็งเห็นประโยชน์จากการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างแท้จริง สำหรับการเรียนรู้ตามรูปแบบนี้จะมีทั้งการเรียนรู้แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ตามความสนใจและเป้าหมายในการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เมื่อเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม แต่ละคนจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไป มีหน้าที่

รับผิดชอบชัดเจน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในระหว่างการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

การรับการถ่ายทอดองค์ความรู้บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรมีการแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมอย่างเหมาะสมเต็มความสามารถ มีทักษะในการคิดและการแก้ปัญหา มีการวางแผนกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถพัฒนาต่อยอดและบูรณาการองค์ความรู้ได้ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขยัน อดทนและประหยัด รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปัน มีความรักความสามัคคี มีความพอประมาณมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี

องค์ประกอบที่ 3 สื่อและแหล่งเรียนรู้

คัดเลือกสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้แต่ละขั้นตอน ว่าต้องใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทใดบ้าง เพื่อสร้างบรรยากาศการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ดีและตรงตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

3.1 ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ อยู่ใกล้ตัว เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด เช่น ปรากฏการณ์ทางสังคม อัตลักษณ์ของชุมชน วิถีชีวิตวัฒนธรรม ภูมิสังคม เพื่อกระตุ้นความสนใจหรือจุดประกายความคิดของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้

3.2 แหล่งการเรียนรู้สำคัญในพื้นที่ เช่น

1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

2) ศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

3) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

4) โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันโรงเรียน

5) แปลงสาธิตระบบเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

6) แหล่งเรียนรู้ชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

7) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3 สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น อาคารเรียนรู้ ป้ายข้อมูล

4.4 สถานที่สำหรับทดลองหรือฝึกปฏิบัติ

4.5 วัสดุและอุปกรณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรม

องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผล

ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลายหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามที่กำหนดสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ มีลักษณะเป็นการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้การสังเกต การประเมินตนเอง การประเมินทักษะการปฏิบัติ ประเมินทักษะการแก้ปัญหา การนำไปใช้ การประยุกต์ใช้ ความรู้คงทน

ด้านกระบวนการ (Process)

ด้านกระบวนการเป็นขั้นตอนการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้ถ่ายทอดองความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จะเป็นผู้เลือกกระบวนการที่มีความเหมาะสมกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของบุคคล การออกแบบกระบวนการ คำนึงถึง ความต้องการ สภาพภูมิสังคม ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพ เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อมและโอกาส สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ กิจกรรม แบบจำลองสถานการณ์ สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสม สามารถน้อมนำสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุดการออกแบบกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มาจากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการลงพื้นที่สำรวจและศึกษาบริบทชุมชน ความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ของประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ครูผู้สอน และหน่วยงานราชการที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสบเมย ประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่

กระบวนการที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่ประชาชน

เป็นกระบวนการสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามสภาพภูมิสังคม ความต้องการของทั้งผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้แก่บุคลากรภาครัฐที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้หรือส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน และปราชญ์ชุมชนในด้านปรัชญาของเศรษกิจพอเพียง ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้แก่ประชาชนในตำบลสบเมยที่สนใจน้อมนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาที่ถ่ายทอดได้แก่ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้

กระบวนการของแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning) โดยมีขั้นตอนการถ่ายทอด 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้
ขั้นตอนที่3 การกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 4 การเลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้

การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนในการประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่า ต้องการที่จะเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นแบบรายบุคคลแบบกลุ่ม หรือแบบปรึกษาผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ความต้องการด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยประเมินตนเองเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน อุปนิสัย ความต้องการเป้าหมายการเรียนรู้ เครือข่ายสนับสนุนด้านต่าง ๆ และยังเกี่ยวข้องกับการประเมินประสบการณ์ที่ผ่านมาด้วยการเรียนรู้อย่างอิสระ สัญญาณของความพร้อมสำหรับการเรียนรู้แบบนำตนเอง ได้แก่ ตวามเป็นอิสระ มีระเบียบ มีวินัยในตนเอง สามารถสื่อสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยอมรับคำติชมที่สร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองและการสะท้อนคิดตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะของการเรียนรู้ เลือกที่จะเรียนรู้ในลักษณะที่เน้นความรู้หรือเรียนแบบรอบรู้กับการเรียนรู้ตามความสนใจหรือเลือกที่จะเน้นในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในการกำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตของเนื้อหาควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมาย ด้านเนื้อหาการเรียนรู้ โครงสร้างและลำดับกิจกรรม เวลาสำหรับการเสร็จสิ้นกิจกรรม รายละเอียดเกี่ยวกับวัสดุ ทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับแต่ละเป้าหมาย ข้อเสนอแนะและการประเมินผลเมื่อแต่ละกิจกรรมเสร็จสิ้น

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการกำหนดและคัดเลือกแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ เนื่องจากการกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งจะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เรียนรู้ได้จากประสบการณ์และเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ก็สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว เข้าใจได้ง่าย และมีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน การกำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการ

เรียนรู้ควรพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เช่น เป้าหมายของการถ่ายทอดองค์ความรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออาทรต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย โดยมีการจัดขึ้นตลอดเวลา อย่างต่อเนื่อง หรือหมุนเวียนไป สามารถบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายและชุมชนอื่นได้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการเลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบนำตนเองผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้รับการถ่ายทอดให้มากที่สุด

ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ บุคลากรภาครัฐ ปราชญ์ชุมชน เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในเรื่องของการสร้างบรรยากาศทางการเรียนที่ดี มีการร่วมวางแผนการเรียนรู้ร่วมกับผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ คอยไต่ถามหรือให้คำปรึกษา การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควรนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ การเลือกวิธีการเรียนรู้ เทคนิคและเครื่องมือในการเรียนรู้ เป็นการเลือกเทคโนโลยี หรือสื่อที่นำมาใช้สนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้ หรือการฝึกอบรม วิธีการเรียนรู้และเทคนิคการถ่ายทอดองค์ความรู้ พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เช่น การเรียนรู้โดยการสังเกต การฟัง การสัมผัส การลงมือปฏิบัติ เป็นต้น

ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ ประชาชน ควรเลือกกิจกรรม เทคนิค วิธีการเรียนรู้ ที่สอดคล้องและตรงตามเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้ เลือกใช้วิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ถ่ายทอดเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตน เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่เลือกอย่างตั้งใจและสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการประเมินว่าผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลายหลาย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะในระยะยาวผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้สะท้อนคิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งการทบทวนนี้จะมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น การประเมินผลทั้งผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้อาจทำได้หลายวิธี โดยใช้ประสบการณ์การประเมินผลหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การประเมินตามสภาพจริง การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การให้ข้อมูลย้อนกลับ การประเมินจากผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้ การประเมินตนเอง การยอมรับผลการประเมินจากผู้อื่น

บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ **"กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่ประชาชน"** สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning)

ขั้นตอน **กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้**	**บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้**
ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้	1. ศึกษาข้อมูพื้นฐาน ความต้องการ ความรู้เดิมของผู้รับการถ่ายทอด 2. จัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่จะนำมาถ่ายทอดให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด เช่น การเรียนเป็นรายบุคคล เรียนเป็นกลุ่ม หรือเป็นผู้ให้คำปรึกษา 3. ส่งเสริมให้ผู้รับการถ่ายทอดตรวจสอบตนเองรู้จักไตร่ตรองและคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้	1. สะท้อนข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ผู้รับการถ่ายทอดให้ผู้รับการถ่ายทอดได้มีโอกาสพิจารณา ตัดสินใจแก้ปัญหา และกำหนดแนวทางในการเรียนรู้ของตนเองเพื่อความชัดเจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ 2. สร้างความตระหนักให้ผู้รับการถ่ายทอดเห็นคุณค่าประโยชน์ของการมาเข้ารับการถ่ายทอดองค์ความรู้ของตนเอง 3. กำหนดเวลาที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดช่วงเวลาในการเรียนรู้ ช่วงเวลาในการทำกิจกรรม 4. กำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตของเนื้อหาโดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้	1. ควบคุมสภาพแวดล้อมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การจัดสิ่ง

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
	อำนวยความสะดวก สื่อ และอุปกรณ์การถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งมีผลต่อทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านจิตวิทยา การเผชิญกับสังคมและอุปสรรคทางวัฒนธรรม หรือการเลือกวิธีการเรียนที่ผู้รับการถ่ายทอดพึงพอใจ 2. จัดลำดับการใช้สื่อ และเทคโนโลยี ที่สอดคล้องและตรงความต้องการในการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้	1. วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้รับการถ่ายทอดเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 2. เลือกวิธีการ เทคโนโลยี หรือสื่อที่นำมาใช้สนับสนุนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้เช่น การเรียนรู้โดยการสังเกต การลงมือปฏิบัติ แปลงทฤษฎีมาเป็นแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิต 3. อำนวยความสะดวก คอยชี้แนะให้คำปรึกษาแก่ผู้รับการถ่ายทอด 4. แนะนำ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และกระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดได้เป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองการ 5. เลือกกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับธรรมชาติของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้มากที่สุดโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 6. ตั้งคำถามโดยใช้เทคนิคในการถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ 2. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับการถ่ายทอด 3. ประเมินตามสภาพจริง 4. ประเมินจากผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้

บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ **"กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่ประชาชน"** สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่ประชาชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self –Directed Learning)

ขั้นตอน **กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้**	**บทบาทของผู้รับถ่ายทอดองค์ความรู้**
ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้	1. ตั้งคำถามตามความอยากรู้ อยากเห็น ซึ่งจะนำไปสู่ความต้องการค้นหาคำตอบ 2. ประเมินความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจว่า ตนเอง ต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องใดและในลักษณะ 3. กำหนดขอบเขตเนื้อหาที่ต้องการ ระดับความยากง่ายของเนื้อหาที่จะเรียนรู้ 4. จำแนกประเภทของความรู้ในด้ายทฤษฎี การปฏิบัติหรือการนำไปใช้ 5. เลือกระดับของสมรรถนะ ประสบการณ์ที่จำเป็นสำหรับเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้	1. วิเคราะห์ตนเอง โดยพิจารณาความต้องการในการเรียนรู้และกำหนดแนวทางในการเรียนรู้ของตนเองอย่างชัดเจน 2. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ของตนเอง 3. กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะและผลลัพธ์ของการเรียนรู้ว่าจะเลือกเรียนรู้ในลักษณะที่เน้นความรู้หรือเรียนรู้แบบรอบรู้ ตามความสนใจ หรือเลือกที่จะเน้นในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
ขั้นตอนที่ 3 กำหนดแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้	1. เลือกแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ที่ตรงตามเป้าหมายและสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง 2. เลือกแหล่งวิทยาการเพื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 4 เลือกวิธีการและกิจกรรมการเรียนรู้	1. เลือกกิจกรรม เทคนิค วิธีการเรียนรู้ ที่สอดคล้องและตรงตามเป้าหมายที่ต้องการเรียนรู้

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้รับถ่ายทอดองค์ความรู้
	2. เลือกใช้วิธีการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง 3. วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ถ่ายทอดเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของตน 4. เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่เลือกอย่างตั้งใจและสม่ำเสมอ
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. ประเมินตนเองจากผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ได้ 2. ยอมรับมุมมองสะท้อนกลับจากผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้กับคุณลักษณะที่ต้องปรับปรุงของตนเอง 3. ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้ถ่ายทอด 4. ตรวจสอบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่ต้องการ

กระบวนการที่ 2 กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่นักเรียน

เป็นกระบวนการสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียนผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ได้แก่ครูผู้สอน ผู้รับการถ่ายทอดได้แก่นักเรียน เนื้อหาที่ถ่ายทอดได้แก่ การดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ผ่านฐานการเรียนรู้แบบจำลองประสบการณ์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผู้มีขั้นตอนการถ่ายทอด 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างประสบการณ์

ขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 บทบาทการสรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 4 การประยุกต์ใช้องค์ความรู้

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้

การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์ (Concrete Experience) เป็นขั้นลงมือหรือทำกิจกรรมจากสภาพจริงเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ด้วยการไปเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การค้นคว้า การทดลอง การปฏิบัติจริง สถานการณ์จำลอง มีการการนำเสนอผลการปฏิบัติ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือผู้เรียนมีบทบาทหลักในการทำกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflect) เป็นขั้นแสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองจากประสบการณ์ ในการปฏิบัติกิจกรรมและแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม อาจทำได้ทั้งการพูดและการเขียน ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่แตกต่างหลากหลาย เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดเห็นหรือการอภิปรายจะทำให้ได้แนวคิดหรือข้อสรุปที่มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้รับการถ่ายทอดจะรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนฟังเรื่องราวของตนเอง และได้มีโอกาสรับรู้เรื่องของคนอื่น ซึ่งจะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น สร้างสัมพันธภาพในกลุ่ม จะช่วยทำให้ผู้เรียนได้พัฒนา ทั้งด้านความรู้ และเจตคติในเรื่องที่อภิปราย

ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการ องค์ความรู้ (Abstract Conceptualization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อมูล ความคิดเห็น ที่ได้จากการสะท้อนความคิดเห็น เป็นการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผ่านประสบการณ์หรือการลงมือปฏิบัติ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้อาจใช้คำถามกระตุ้นผู้รับการถ่ายทอดให้ช่วยกันสรุปข้อคิดเห็น กรณีที่กิจกรรมนั้นเป็นเรื่องของข้อมูลความรู้ใหม่อาจเสริมข้อมูล ข้อเท็จจริงในประเด็นนั้น ๆ เพิ่มเติม (Adding) โดยการอธิบายบอกกล่าว การให้อ่านเอกสาร การดูวิดิทัศน์ เพื่อเติมเต็มประสบการณ์ใหม่ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถสรุปเป็นหลักการ ความคิดรวบยอด หรือองค์ความรู้ใหม่ได้ แล้วอาจให้ผู้เรียนสรุปโดยการเขียนบันทึกสรุปผลการเรียนรู้ การเขียนแผนภาพมโนทัศน์ (Mind Mapping) การเสนอแผนภาพแผนภูมิโดยใช้ Graphic Organizers การสรุปเป็นกรอบงาน (Framework) ตัวแบบหรือแบบจำลองความคิด (Model)

ขั้นตอนที่ 4 ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ (Active Experimentation) เป็นขั้นของการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหา หรือการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะได้เปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ และนำไปใช้ได้จริง

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้ (Evaluation) เป็นขั้นตอนร่วมกันสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้ เปิดโอกาสซักถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อภิปรายร่วมกัน และรวบรวมแนวคิดสำคัญที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนคิดสรุป และให้ความเห็นเพื่อตรวจสอบสอบความเข้าใจและสรุปเป็นหลักการ ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้อาจใช้กระบวนการประเมินผลโดยวิธีการที่หลากหลาย มุ่งประเมินทั้งผลงาน สภาพอารมณ์ในการทำงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการนำเสนอข้อมูลความรู้ที่ได้แก่ผู้อื่น ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถใช้วิธีการประเมินในรูปแบบของการประเมินจากเป้าหมาย ความคืบหน้าการเรียนรู้ ผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ การกำหนดระดับคุณภาพผลงานการเรียนรู้ของตนเอง เป็นต้น

บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ **"กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่นักเรียน"** สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

ขั้นตอน **กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้**	**บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้**
ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์	1. ค้นหาสิ่งที่ผู้รับการถ่ายทอดสนใจเรียนรู้ 2. จัดแหล่งประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ในเรื่องที่ถ่ายทอดให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ลงไปประสบด้วยตนเอง 3. มอบหมายให้ผู้รับการถ่ายทอดเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มไปเรียนรู้จากสถานการณ์จริงด้วยการค้นคว้า การทดลอง การปฏิบัติจริง 4. กระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดมีบทบาทหลักในการทำกิจกรรม 5. เปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มีปฏิสัมพันธ์ หรือทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความสนใจคล้ายกัน
ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนการเรียนรู้	ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ไม่ควรครอบงำหรือคอยบงการความคิดผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการองค์ความรู้	1.ใช้คำถามกระตุ้นความคิดเพื่อช่วยให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ 2. สรุปข้อคิดเห็น ในประเด็นสำคัญ 3. เสริมข้อมูล ข้อเท็จจริงในประเด็นที่เกี่ยวข้อง 4. เติมเต็มประสบการณ์ใหม่ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถ 5. สรุปเป็นหลักการ ความคิดรวบยอด หรือองค์ความรู้ใหม่ได้

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ ประยุกต์ใช้ความรู้	1. ติดตามความก้าวหน้าในการประยุกต์ใช้ความรู้ 2. ให้คำปรึกษา แนะนำ ข้อเสนอแนะ 3. ให้ข้อมูลย้อนกลับ
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. ใช้วิธีการที่หลากหลาย มุ่งประเมินทั้งผลงาน สภาพอารมณ์ในการทำงาน ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการนำเสนอข้อมูลความรู้ที่ได้แก่ผู้อื่น

บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) มีรายละเอียดตามที่แสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้**"กระบวนการถ่ายทอดความองค์ความรู้สู่นักเรียน"**สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่นักเรียนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้
ขั้นตอนที่ 1 สร้างประสบการณ์	1. เลือกกิจกรรมประสบการณ์ตามความสนใจ ความถนัด 2. เข้าร่วมกิจกรรมประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ จดบันทึก นำเสนอ ผลการปฏิบัติกิจกรรม
ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนการเรียนรู้	1. คิดวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับ 2. สะท้อนความคิด อภิปรายหรือให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมาหรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้นั้น
ขั้นตอนที่ 3 สรุปความคิดรวบยอด หลักการองค์ความรู้	สรุปข้อมูล ความคิดเห็น ที่ได้จากการสะท้อนความคิดเห็น และอภิปราย สร้างความคิดรวบยอด หลักการ สมมติฐาน จากประสบการณ์ที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 4 ประยุกต์ใช้ความรู้	1. นำความคิดรวบยอด หลักการ และสมมติฐานที่สร้างขึ้นไปทดลอง หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่

ขั้นตอน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้	บทบาทของผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้
	2. นำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ประยุกต์ใช้กับ ชีวิตประจำวัน การแก้ปัญหา หรือการค้นคว้าหาความรู้ ใหม่
ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการเรียนรู้	1. กำหนดเป้าหมาย ประเมินความคืบหน้า 2. กำหนดระดับคุณภาพผลงานการเรียนรู้ของตนเอง

ด้านผลผลิต (Output)

เป็นการน้อมนำองค์ความรู้ศาสตร์พระราชาสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและคนในชุมชน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับต่าง ๆ ดังนี้

ระดับบุคคล

1. มีความสามารถในการเรียนรู้และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2. ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้เป็นหลัก
3. มีเหตุมีผลประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ
4. เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและภูมิสังคม
5. ประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน

ระดับชุมชน

1. ใช้กระบวนการเรียนรู้สร้างความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน
3. ร่วมสร้างแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชน ภูมิสังคม
4. ใช้และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืน
5. สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน

ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

เป็นกระบวนการในการให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุง กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด ได้อย่างเต็มศักยภาพ มีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ มองเห็นจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา ทั้งในตัวผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย เช่น การสะท้อนคิด การถอดบทเรียน การให้ข้อเสนอแนะ การวิพากษ์ เป็นต้น การให้ข้อมูลย้อนกลับที่

ชัดเจนช่วยทำให้เป้าหมายในการถ่ายทอดองความรู้และการรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสามารถวางแผนและกำหนดวิธีการได้ตรงตามรูปแบบการเรียนรู้ของตน

การนำรูปแบบไปใช้

การนำรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ไปใช้สามารถประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ บริบทของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการ สภาพภูมิสังคม ให้ผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพ เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อมและโอกาส สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ กิจกรรม แบบจำลองสถานการณ์ สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม นำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้





ภาคผนวก จ

ภาพการเก็บข้อมูลในพื้นที่



ภาพที่ ค 1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบ้านห้วยทีชะ



ภาพที่ ค 2 การจัดการน้ำของชุมชน



ภาพที่ ค 3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบ้านเลโค๊ะ



ภาพที่ ค 4 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบ้านเลโค๊ะ



ภาพที่ ค 5 การสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน



ภาพที่ ค 6 การสนทนากลุ่มครูผู้สอน



ภาพที่ ค 7 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล



ภาพที่ ค 7 แหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชาในโรงเรียน



ภาพที่ ค 8 ป้ายบอกเส้นทางการเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน



ภาพที่ ค 9 เส้นทางสัญจรระหว่างหมู่บ้าน



ภาพที่ ค 10 แหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชาโรงเรียนบ้านเลโค๊ะ



ภาพที่ ค 11 รางวัลพระราชทานหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุข



ภาพที่ ค 12 แหล่งเรียนรู้ โครงการการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบเมย



ภาพที่ ค 13 แปลงสาธิตการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบ้านแม่ลามา



ภาพที่ ค 14 การส่งเสริมความรู้ศาสตร์พระราชาจากหน่วยงานภาครัฐ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

ภาคผนวก ฉ

หนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

COA No. 204/2022

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Institutional Review Board, Chiang Mai Rajabhat University
หนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
(Certificate of Approval)

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาเข้าข่ายการพิจารณาแบบยกเว้น และการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมายข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

This research has been considered as an exemption review and conducted in accordance with international ethical principles. As well as national laws, regulations and regulations. It is deemed appropriate to conduct research in accordance with this research proposal.

ชื่อโครงการ : การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ศาสตร์พระราชาสู่ท้องถิ่น กรณี ตำบลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Study Title : Developing a Suitable Model for Knowledge Transfer of the King's Philosophy to Community in the Case of Sop Moei Subdistrict, Sop Moei District, Mae Hong Son Province

รหัสโครงการ (Project Code) : IRBCMRU 2022/204.09.09

หัวหน้าโครงการ : นายประสิทธิ์ ฉิมบุญมา
นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Head of the Project : Mr. Prasit Chimboonma PhD student of Science for Sustainable Local Development, Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University

(อาจารย์ ดร.อัครสิทธิ์ บุญส่งแท้)
(Dr. Akharasit Bunsongthae)
ประธานคณะกรรมการประจำจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chairman the Institutional Review Board, Chiang Mai Rajabhat University
วันที่ 12 กันยายน 2565
September 12, 2022

หมายเลขรับรอง (Certificate Number) : IRBCMRU 2022/204.09.09
วันที่ให้การรับรอง : 12 กันยายน 2565 วันหมดอายุใบรับรอง : 11 กันยายน 2566
Date of Approval : September 12, 2022 Expiration Date : September 11, 2023

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นายประสิทธิ์ ฉิมบุญมา

วัน เดือน ปีเกิด 22 ตุลาคม 2518

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 139/53 หมู่ 1 ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50180

อีเมล์แอดเดรส prasit_chi@cmru.ac.th

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2550	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2546	ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2538	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาวิชาอิเล็กทรอนิกส์(เทคนิคคอมพิวเตอร์) วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่
พ.ศ. 2546	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่
พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาตอนต้น แผนการเรียนไฟฟ้า โรงเรียนแม่ริมวิทยาคม

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2563 – ปัจจุบัน	ตำแหน่ง อาจารย์ สังกัดภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2562 – 2563	ตำแหน่ง รักษาการผู้อำนวยการสำนักงาน วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พ.ศ. 2556 – 2562	ตำแหน่ง รองคณบดีวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน สังกัดวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พ.ศ. 2553 – 2556	ตำแหน่ง อาจารย์ สังกัดภาควิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2548 – 2553	ตำแหน่ง หัวหน้าสำนักงานคณบดี สังกัดวิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2546 – 2548	ตำแหน่ง นักวิชาการศึกษา สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2543 – 2546	ตำแหน่ง เจ้าหน้าที่เทคนิคคอมพิวเตอร์ สังกัดคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2538 – 2543	ตำแหน่ง อาจารย์ สังกัดแผนกคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่